



**Broj: X-KR-06/243**  
**Sarajevo, 29.09.2008. godine**

## U IME BOSNE I HERCEGOVINE

Sud Bosne i Hercegovine u vijeću sastavljenom od sudija Mire Smajlović, kao predsjednika vijeća, te sudija Elizabeth Fahey i Merje Halme- Korhonen, kao članova vijeća, uz sudjelovanje pravnog saradnika Haračić Lejle, u krivičnom predmetu protiv optuženih Sretena Lazarevića, Dragana Stanojevića, Mile Markovića i Slobodana Ostojića, povodom Treće izmjenjene optužnice Tužilaštva Bosne i Hercegovine broj: KT-RZ-154/06 od 17.09.2008. godine, kojom se optuženi terete za počinjenje krivičnog djela Ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 173. stav 1. tačka c) u vezi sa članovima 29. 30. i 31. KZBiH, u vezi sa članom 180. stav 2. KZ BiH u odnosu na optuženog Lazarević Sretena, nakon javno održanog glavnog pretresa, sa kojeg je dijelom bila isključena javnost, u prisustvu optuženog Sretena Lazarevića i njegovog branioca Radivoja Lazarevića, advokata iz Zvornika, optuženog Dragana Stanojevića i njegovog branioca Miloša Perića, advokata iz Zvornika, optuženog Marković Mileta i njegovog branioca Nenada Rubeža, advokata iz Zvornika, optuženog Slobodana Ostojića te u prisustvu tužioca Tužilaštva BiH Romano Jude-a, kao zamjenika Paul Flynna, dana 26.09.2008. godine donio je i dana 29.09.2008. javno objavio slijedeću:

## P R E S U D U

### Optuženi:

1. **LAZAREVIĆ SRETEN**, sin Žarka i majke Savke rođene Jokić, rođen 31.03.1953. godine u..., opština..., gdje je i nastarjen, ..., državljanin..., po zanimanju KV autolimar, oženjen, otac dvije djece, **nalazi se na slobodi**,
2. **STANOJEVIĆ DRAGAN** zv. „Janjić“, sin Drage i majke Ruže rođene Jović, rođen 13.03.1962. godine, u selu Ročević, opština Zvornik, nastarjen u ...ć –..., ..., državljanin..., oženjen, otac trije djece, **nalazi se na slobodi**,
3. **MARKOVIĆ MILE**, zv. „Cigo“, sin Teodora i majke Jovanke, rođene Ristić, rođen 27.09.1952. godine u mjestu Dorji Lokarj, opština Zvornik, nastarjen u ...u ul. ...br..., ..., državljanin..., po zanimanju konobar – kuhar, udovac, otac dvije djece, **nalazi se na slobodi**,
4. **OSTOJIĆ SLOBODAN**, sin Dušana, i majke Dragice, r. Bogičević, rođen 08.08.1966. godine u selu Pađžine, opština Zvornik, nastarjen u mjestu, ..., opština..., ..., državljanin ..., oženjen, otac dvije djece, po zanimanju geometar, **nalazi se na slobodi**,

## K R I V I S U

### Što su :

Za vrijeme ratnog stanja u BiH, suprotno pravilima međunarodnog humanitarnog prava i to odredbe člana 3. IV Ženevske konvencije o zaštiti civilnih lica za vrijeme rata od 12.08.1949. godine, u periodu od maja 1992. do marta 1993. godine, u prostorijama zgrade Općinskog suda za prekršaje Zvornik i u zgradi DP Novi izvor, gdje su bili zatvoreni civili sa područja opštine Zvornik, u svojstvu pripadnika rezervnih policijskih snaga SJB Zvornik, nečovječno postupali sa zatvoreniciima, nanoseći im velike patnje i povrede tjelesnog integriteta.

**I LAZAREVIĆ SRETEN**, kao zamjenik upravnika u zatvoru koji se nalazio u zgradi Suda za prekršaje, a kasnije u zgradi DP „Novi Izvor“, činio i pomagao, te nije sprečavao niti kažnjavao nečovječno postupanje prema protivzakonito zatvorenim civilima, jer je:

1. sredinom maja 1992. godine u zgradi Suda za prekršaje, pomogao neidentifikovanoj osobi da teško pretuče zatvorenika Smajlović Ramisa, i to na način što se saglasio da se iz zatvoreničke prostorije dovede Smajlović Ramis, u prostoriju koju je koristio kao stražar, gdje je neidentifikovana osoba u prisutnosti optuženog teško pretukla Smajlović Ramisa policijskom palicom, što optuženi ni na kakav način nije spriječio.
2. U junu 1992. godine u zgradi DP „Novi Izvor“, nakon što je zatvorenike upitao ko je od njih iz Bratunca, iz prostorije u kojoj su bili zatvoreni, izveo zatvorenika Omerović Sejfu i predao ga grupi neidentifikovanih lica, čime im je omogućio da ovog zatvorenika teško pretuku u obližnjoj garaži, nakon čega su ga ubacili u gepek vozila sa kojim su prethodno došli i odvezli se u nepoznatom pravcu, od kada se Omerović Sejfi gubi svaki trag,
3. U julu 1992. godine u zgradi DP „Novi Izvor“, skupa sa stražarem Marković Miletom, pretukao zatvorenika Nuhanović Nuriju, od kojih udaraca je Nuhanović Nurija izgubio svijest,
4. U ljeto 1992. godine u zgradi DP „Novi Izvor“, bio prisutan kada je grupa stražara, među kojima i Ostojić Slobodan, teško pretukla zatvorenike Smajlović Ramisa i Hadžićević Admiru, zbog navodnog pokušaja bjekstva, a do to ničim nije spriječio već se sa takvim postupkom saglasio,
6. U naznačenom periodu u više navrata, dozvoljavao da u zatvorske prostorije ulaze neovlaštene osobe – grupe srpskih vojnika zv. „Gogićevci“ i dr., tako što im je sam otključavao vrata, ili dopuštao drugim stražarima da to nekažnjeno čine, čime je

omogućavao da te osobe fizički i psihički zlostavljali zatvorenike, koji su uslijed toga trpili velike psihičke i fizičke patnje, pa su tako:

- a) Tačno neutvrđenog dana, neidentifikovani vojnici fizički zlostavljali zatvorenike Memić Fahrudina, Skurlić Edina i Handžić Fadila, te im noževima urezivali krst na čelo,
- b) Tačno neutvrđenog dana, neidentifikovani vojnici, zatvorenike seksualno zlostavljali tako što su ih prisilili da jedni drugima stavljaju polni organ u usta, pa su između ostalog prisilili zatvorenika Smajlović Ramisa da to čini drugom zatvoreniku neutvrđenog identiteta, Romske nacionalnosti,

**II STANOJEVIĆ DRAGAN**, kao stražar u zatvoru koji se nalazio u zgradi Suda za prekršaje, a kasnije u zgradi DP „Novi Izvor“, nečovječno postupao prema protivzakonito zatvorenim civilima, jer je:

1. U više navrata otključavao zatvorske prostorije i time omogućavao grupama srpskih vojnika da zlostavljaju zatvorenike, na način da je pokazivao na zatvorenika Memić Fahrudina, govoreći da je to osoba koja je ranila jednog Srbina, a u junu 1992. godine u zgradi DP „Novi Izvor“, na isti način omogućio jednoj grupi vojnika koje je predvodio izvjesni „Saša“ da pretuku zatvorenika Memić Fahrudina, što su ovi i učinili, te su oštećenog premlatili na različite načine, uključujući i skakanje po ledima, nanoseći mu povrede tjelesnog integriteta

**III MARKOVIĆ MILE**, kao stražar u zatvoru koji se nalazio u zgradi Suda za prekršaje, a kasnije u zgradi DP „Novi Izvor“, nečovječno postupao prema protivzakonito zatvorenim civilima, jer je:

1. U julu 1992. godine u zgradi DP „Novi Izvor“ skupa sa zamjenikom upravnika Lazarević Sretenom, teško pretukao zatvorenika Nuhanović Nuriju, od kojih udaraca je Nuhanović Nurija izgubio svijest,

**IV OSTOJIĆ SLOBODAN**, kao stražar u zatvoru koji se nalazio u zgradi Suda za prekršaje, a kasnije u zgradi DP „Novi Izvor“, nečovječno postupao prema protivzakonito zatvorenim civilima, jer je:

2. U ljeto 1992. u zgradi DP „Novi Izvor“, skupa sa grupom stražara, u prisustvu zamjenika upravnika Lazarević Sretena, teško pretukao Smajlović Ramisa i Hadžić Admiru, zbog navodne sumnje da su pokušali pobjeći iz logora,

**Dakle**, za vrijeme rata u Bosni i Hercegovini i u vrijeme oružanog sukoba između jedinica Vojske Srpske Republike BiH i Armije R BiH, kršeći pravila međunarodnog humanitarnog prava, nečovječno postupali sa zatvorenim civilima, vršeći psihičko i fizičko zlostavljanje, nanoseći im velike patnje i povrede tjelesnog integriteta.

**Čime su počinili:**

- **Lazarević Sreten**, pod tačkom I – 1, 2, 3, 4, i 6, krivično djelo Ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 173. stav 1. tačka c) u vezi članova 29. i 31. Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine u vezi sa članom 180. stav 2. Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine,
- **Stanojević Dragan**, pod tačkom II – 1 krivično djelo Ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 173. stav 1. tačka c) u vezi člana 29. Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine,
- **Marković Mile**, pod tačkom III – 1 krivično djelo Ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 173. stav 1. tačka c) u vezi člana 29. Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine,
- **Ostojić Slobodan**, pod tačkom IV – 2, krivično djelo Ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 173. stav 1. tačka c) u vezi člana 29. Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine.

Pa Sud **prvooptuženog, Lazarević Sretena**, uz primjenu odredbi iz člana 39., 42. i 48. KZ BiH za krivično djelo Ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 173. stav 1. tačka c) u vezi sa članom 29. i 31. i članom 180. stav 2. KZBiH.

**O S U Đ U J E**  
**NA KAZNU ZATVORA U TRAJANJU OD 10 (deset) godina**

**Drugooptuženog, Stanojević Dragana**, uz primjenu odredbi iz člana 39., 42. 48.i 50. KZ BiH za krivično djelo Ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 173. stav 1. tačka c) u vezi sa članom 29. KZBiH.

**O S U Đ U J E**  
**NA KAZNU ZATVORA U TRAJANJU OD 7 (sedam) godina**

**Trećeoptyženog, Marković Mileta, i Četvrtoptyženog, Ostojić Slobodana** uz primjenu odredbi iz člana 39., 42. i 48.i 50. KZ BiH za krivično djelo Ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 173. stav 1. tačka c) u vezi sa članom 29. KZBiH.

**O S U Đ U J E**  
**NA KAZNU ZATVORA U TRAJANJU OD PO 5 (pet) godina**

**II**

**Na osnovu člana 284. stav 1. tačka a) i c) ZKPBiH**

**OSLOBADA SE OD OPTUŽBE**

**1. optuženi Sreten Lazarević**  
**da je:**

**1.5. Tačno neutvrdenog dana, bez ikakvog povoda i razloga, snažno ošamario zatvorenika**

Memić Fahrudina,

**čime bi počinio:** krivično djelo Ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 173. stav 1. tačka c) KZBiH.

**2. optuženi Marković Mile  
da je:**

**3.2.** U septembru 1992. godine u zgradi DP „Novi Izvor“ skupa sa osobom po imenu Brane, snažno pretukao zatvorenika Ajanović Idriza, nanoseći mu udarce po cijelom tijelu, te ga prisiljavajući da drži ruke ispred lica kako krv nebi prskala naokolo,

**čime bi počinio:** Krivično djelo Ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 173. stav 1. tačka c) KZBiH u vezi sa članom 29. KZBiH.

**3. optuženi Ostojić Slobodan  
da je:**

**4.1.** U julu 1992. godine u zgradi DP „Novi Izvor“ skupa sa stražarom Marković Miletom i zamjenikom upravnika Lazarević Sretenom, snažno pretukao zatvorenike Nuhanović Nuriju, Nuhanović Fethiju, Nuhanović Mehmedaliju i Ibrahimović Ramu, od kojih udaraca je Nuhanović Nurija izgubio svijest, a kada je došao sebi, natjerao ga da briše krv sa poda,

**čime bi počinio:** Krivično djelo Ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 173. stav 1. tačka c) KZBiH u vezi sa članom 29. KZBiH.

### III

**Na osnovu člana 283. stav 1. tačka b)**

### ODBIJA SE OPTUŽBA

**Prema :**

**1. optuženom Sretenu Lazareviću**

**Da je:**

Dana 19.05.1992. godine, u zgradi Suda za prekršaje, naredio zatvorenicima Omerović Ahmetu, Omerović Mirsadu i Omerović Midhatu da mu predaju sva dokumenta, novac i druge vrijednosti, što su ovi i učinili, te mu dali novca u ukupnom iznosu od 5000 DM, za što im nije izdao nikakvu potvrdu, niti im je ovaj iznos ikada vratio, čime je protupravno i samovoljno prisvojio njihovu imovinu,

**Čime bi počinio:** Krivično djelo Ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 173. stav 1. tačka f) KZBiH.

**te da je:**

U naznačenom periodu u više navrata, dozvoljavao da u zatvorske prostorije ulaze neovlaštene osobe – grupe srpskih vojnika zv. „Gogićevci“ i dr., tako što im je sam otključavao vrata, ili dopuštao drugim stražarima da to nekažnjeno čine, čime je omogućavao da te osobe muče i zlostavljaju zatvorenike i da im nanese teške povrede tjelesnog integriteta, pa su tako:

- c) neidentifikovani vojnici prisilili zatvorenike – braću Omerović Mithada i Mirsada da se međusobno tuku što jače, tjerajući njihovog oca Omerović Ahmeta da to posmatra.

**Čime bi počinio:** Krivično djelo Ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 173. stav 1. tačka c) KZBiH

## **2. optuženom Draganu Stanojeviću da je:**

Tačno neutvrđenog dana snažno pretukao zatvorenika Mustafić Ejuba policijskom palicom, zbog čega je isti pao u nesvijest, te ga tako premlaćenog bacio u prostoiju među ostale zatvorenike govoreći „evo vam vaših Zelenih beretki“, od kojih povreda je Mustafić Ejub bio u nesvjesnom stanju dva do tri dana,

**Čime bi počinio:** Krivično djelo Ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 173. stav 1. tačka c) KZBiH.

**te da je:**

U septembru 1992. godine, snažno pretukao zatvorenika Kuduzović Murata, starca u dobi od 90. godina, jer mu je isti rekao da želi uzeti „abdest“ kako bi obavio vjerski obred klanjanja,

**Čime bi počinio:** Krivično djelo Ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 173. stav 1. tačka c) KZBiH.

Na osnovu člana 188. stav 4. ZKP-a BiH optuženi se oslobađaju dužnosti da naknade troškove krivičnog postupka.

Na osnovu člana 198. stav 2. ZKP-a BiH oštećeni se sa imovinskopравnim zahtjevom, upućuju na parnicu.

## **O b r a z l o ž e n j e**

### **1. Optuženje**

Optužnicom Tužilaštva Bosne i Hercegovine broj: KT-RZ-154/06 od 28.09.2007. godine, potvrđenom dana, 05.10.2007. godine, optuženima Lazarević Sretenu, Stanojević Draganu,

Marković Miletu i Ostojić Slobodanu, stavljeno je na teret, da su radnjama činjenično približe opisanim u optužnici, počinili kivično djelo ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 173. stav 1. tačke. c) i f), u vezi sa članovima 29. 30. i 31. Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine, a u odnosu na optuženog Lazarević Sretena i u vezi sa članom 180. stav 2. KZ BiH. Optuženi su se na ročištu pred sudijom za prethodno saslušanje, održanom dana 23.10.2007. godine, izjasnili da nisu krivi za navedeno krivično djelo.

Glavni pretres u ovom predmetu je započeo dana 06.03.2008. godine, a isti je okončan iznošenjem završnih riječi Tužilaštva i odbrane dana 23.09.2008.godine.

Prvom izmjenjenom optužnicom broj: KT-RZ- 154/06 od 27.06.2008. godine, Tužilaštvo je preciziralo navode optužnice u pogledu kršenja odredbi zajedničkog člana 3. Ženevskih konvencija koji se primjenjuje u unutrašnjim oružanim sukobima, te člana 147. IV Ženeveske konvencije od 12. avgusta 1949. godine, koja se odnosi na zaštitu civilnih osoba u vrijeme međunarodnih oružanih sukoba.

Dana 12.09.2008. godine, tužilac je dostavio Sudu Drugu izmjenjenu optužnicu, kojom je povukao slijedeće optužbe: kršenje člana 147. IV Ženevske konvencije koja se odnosi na zaštitu civilnih osoba u vrijeme rata od 12. avgusta 1949. godine, zatim je odustao od inkriminacija za koje se optuženi Sreten Lazarević teretio pod tačkama I/2 i tačka I/7c, te od inkriminacija za koje se teretio optuženi Dragan Stanojević, a koje su navedene pod tačkama II/2 i II/3 prve izmjenjene optužnice.

Nakon što je odbrani odobreno dodatno vrijeme za pripremanje odbrane, Tužilaštvo dana 16.09.2008. godine, Sudu upućuje dopis o formalnom povlačenju ove Druge izmijenjene optužnice. Poslije izjašnjenja odbrane, vijeće je donijelo odluku da se ne prihvata navedeno povlačenje, jer tužilac može povući optužnicu do početka glavnog pretresa, a na glavnom pretresu tužilac može samo odustati od optužnice. Obrazloženje tužioca vezano za povlačenje optužnice, od strane vijeća shvaćeno je kao namjera tužioca da ponovno mijenja optužni akt, te je istom odobreno dodatno vrijeme za njegovo sačinjavanje.

Nakon toga, Tužilaštvo dana 17.09.2008. godine na glavnom pretresu izjavljuje, da i dalje odustaje od inkriminacija, kako je to ranije navedeno u Drugoj izmijenjenoj optužnici, s tim da ulaže Treću izmjenjenu optužnicu, kojom se optuženi terete, da su počinili kivično djelo ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 173. stav 1. tačka. c) u vezi sa članovima 29. 30. i 31. Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine, te u odnosu na optuženog Lazarević Sretena i u vezi sa članom 180. stav 2. KZBiH, te je ovo vijeće postupalo po ovoj Trećoj izmijenjenoj optužnici u donošenju presude.

## **2. Izvedeni dokazi**

### **a) Tužilaštvo**

Tokom glavnog pretresa ispitani su slijedeći svjedoci: Nuhanović Nurija, Buljubašić Alija, Pezerović Samir, Hadživdić Admir, Smajlović Ramis, Memić Fahrudin, Smajlović Fadil, Omerović Ahmet, Omerović Mirsad, svjedoka A, Halilović Mustafa, Omerović Jusuf, te vještak Omer Čemalović. Tužilaštvo je na glavnom pretresu odustalo od saslušanja predloženog svjedoka Ejuba Mustafića.

Izvedeni su slijedeći materijalni dokazi: medicinski nalaz hirurške klinike Tuzla za Memić Fahrudina i biohemijski nalaz Zavoda za medicinsku biohemiju Tuzla od 15.07.1992. godine, Odluka o proglašenju neposredne ratne opasnosti, službeni list Republike Bosne i Hercegovine broj 1/92 od 09.04.1992. godine, Naredba o proglašenju opšte javne mobilizacije na teritoriji Republike Bosne i Hercegovine, službeni list R BiH broj 7/92 od 20.06.1992. godine, Naredenje komandanta brigade SV „Birač“ majora Svetozara Andrića upućena štabu TO Zvornik od 28.05.1992. godine, dopis Kantonalnog tužilaštva Tuzlanskog kantona broj: 12-1/01-1-207-4037/06 od 07.06.2006. godine kojim se dostavlja evidencija pripadnika rezervnog sastava policije SJB Zvornik tokom 1992. godine, izvod sa stranice Komiteta Crvenog križa za nestalo lice Omerović Sejfu od 03.07.2006. godine, izvod sa stranice Komiteta Crvenog križa za nestalo lice Kuduzović Murat od 03.07.2006. godine, spisak zatvorenika iz opštinskog zatvora Zvornik, koji su otišli u razmjenu dana 01.01.1993. godine, spisak zatvorenika koji se nalaze u opštinskom zatvoru Zvornik na dan 21.01.1993. godine, spisak zatvorenika koji se nalaze u opštinskom zatvoru Zvornik na dan 02.02.1993. godine, spisak lica koja se predaju sabirnom centru Batković sačinjen dana 12.02.1993. godine, dopis Državne agencije za istrage i zaštitu broj: 17-15/3-1-04-2-129/07 od 16.04.2008. godine, kojim se dostavlja medicinska dokumentacija za Nuhanović Nuriju i to: ovjerena fotokopija nalaza RTG oba kuka od 17.05.2007. godine, ovjerena fotokopija nalaza RTG L/S kičme od 17.05.2007. godine, ovjerena fotokopija nalaza RTG L/S kičme 03.04.2008. godine i ovjerena fotokopija nalaza jetre i gušterače od 04.04.2008. godine, dnevnik koji je vodilo pritvoreno lice Halilović Mustafa, Zapisnik o saslušanju svjedoka Vuković Srede, sačinjen u Kantonalnom tužilaštvu Tuzlanskog kantona broj: KT 2273/05 od 06.12.2005. godine, Zapisnik o saslušanju svjedoka Vuković Srede, sačinjen u Kantonalnom tužilaštvu Tuzlanskog kantona broj: KT 586/96 od 13.02.2006. godine, Spisak-isplata ličnog dohotka radnika koji rade u zatvoru za mjesec VIII 1992. godine, izvod iz brošure stanovništva Bosne i Hercegovine izdate od strane Državnog zavoda za statistiku Republike Hrvatske, odluka Ministarstva narodne odbrane Sarajevo, upućena Vladama AR i SAO Srpske republike Bosne i Hercegovine, odnosno svim srpskim opštinama, broj 1/92 od 16.04.1992. godine, naredenje Kriznog štaba Srpske opštine Zvornik, izvod iz srpskog glasa od 14.05.1992. godine, odluka Kriznog štaba o proglašenju ratnog stanja na području Srpske opštine Zvornik broj 01-2/92 od 06.04.1992. godine, odluka Kriznog štaba o uvođenju policijskog časa na području Srpske opštine Zvornik od 08.04.1992. godine, odluka Kriznog štaba o formiranju Privremene vlade Srpske opštine Zvornik broj 01-1/92 od 10.04.1992. godine, naredba Kriznog štaba o opštoj mobilizaciji broj 02-1/92 od 08.04.1992. godine, odluka Privremene vlade Srpske opštine Zvornik o formiranju komande TO Srpske opštine Zvornik broj 01-023-44/92 od 28.04.1992. godine, odluka Privremene vlade Srpske opštine Zvornik o imenovanju privremenog upravnog odbora u OŠ „Ivo Lola Ribar“ Petkovci broj 03-023-3/92 od 05.05.1992. godine, naredenje Ministarstva unutrašnjih poslova Sarajevo, strogo pov: 01-1/92 od 15.05.1992. godine, zahtjev Privremene Vlade Srpske opštine Zvornik, u čijem prilogu je račun na iznos od 80.000 din, obavještenje Privremene vlade Srpske opštine Zvornik od 06.06.1992. godine, spisak za isplatu pripadnicima TO Srpske opštine Zvornik za mjesec maj, spisak za isplatu pripadnicima TO Srpske opštine Zvornik, potvrda Privremene vlade Srpske opštine Zvornik od 10.06.1992. godine i spisak ljudi za plate za mjesec maj vojno teritorijalne komande Srpske opštine Zvornik broj 1880/92 od 28.06.2008. godine, spisak za isplatu pripadnicima TO Srpske opštine Zvornik za mjesec maj i spisak pripadnika TO Srpske opštine Zvornik broj 02-9-1/92 od 15.05.1992. godine, isplata plate pripadnicima formacije Beli orlovi od

strane opštine Zvornik, nalog za isplatu Privremene Vlade Srpske opštine Zvornik od 04.05.1992. godine, akt Srpske opštine Zvornik sa spiskom dobrovoljaca, lica iz Loznice, u potpisu komandant štaba TO, naređenje komandanta Petković Dragana o otkomandi boraca iz Zvorničke u Birčansku brigadu, broj 701-2/92 od 13.10.1992. godine, dostava dnevnog operativnog izvještaja od strane komandanta general-majora Janković Save komandi 2. vojne oblasti, operativnom dežurnom timu, str.po. broj 20/27-101/1 od 09.04.1992. godine, zahtjev za podršku-dejstvo od strane komandanta general-majora Janković Save komandi 2. vojne oblasti, operativnom centru, str.pov. broj 11/43-477 od 10.04.1992. godine, dostava dnevnog operativnog izvještaja od strane pukovnika Milohanović Bože komandi 2. vojne oblasti, operativnom dežurnom timu, str.pov. broj 20/27-105/1 od 13.04.1992. godine, dostava dnevnog operativnog izvještaja od strane komandanta general-majora Janković Save komandi 2. vojne oblasti, operativnom dežurnom timu, str.pov. broj 11/2-17 od 18.04.1992. godine, Video zapis „Smrt Jugoslavije“, epizode 4, izvještaj policije iz Opštine Zvornik za 1992. godinu, naređenje komandanta pukovnika Ilić Dragutina o preimenovanju štabova TO i jedinica TO od 06.06.1992. godine, odluka komande Drinskog korpusa za dalja dejstva upućena komandi Bratunačke Lpbr, strogo pov. Br. 2-126 od 24.11.1992. godine, Odluka za dalja dejstva Komande Drinskog korpusa strog. pov. br.2-126 od 24.11.1992. godine, upućena Komandi bratunačke brigade, Odluka o proglašenja neposredne ratne opasnosti objavljena u sl-listu R BiH broj 1/92 od 09.04.1992. godine; izvod iz dnevnog lista „Oslobođenje“ od 11.04.1992. godine, članak pod naslovom „Oružane snage pod jedinstvenom komandom“, Uredba sa zakonskom snagom o oružanim snagama R BiH, objavljena u sl.listu R BiH broj 4. od 20.05.1992. godine.

#### b) Odbrana

Ispitani su slijedeći svjedoci odbrane: Pisić Vladimir, Lukić Nedo, Ibrahimović Ismeta Banjanović Asim, Stojkić Spomenka, Rahmanović Ismet, Vuković Sredo, Jeremić Nenad, Ostojić Sekula, Delić Vlado, Bošnjaković Ahmet, Petrović Dragan, Aćimović Draginja, Ristić Dobrivoje, Suljić Sejfo, Suljić Mehmed, Hodić Asim, Vidović Nedo, Ristanović Radivoje, Mičić Radivoje, Hamzić Adem, Kadrić Vehid, Gligorević Rajko, Bogičević Slavko, Batić Miloš, Redžić Mehmed, Hamzić Mirzet, Isić Džemail, Dejan Bogdanović, te vještak medicinske struke dr. Simić Vidak i vještak dr. pravnih nauka Matijević Mile, dok je odbrana prvooptuženog odustala od izvođenja dokaza saslušanjem svjedoka Sekanić Aleksandra, odbrana trećeoptuženog, od saslušanja svjedoka Bajrić Fejze, a odbrana četvrtoptuženog od saslušanja svjedoka Vidović Dimitrija.

Izvedeni su slijedeći materijalni dokazi: Zapisnik o saslušanju svjedoka Halilović Mustafe, sačinjen u Tužilaštvu BiH broj: KT-RZ-154/06 od 24.05.2007. godine, potvrda MUP-a, CJB Zvornik-Policijske stanice Zvornik broj 13-01/1-142-16/96 od 25.01.1996. godine, privremeni oružni list za optuženog Lazarević Sretena, izvještaj MUP-a Sarajevo o izvršenom nadzoru i ostvarenom uvidu u stanje SJB Brčko, SJB Zvornik i djelimično stanje u SJB Bijeljina od 17.06.1992. godine, izvod iz novina „Crni petak“, informacija MUP-a - Uprave za suzbijanje kriminaliteta Pale o aktivnostima MUP-a na rasvjetljavanju kriminalne djelatnosti paravojne formacije „Žute ose“ na području Srpske opštine Zvornik, broj 02-16/92 od 04.08.1992. godine, informacija MUP-a - Centra službi bezbjednosti Bijeljina o bezbjednosnoj situaciji na području Srpske opštine Zvornik od 20.07.1992. godine, bilten dnevnih događaja broj 78 od 29.07.1992. godine, dopis MUP-a Bijeljina-SJB Zvornik upućen MUP-u Pale, Centru službi bezbjednosti Bijeljina i Sarajevo, dopis MUP-a - Uprave

za suzbijanje kriminaliteta Pale upućen odredu milicije, stanici javne bezbjednosti i stanici javne bezbjednosti Bijeljina, informacija MUP-a - Službe nacionalne bezbjednosti Sarajevo od 22.09.1992. godine, obavještenje načelnika RO SNB Birač upućeno MUP-u Srpske Republike, podsekretaru SNB, CSB Sarajevo-Sektor SNB broj 03/92 od 05.09.1992. godine, izvod iz knjige „Zvornik-od izbora do Dayton“, str. 130, analiza dr. Matijević Mile od 28.08.2008. godine, dostava podataka iz evidencije od strane sektora za pitanja evidencija iz oblasti vojne obaveze u potpisu sekretar ministarstva Zdravko Skočibušić, upućeno odsjeku krivične odbrane pov. broj 07-03-52-1/08 od 20.08.2008. godine, dostava dokumentacije od strane federalnog ministarstva za pitanja branitelja i invalida domovinskog rata, broj: 07-03-52-2/08 od 11.09.2008. godine- o priznanju učešća u jedinicima Armije BiH za tražena lica, potvrda MUP CJB Bjeljina, SJB Zvornik broj: 10-1-5/04-127-4118/08 od 16.09.2008. godine, kojom se potvrđuje da se Sreten Lazarević nije nalazio na rukovodećim radnim mjestima u SJB Zvornik, prijedlog utvrđenih činjenica (izvod iz presude Tužilac protiv Hadžihasanovića) broj: IT-01-47-T od 15.03.2006. godine, optužnica Tužilaštva za ratne zločine Republike Srbije - Beograd protiv Savić Gorana i Čilerdžić Saše KTRZ.br.8/07 od 13.03.2008. godine upućena Okružnom sudu u Beogradu-vijeću za ratne zločine, optužnica Tužilaštva za ratne zločine Republike Srbije - Beograd protiv Grujić Branka, Popović Branka, Vučković Duška, Slavković Dragana, Korać Ivana, Filipović Siniše i Dragičević Dragutina KTRZ.br.17/04 od 12.08.2005. godine upućena Okružnom sudu u Beogradu-vijeću za ratne zločine, kopija vojne knjižice optuženog Stanojević Dragana, serija AV, broj 173975, kopija iskaznice optuženog Stanojević Dragana, i nalaz, ocjena i mišljenje prvostepene ljekarske komisije, vijeće 10 u Zvorniku, broj 1740/08 od 22.04.2008. godine, nalaz specijalističke ljekarske ordinacije „Viva“ Zvornik, Kozluk b.b. za Stanojević Dragana, od 06.12.2000. godine, obavještenje fonda za penzijsko i invalidsko osiguranje republike Srpske, filijala Bijeljina o fazi postupka pokrenutog po zahtjevu Stanojević Dragana iz Ročevića, LBO: 8028923567, JMBG: 1302962183944 od 29.04.2008. godine, rješenje fabrike glinice „Birač“ AD Zvornik o prestanku ugovora o radu broj 04-230508/07 od 23.05.2008. godine, dokazi o stručnoj spremi za optuženog Stanojević Dragana, uvjerenje Osnovnog suda u Zvorniku broj 1530/96 od 05.04.1996. godine, uvjerenje administrativne službe Opštine Zvornik - mjesne kancelarije Ročević o zajedničkom kućanstvu i izdržavanju članova porodice broj 07-34/2008 od 13.02.2008. godine, i potvrda fabrike glinice „Birač“ AD Zvornik broj 111 od 14.02.2008. godine, Izreka presude Okružnog suda u Beogradu- vijeće za ratni zločin broj: k.v. 5/2005 od 12.06.2008. godine- dostavljeno putem fax-a, uvjerenje MUP-a RS-CJB Bijeljina-SJB Zvornik broj 12-1/01-1-118/08 od 05.03.2008. godine, Zapisnik o saslušanju svjedoka A dat pred Državnom agencijom za istrage i zaštitu, Centar za istraživanje ratnih zločina, broj: 17-15/3-1-04-2-129/07 od 18.05.2007. godine, nalaz i mišljenje stalnog sudskog vještaka medicinske struke, dr Vidaka Simića od 22.08.2008. godine, zapisnik o saslušanju svjedoka Hadživadić Admira, sačinjen u Kantonalnom tužilaštvu Tuzlanskog kantona broj Kt. 586/96 od 24.01.2006. godine, zapisnik o saslušanju svjedoka Smajlović Ramiza, sačinjen u Kantonalnom tužilaštvu Tuzlanskog kantona broj Kt. 2273/05 od 16.01.2006. godine, izvod iz knjige Zvornička sirat Čuprija, str. 87, 88 i 92, rješenje direktora Opštinskog zavoda za urbanizam i prostorno planiranje Zvornik o rasporedu na radnu obavezu, odluka Skupštine Srpske opštine Zvornik o osnivanju opštinskog zatvora u Zvorniku broj 01-023-220/92 od 19.08.1992. godine, kopija vojne knjižice za Ostojić Slobodana, serija BC, broj 153896, crkveni kalendar za prestupnu 1992. godinu, izvještaj o zdravstvenom stanju optuženog Ostojić Slobodana, izvod iz pravilnika o postupanju, i spisak radnika opštinskih organa uprave koji su na radnoj obavezi na dan 26.12.1992.

godine, u potpisu sekretar Skupštine Srpske opštine Zvornik, Mitar Vasić, Izjava svjedoka Jahić Mustafe, data istražitelju advokatske kancelarije- advokat Miodrag Stojanović dana 09.07.2007. godine.

### **3. Završne riječi**

#### **a) Tužilaštvo**

U svom završnom izlaganju, tužilac je naveo da smatra da je Tužilaštvo tokom ovog krivičnog postupka predočilo vijeću dovoljno dokaza temeljem kojih će se moći donijeti pravilna i zakonita odluka, kako u pogledu predmetnih krivičnih djela, tako i u pogledu krivične odgovornosti optuženih.

Iz iskaza saslušanih svjedoka i provedenih materijalnih dokaza, Tužilaštvo je van svake razumne sumnje dokazalo postojanje oružanog sukoba, kao prvog i opšteg elementa ratnog zločina protiv civilnog stanovništva iz člana 173. stav 1. tačka c) KZBiH. Pored toga, sva lica oštećena ovim krivičnim djelom, su lica koja su bila zaštićena međunarodnim pravom, odnosno po zajedničkom članu 3. Ženevskih konvencija.

Da su optuženi bili pripadnici rezervnog sastava policije u SJB Zvornik, raspoređeni na dužnost u zgradi Suda za prekršaje ili DP Novi izvor, a samim tim i da su bili dužni pridržavati se običaja i pravila ratovanja, te Ženevskih konvencija, potvrđuju dopisi ministarstva za unutrašnje poslove Republike Srpske koji potvrđuju, da su svi optuženi evidentirani u toku 1992. godine kao rezervni policajci, a i svjedoci tužilaštva su identifikovali optužene kao stražare u vremenskom periodu koji se navodi u optužnici.

Saslušani svjedoci optužbe su naveli pod kojim okolnostima su lišeni slobode i odvedeni u zatočenički centar zgrada Suda za prekršaje i DP Novi izvor, u kojima su bili izloženi mučenju i nečovječnom postupanju od strane optuženih i drugih pripadnika vojnih formacija, koje su za posljedicu imale oštećenje zdravlja i umanjene životnih sposobnosti.

Tužilac je tražio da Sud ne pokloni vjeru nalazu vještaka medicinske struke dr. Vidaka Simića, koji je naveo da su sve povrede, koje su opisali svjedoci, predstavljale lake tjelesne povrede, a da stepen bola nije prešao granicu od 5. (Vizuelna skala bola od 1-10), navodeći da nije pouzdano mjerilo, jer je vještak dao nalaz imajući na raspolaganju veoma oskudnu medicinsku dokumentaciju i čitajući iskaze svjedoka, a da prethodno nije neposredno obavio razgovor sa svjedocima i tako sagledao sve okolnosti događaja.

Navodi odbrane da optuženi nisu prošli obuku za obavljanje poslova zatvorskih stražara, te da su premlaćivanja bila opravdana i u okviru dozvoljenih normi, se ne može prihvatiti, iz razloga što provedeni dokazi potvrđuju da je optuženi Lazarević Sreten, kao predratni policajac, prošao prethodnu obuku, da funkcija stražara nije bila složena, jer i bez posebne obuke, osnovne norme pristojnosti i čovječnosti nameću obavezu da se lica pod kontrolom ne smiju premlaćivati.

Tužilac je također naveo da navedena krivična djela predstavljaju ozbiljna kršenja Ženevske konvencije u formi zločina mučenja i nehumanog postupanja prema civilnom stanovništvu kako je to navedeno u članu 173. stav 1. tačka c. KZ BiH. Dokazana je

krivična odgovornost optuženih prema članu 180. stav 1. KZ BiH zbog njihovog direktnog učešća u gore pomenutim djelima ili njihovim propustima da djeluju u cilju sprječavanja pomenutih zločina.<sup>1</sup> Štaviše, optužba smatra da optuženi Sreten Lazarević, kao zamjenik upravnika zatvora jeste krivično dogovoran prema članu 180. stav 2. BiH KZ zbog propuštanja da spriječi odnosno da kazni navedena djela stražara.

Konačno, Tužilaštvo je tvrdilo da je dokazano van svake razumne sumnje da su optuženi počinili svako krivično djelo za koje se terete izmjenjenom optužnicom.

#### b) Odbrana

U odgovoru na glavne argumente optužbe, odbrana optuženih nije osporavala postojanje oružanog sukoba između Armije Bosne i Hercegovine i Vojske Republike Srpske Bosne i Hercegovine tokom razdoblja relevantnog za optužnicu, te nije osporavala i da su optuženi bili pripadnici rezervnog sastava policije u Stanici javne bezbjednosti u Zvorniku.

Odbrana međutim negira da su optuženi direktno počinili navedena krivična djela i da dokazi izvedeni od strane tužioca ne isključuju postojanje sumnje u krivičnu odgovornost optuženih. Prema tome, odbrana je tvrdila da tužilac nije dokazao krivična djela kako je to navedeno u optužnici. Nadalje, odbrana Sretena Lazarevića negirala je da je optuženi bio na funkciji zamjenika upravnika zatvora i da su njegove dužnosti obuhvatale nadzor nad stražarima u Sudu za prekršaje i DP Novi Izvor. Shodno tome, odbrana optuženog Sretena Lazarevića osporavala je argument optužbe da je optuženi Sreten Lazarević krivično odgovoran za zlostavljanje zatvorenika po principu komandne odgovornosti. Također, odbrana smatra da je veliki broj oštećenih prilikom lišenja slobode bio pripadnik naoružanih formacija TO a kasnije i Armije BiH, što je potkrepljeno i materijalnim dokazima. Dakle, ova lica u vrijeme izvršenja krivičnog djela nisu uživala zaštitu u skladu sa odredbama Ženevske konvencije, već su imala status ratnih zarobljenika. Naročito je sporan status Memić Fahrudina koji je navodno u vrijeme hapšenja upotrijebio vatreno oružje.

Tokom završnih riječi, odbrana je također postavila značajna pravna pitanja u vezi sa retroaktivnom primjenom zakona i nadležnosti ovog Suda da odlučuje o ovoj stvari. U vezi sa primjenom materijalnog zakona, odbrana optuženih je navela da vijeće treba primjeniti zakon koji je bio na snazi u vrijeme kada je počinjeno navedeno krivično djelo a ne sadašnji Krivični zakon BiH jer retroaktivna primjena odredbi KZ BiH krši odredbe Evropske konvencije o ljudskim pravima. Nadalje, odbrana je tvrdila da član 2. EKLJP kao i član 4. KZ BiH zahtijeva primjenu blažeg zakona u ovoj stvari. Vijeće će odgovoriti na ovaj argument kasnije u dijelu pod naslovom "*Primjena materijalnog zakona*".

Jedan od argumenata koji je odbrana isticala tokom postupka, a u kojem pravcu je uložila i veliki broj dokaza jeste prisustvo paravojnih formacija na području Zvornika, te njihovo nekontrolisano i nasilničko ponašanje. Odbrana je ovim htjela dokazati da su stražari u zgradi Suda i Novog izvora bili potpuno nemoćni oduprijeti se neovlaštenom ulasku ovih naoružanih jedinica u zatvor, te nisu bili dovoljno obučeni za pružanje otpora istima.

Branilac prvooptuženog Sretena Lazarevića je u svojoj završnoj riječi još ukazao na nedosljednost svjedočenja Omerović Ahmeta koji je prepoznao optuženog kao lice koje je

<sup>1</sup> Završna riječ optužbe, str. 1 i 40. Vidi također, treća izmijenjena optužnica, str. 4

izvelo oštećenog Omerović Sejfu, iako na glavnom pretresu nije bio precizan niti u pogledu prepoznavanja optuženog, niti broja lica koja su izvela oštećenog van. Ovaj svjedok je svjedočio i o tački I/2 prve izmjenjene optužnice od koje je kasnije tužilac odustao.

Nadalje. U pogledu svjedoka Nuhanović Nurije, koji je svjedočio na okolnosti iz tačke I/3 optužnice ističe da se radi o osobi koja je u zavađi sa optuženima, te je u svom svjedočenju iznio puka nagađanja, na kojima se ne smije zasnivati odgovornost ovog optuženog, naoročito jer ga u prethodnim izjavama u istrazi nije spominjao. Nadalje, osporavan je i kredibilitet svjedoka Smajlovića i Hadžavdića koji su svjedočili na okolnosti iz tačke 1.4. tvrdeći da su isti u dosadašnjem toku postupka dali veliki broj iskaza koji su nepodudarni, a naročita nesuglasnot ovih svjedoka je nastala u pogledu "navodnog bijega". Pored toga, svjedok Smajlović Ramis je neistinito svjedočio da u vrijeme hapšenja nije bio pripadnik vojske iako je od strane odbrane uložen dokaz koji govori o njegovom učešću u jedinicama Armije BiH, te izvod iz knjige u kojoj se decidno navodi da je isti bio predsjednik kriznog štaba od 1991. godine. U pogledu postojanja komandne odgovornosti na strani optuženog Lazarevića, odbrana još jednom ukazuje na nedosljednost u izjavama svih svjedoka koji svoj zaključak o ovoj činjenici temelje na pukim posrednim saznanjima, dok je odbrana uvela veći broj dokaza iz kojih je jasno vidljivo da je optuženi u okviru zatvora imao status običnog stražara. Vještak Matijević je na glavnom pretresu pojasnio koje stručne kvalifikacije je osoba morala posjedovati, da bi bila imenovana na rukovodeću funkciju pri SJB. Nadalje, odbrana se poziva na Krivični zakon SFRJ koji je bio važeći u vrijeme izvršenja krivičnog djela i koji ne poznaje doktrinu komandne odgovornosti kako to predviđa član 180. stav 2. KZ BiH. Tužilac ni u ovom slučaju nije dokazao postojanje elemenata ove vrste odgovornosti na strani optuženog, te svoje uporište nalazi u iskazima svjedoka koji su nesigurni. Vještak Matijević je pojasnio, da je rezervni policajac mogao imati samo funkciju običnog stražara, te kao takav nije mogao imati ovlasti da spriječava ili kažnjava druge stražare za njihovo ponašanje.

Optuženi Sreten Lazarević se pridružio navodima svog branioca te je istakao da se smatra nevinim.

Branilac optuženog Stanojević Dragana je prvenstveno osporavao nadležnost Suda BiH, pravdavajući to činjenicom, da se predmet ove vrste složenosti treba procesuirati pred entiteskim sudovima. Osim toga, sporna je bila i nadležnost Kantonalnog suda Tuzla, jer su djela počinjena na području mjesne nadležnosti Okružnog suda Bijeljina. Ovakvim postupanjem, odnosno procesuiranjem optuženih pred Sudom BiH, povrijeđene su odredbe člana 449. stav 2. ZKP BiH, što je za posljedicu imalo i povredu člana 6. EKLJP te je proizvelo reperkusije kako na pravnu kvalifikaciju djela, tako i na primjenu materijalnog zakona. U pogledu inkriminacija za koje se tereti optuženi u tački II/1 optužnice odbrana naglašava da radnje optuženog nisu dosegle stepen neophodan za ispunjene jednog od elemenata postojanja krivičnog djela ratni zločin, odnosno nisu doveli do kršenja odredbi člana 3. Ženevske konvencije. Nadalje, premlaćivanje Memić Fahrudina od strane pripadnika paravosjke, potkrepljeno je iskazima malobrojnih svjedoka. Sam oštećeni je kao pripadnik Armije BiH, u vrijeme hapšenja posjedovao oružje, te je prilikom lišenja slobode ranio jednog vojnika. Ovaj svjedok je tokom svjedočenja sporio svoju pripadnost vojsci kao i razloge zbog kojih je posjedovao naoružanje. On je također izjavio da je više od 40 puta bio premlaćivan, iako niko od saslušanih svjedoka to nije potvrdio, te je zadobijene povrede

pravdao problematičnom medicinskom dokumentacijom uloženom kao dokaz tužilaštva na glavnom pretresu. Sve i da je dokumentacija prihvaćena kao vjerodostojna, ona prema nalazi vještaka ne ukazuje na postojanje bilo kakvih ozbiljnijih povreda koje su mogle nastati kao posljedica premlaćivanja. Nadalje, odbrana ukazuje na svjedoka Omerović Mirsada, koji je gotovo svakodnevno bio odsutan iz zatvorskih prostorija, pa tako nije kompetentan da potvrđuje navode oštećenog o gotovo svakodnevnom premlaćivanju, kada iste nije imao priliku vidjeti. Osim toga, optuženi je svakodnevno vodio lica na rad, tako da većinu vremena nije ni boravio u zatvoru, pa se opravdano postavlja pitanje kako je mogao otvarati vrata i pokazivati gotovo svaki dan na oštećenog. Također, iskaz svjedoka Halilovića se smatra potpuno nepouzdanim, obzirom da je isti čak i podvrgnut vještačenju u cilju utvrđivanja njegove sposobnosti prisustvovanja pretresu i davanja iskaza.

Neki svjedoci su govorili o korektnosti optuženog prema zatvorenicima koji su vođeni na rad, što su potvrdili Jeremić Nenad, Ristić Dobrivoje i Aćimović Draginja, dok su neki svjedočili o situacijama, u kojima je optuženi spriječio pripadnike paravojske da maltretiraju zatvorenike za vrijeme obavljanja rada, a određeni broj njih je isključivo svjedočio na okolnost karaktera optuženog Dragana Stanojevića. Odbrana ovog optuženog ističe, da nije postojalo plansko i smišljeno izlaganje zatvorenika patnjama, a događaji iz optužnice ako su se i desili, predstavljaju incidentne pojedinačne situacije.

Potkrepljujući svoje tvrdnje nalazom vještaka medicinske struke Vidaka Simića, odbrana smatra i da nisu ispunjeni elementi krivičnog djela za koje se tereti optuženi, obzirom da radnje koje se stavljaju na teret optuženom nisu izazvale snažne fizičke i duševne bolove i patnje. Također, tužilac nije dokazao postojanje takvih okolnosti na strani ovog optuženog, na osnovu kojih bi se ustanovila njegova odgovornost kao podstrekača, a također nisu ispunjeni ni zakonski elementi koji se zahtijevaju za ovu vrstu odgovornosti.

Optuženi Dragan Stanojević se saglasio sa iznesenim završnim riječima svog branioca.

Advokat Rubež Nenad, kao branilac optuženog Mile Markovića u svojim završnim riječima ističe da tužilac u toku postupka, nije uspio van razumne sumnje dokazati krivičnu odgovornost optuženog Marković Mile. Naime, kao dokaz izvršenja krivičnog djela iz tačke III/1 Sudu je prezentiran samo jedan dokaz, i to saslušanjem oštećenog Nuhanović Nurije. Iskaz ovog svjedoka je kontradiktoran, neistinitt te suprotan drugim izvedenim dokazima. Naime, prvo je neutemeljena tvrdnja oštećenog da ga je optuženi udario nogom obuvenom u vojničke čizme. Ovo iz razloga što se inkriminisano događaj desio u julu, kada se po prirodi stvari ne nose čizme, osim pri obavljanju poslova na terenu, a događaj se odvijao unutar zgrade zatvora. Također sporna je sposobnost oštećenog, da iz položaja u kojem se nalazio, a bio je okrenut prema zidu, jasno vidi i prepozna osobe koje su te prilike bile u prostoriji, kao i lice koje mu je zadavalo udarce, jer je istima okrenut leđima. Nadalje, oštećeni nije ničim dokazao da je njegaova zdravstvena sposobnost narušena uslijed zadobijenih povreda, obzirom da je medicinsku dokumentaciju koju je dostavio vještačio dr. Vidak Simić, koji je na glavnom pretresu izjavio da konstatovane dijagnoze ničim ne ukazuju na postojanje uzročno poljedične veze sa događajima iz 1992. godine. Svjedok Ibrahimović Ismet, koji je poslije razmjene omogućio oštećenom da se zaposli u R Njemačkoj, tvrdi da mu isti nikada nije rekao da je u zgradi Novog izvora bio pretučen, niti se bilo kada žalio na zdravstvene probleme. Nadalje, svjedok Halilović Mustafa, koji nije išao na rad, i koji je boravio u istoj prostoriji sa Nuhanović Nurijom, nije nikada primjetio

da je isti pretučen, te dodaje da bi sigurno znao da je optuženi Marković pretukao nekoga, jer ga je poznavao i od ranije. Dakle, nejasno je kao su stražari tukli veći broj ljudi a da niko iz prostorije gdje borave svi zatvorenici nije o tome ništa čuo, iako se sve odvija na istom spratu.

Svjedoci Hadžić Admir, Pezerović Samir, Stojkić Spomenka, Bošnjaković Ahmet, Petrović Dragan, Smajlović Fadil i Banjanović Asim, svjedočili su o korektnom ponašanju optuženog prema svim zatvorenicima, što je također kontradiktorno izjavi oštećenog. Također, veliki broj saslušanih svjedoka tvrdi, da su za vrijeme boravka u zatvoru imali medicinsku pomoć, dok je Nuhanović kategoričan da iste nije bilo. Dakle, prema mišljenju odbrane nije van razumne sumnje dokazano učešće optuženog u navedenom događaju. Posebno se naglašava da Tužilaštvo nije saslušalo u svojstvu svjedoka i druge oštećene, odnosno Nuhanović Fethiju, Mehmedaliju i Ibrahimović Ramu koji su navodno pretučeni zajedno sa Nuhanović Nurijom.

U pogledu inkriminacija za koje se optuženi tereti pod tačkom III/2 optužnice odbrana ističe da je u ovom pravcu Tužilaštvo također izvelo samo jedan dokaz i to saslušanjem oštećenog. Iskaz ovog svjedoka je neistinit i kontradiktoran drugim izvedenim dokazima. Svjedok Halilović Mustafa, koji je dobro poznavao optuženog Mileta još od ranije, kategorički tvrdi da je bio zatvoren u isto vrijeme kada i oštećeni, ali nikada nije niti vidio niti čuo da je optuženi bilo koga tukao, pa tako niti svjedoka A. Ovo je značajno ako se uzme u obzir da je upravo oštećeni izjavio kako je Halilović Mustafa bio u sobi kada je doveden pretučen i krvav. U sobi je bio prema riječima oštećenog bio i Nuhanović, ali ovom svjedoku također nije poznato da je svjedok A pretučen, niti da je to uradio optuženi Mile. Odbrana naglašava da je sporran način izvršenja i ovog djela, jer se isti desio u ljetnim mjesecima, kada se ne nose vojničke čizme, pa je nejasno kako je oštećeni tvrdio da ga je optuženi udario nogama obuvenim u čizme. Navodno je optuženi tom prilikom i spominjao ubistvo svog šuhre na Veljoj glavi, u kojem pravcu je odbrana izvela dokaz saslušanjem svjedoka Gligorević Rajka, oca pokojne Miletove supruge. Nadalje, svjedok A se u to vrijeme nije mogao kretati uslijed preloma butne kosti, što je i sam potvrdio, pa je nejasno kako je stajao dok su optuženi i jedan od zatvorenika srpske nacionalnosti zadavali udarce, i kako je isti vraćen u prostoriju odakle je izveden ako se nije mogao kretati. Odbrana je također osporavala i status ovog lica u vrijeme zarobljavanja, tvrdeći da se radi o ratnom zarobljeniku, u kojem pravcu je uložena kao dokaz izjava ovog svjedoka data SIPA-i od 18.05.2007. godine, te time ni kvalifikacija koja se stavlja na teret optuženom, nije u skladu sa statusom koji je imao oštećeni u vrijeme navodnog počinjenja djela.

Optuženi Marković Mile se pridružio iznesenim navodima svog branioca, dodajući da su svjedok A i Nuhanović tokom svjedočenja pokazali otvorenu netrpeljivost prema njemu, koju on smatra potpuno bezrazložnom.

U svojim završnim riječima, odbrana optuženog Ostojić Slobodana ukazala je na zajedničke strateške teze odbrane u ovom predmetu. Prije svega, radnje optuženih ne ispunjavaju standard koji zahtijeva kvalifikacija mučenja iz člana 173. stav 1. tačka c) KZ BiH. U ovom pravcu se ističe nalaz i mišljenje vještaka Vidaka Simića u kojem je konstatovano, da niti jedan od oštećenih nije zadobio teške tjelesne povrede, niti je na bilo koji način nastupilo umanjene životne aktivnosti. Dakle, ako Sud prihvati nalaz i mišljenje ovog vještaka, jasno je da niko od oštećenih nije trpio takve bolove i patnje, koje bi imale

karakter mučenja. U pogledu inkriminacija za koje se optuženi tereti pod tačkom IV/1 tužilac je izveo dokaz saslušanjem samo jednog svjedoka, koji nije siguran gdje se optuženi nalazio i koga je tukao. Odbrana je na ovu okolnost izvela dokaze koji predstavljaju alibi optuženog. Čak tri svjedoka- Bogičević, Ristanović i Mičić su krajnje ubjedljivo i razložno iznijeli tvrdnju da je dana 19.07.1992. godine optuženi dolazio kod njih na Slavu u selu Jasenica. Svjedocima Omerović Mirsadu, Halilović Mustafi, svjedoku A i Bošnjaković Ahmetu nije poznato da je neko maltretirao Nuhanović Nuriju, niti su ikada čuli da je optuženi Slobodan nekog tukao. Kada je u pitanju tačka IV/2 optužnice, odbrana ovim putem ukazuje na nedostatke u svjedočenju Ramisa Smajlovića i Hadživdić Admira, koji su prije svjedočenja na glavnom pretresu dali veći broj kontradiktornih iskaza. Osim toga, period koji navodi optužnica je ljeto 1992. godine, pa se postavlja pitanje da li je optuženi Ostojić u to vrijeme obnašao dužnost stražara u zatvoru. Odbrana je u tom pravcu uložila dokaze kojima se potvrđuje da je Ostojić Slobodan u avgustu mjesecu otišao na radnu obavezu, pa iako dokumenti o toj činjenici nisu datirani, svjedok Stojkić Spomenka krajnje ubjedljivo ističe da je optuženi Slobodan krajem jula napustio dužnost stražara. Na kraju treba dodati da su svjedoci Pisić Neđo i Petrović Dragan potvrdili kako im nije poznato da se navedeno premlaćivanje desilo niti je Smajlović Ramis o tome nekada govorio.

Netačne su i tvrdnje optužnice kako su zatvorenici samo navodno pokušali bijeg. Oni zaista jesu pribavili sredstvo kojim bi ostvarili taj cilj, a istovremeno su mogli stražarima nanijeti teške tjelesne povrede. Cijeneći ovu činjenicu, odbrana je izvela vještačenje po vještaku Mile Matijeviću, koji je potvrdio da bi ovakvo ponašanje zatvorenika moglo predstavljati vid otpora, gdje bi upotreba fizičke sile bila legalna i zakonita. Na kraju odbrana naglašava da su mnogi svjedoci, kao što je Kadrić Vehid, svjedočili o karakteru optuženog, koji je nakon završetka sukoba pomogao povratku bošnjaka u Zvornik i implementaciji imovinskih zakona.

Optuženi Slobodan Ostojić se saglasio sa iznesenim završnim riječima svog branioca.

Konačno, odbrana svih optuženih je podnijela prijedlog vijeću da donese presudu kojom se optuženi u potpunosti oslobađaju od optužbi.

#### **4. Procesne odluke Suda**

##### **a) Odluka o zaštiti svjedoka i isključenju javnosti za dio pretresa**

Na ročištu održanom dana 15.05.2008. godine, Tužilaštvo je iznijelo prijedlog za isključenje javnosti dok traje uzimanje ličnih podataka za svjedoka, za kojeg je predloženo određivanje zaštitnih mjera u skladu sa Zakonom o zaštiti svjedoka, i to na način da će ovaj svjedok svoj iskaz davati pod pseudonimom. Navedeni prijedlog je potkrepljen činjenicom da je ovaj svjedok sam zatažio određivanje zaštitne mjere, iz razloga što se plaši za sigurnost svojih roditelja koji i dalje borave na području opštine, na čijem području su se desili zločini koji su predmet optužnice.

Odbrana optuženih se protivila navedenom prijedlogu, obzirom da su lični podaci svjedoka navedeni u optužnici, a Tužilaštvo nije konkretizovalo okolnosti iz kojih proizilazi osnovana i opravdana bojazan da su roditelji svjedoka zaista pod prijetnjom, ili su ugroženi na bilo koji način.

Nakon izjašnjenja odbrane vijeće je donijelo odluku o isključenju javnosti za dio pretresa, kako bi se svjedok izjasnio o traženim mjerama zaštite. Svjedok je tom prilikom izjavio da se sam ne osjeća ugroženim, niti postoje konkretni razlozi uslijed kojih bi bilo evidentno da su njegovim roditeljima upućene bilo kakve prijetnje. Međutim, radi se o subjektivnom dojmu svjedoka, da će sigurnost njegovih roditelja biti ugrožena, ukoliko javno bude objavljeno njegovo svjedočenje pod punim identitetom, obzirom da se svjedočenje odnosi na područje opštine u kojoj i danas žive njegovi roditelji. Nadalje, svjedok je precizirao da se radi o starim i bolesnim ljudima, kojima u bilo kojem trenutku može zatrebati medicinska pomoć, pa je moguće da bi izvjesni ljudi, nakon što saznaju da je svjedok svjedočio u ovom predmetu, mogli uskratiti pružanje pomoći njegovim roditeljima, čime bi se dovelo u pitanje njihovo zbrinjavanje, a što bi u krajnjem moglo imati vrlo negativne posljedice po njihovo zdravstveno stanje. Pored navedenog, svjedok se još izjasnio da od predviđenih mjera jedino zahtijeva da se njegovi lični podaci ne objavljuju u medijima, i da se prilikom objavljivanja dijelova njegovog iskaza, umjesto imena i prezimena koristi pseudonim.

Nakon razmatranja prijedloga odbrane, vijeće je u skladu sa odredbama člana 12. Zakona o zaštiti svjedoka donijelo odluku, da će svjedok na pretresu, koji će biti otvoren za javnost svjedočiti pod pseudonimom A. Nadalje, određeno je da će stranke, i branioci prilikom ispitivanja svjedoka oslovljavati istog pseudonimom, kao i da će se dijelovi iskaza svjedoka moći objelodanjivati u sredstvima informisanja samo pod pseudonimom.

Vijeće smatra da se ovakvim postupanjem nije ugrozilo pravo na odbranu optuženih, obzirom da je strankama u postupku, braniocima i sudskom vijeću poznat identitet svjedoka, te je bez ikakvih ograničenja omogućeno njegovo direktno i unakrsno ispitivanje. Također, vijeće smatra da je je opravdano u konkretnom slučaju odrediti ovu vrstu mjera zaštite, na kojoj svjedok insistira, obzirom da član 3. Zakona o zaštiti svjedoka predviđa da zaštitu uživa i onaj svjedok, koji smatra da postoji razumna osnova za bojazan, da bi lična sigurnost negove porodice bila dovedena u opasnost, zbog njegove učešća u postupku.

Vijeće je odlučilo na navedeni način obzirom da je svjedok jasno obrazložio razloge zbog kojih traži određivanje zaštitnih mjera, te da je isti u čvrstom subjektivnom uvjerenju da će sigurnost njegovih roditelja biti ugrožena, na način kako je opisao, ukoliko se sadržaj njegovog iskaza objavi pod punim identitetom, te uzevši u obzir i činjenicu, da je neophodno obezbijediti svjedoku da slobodno daje svoj iskaz na glavnom pretresu. Također, vijeće smatra da je bilo opravdano isključiti javnost na dijelu pretresa na kojem su uzimani lični podaci svjedoka, što je pored navedenog opravdano i činjenicom da član 235. ZKP-a BiH predviđa da se javnost može isključiti za cijeli ili dio glavnog pretresa, ukoliko je to potrebno radi zaštite osobnog i intimnog života svjedoka.

#### **b) Odluka o prijedlogu kojim se traži uvrštavanje iskaza koje su optuženi dali Tužilaštvu u svojstvu osumnjičenih**

Tužilaštvo je dana 02.07.2008. godine, Sudu podnijelo pretresni prijedlog, za prihvatanje ranijih zapisnika o ispitivanju optuženih. Naime, radi se o prijedlogu tužioca, da se kao dokaz na glavnom pretresu pročitaju iskazi optuženih Lazarević Sretena i Marković Mileta, koje su oni dali u istrazi u svojstvu osumnjičenih. U obrazloženju navedenog prijedloga tužilac je isticao odredbe članova 77., 78. i 79. ZKP BiH, kojima su predviđene procesne pretpostavke za ispitivanje osumnjičenog u istrazi. Osnovanost ovakvog traženja Tužilaštvo nalazi u praksi Evropskog suda za ljudska prava, te u članu 273. ZKP BiH, kojim su predviđeni izuzeci od izvođenja dokaza na glavnom pretresu, te kojim je dopušteno

prihvatanje izjava datih u toku istrage. Obzirom da Sud zasniva svoju odluku na zakonito pribavljenim dokazima, tužilac je istakao da su izjave od osumnjičenih uzete u potpunosti u skladu sa važećim pozitivnim odredbama ZKP-a, te su kao takve podobne za uvrštavanje u dokazni materijal.

Obrana optuženih se u svojim izjašnjenjima na navedeni prijedlog, protivila uvrštavanju zapisnika o ispitivanju osumnjičenih u dokazni materijal. Prije svega obrana je smatrala da se izuzetak od neposrednog izvođenja dokaza na glavnom pretresu, na način kako to propisuje član 273. ZKP BiH, odnosi isključivo na situacije kada je osoba čiji se iskaz ima pročitati umrla, duševno oboljela ili se ne može pronaći ili je dolazak te osobe pred Sud nemoguć ili znatno otežan, što ovdje nije slučaj. Osnovni argument odbrane zbog kojih je izvođenje ovog dokaza neprihvatljivo je činjenica, da je dana 29.07.2008. godine na snagu stupio zakon o izmjenama i dopunama Zakona o krivičnom postupku BiH, objavljen u sl.gl. 15/08 od 21.07.2008. godine. Obrana naime ukazuje, da se na optužene u ovom predmetu imaju primjeniti odredbe novog izmijenjenog ZKP BiH, u kojem slučaju je evidentno, da iskazi u istrazi nisu uzeti u cjelosti u skladu sa izmijenjenim članom 78. ZKP BiH koji je povoljniji za optuženog, pa je neprihvatljivo uvrstiti takve iskaze u dokazni materijal.

Vijeće je dana 20.08.2008. godine donijelo i javno objavilo odluku da se neće izvoditi dokaz na glavnom pretresu čitanjem iskaza koje su optuženi dali u istrazi, odnosno da se neće čitati Zapisnik o ispitivanju osumnjičenog Lazarević Sretena, sačinjen u Kantonalnom tužilaštvu Tuzla broj: Kt:586/96 od 03.05.2006. godine, Zapisnik o ispitivanju osumnjičenog Lazarević Sretena, sačinjen u Tužilaštvu BiH broj: KT-RZ-154/06 od 15.11.2006. godine, Zapisnik o ispitivanju osumnjičenog Marković Mileta sačinjen u Kantonalnom tužilaštvu Tuzla broj: Kt:586/96 od 05.05.2006. godine, Zapisnik o ispitivanju osumnjičenog Marković Mileta sačinjen u Kantonalnom tužilaštvu Tuzla broj: Kt:586/96 od 18.05.2006. godine i Zapisnik o ispitivanju osumnjičenog Marković Mileta sačinjen u Tužilaštvu BiH broj: KT-RZ-154/06 od 16.11.2006. godine.

Obrazloženje za ovakvu odluku vijeće je našlo u članu 125. Zakona o izmjenama i dopunama ZKP BiH. Naime, ovaj član eksplicitno predviđa da će se u predmetima u kojima je optužnica potvrđena, do stupanja na snagu Zakona o izmjenama i dopunama ZKP-a BiH, postupak nastaviti po odredbama Zakona o krivičnom postupku Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", br. 36/03, 26/04, 63/04, 13/05, 48/05, 46/06, 76/06, 29/07, 32/07, 53/07, 76/07 i 15/08), osim ako su odredbe novog zakona povoljnije za osumnjičenog, odnosno optuženog.

Imajući u vidu navedeno, Vijeće je cijenio, da u konkretnom slučaju nije u skladu sa Zakonom prihvatiti iskaze osumnjičenih date u toku istrage. Naime, činjenica jeste, da su iskazi od osumnjičenih uzeti u skladu sa tada važećim zakonskim propisima, međutim, ranije navedeni član 125. Zakona o izmjenama i dopunama, eksplicitno predviđa, da će se odredbe novog Zakona primjeniti uvijek, kada se ustanovi da su povoljnije po optužene. U konkretnom slučaju, vijeće je zaključilo, da bi se čitanjem iskaza datih u istrazi i njihovim uvrštavanjem u dokazni materijal Tužilaštva, optuženi doveli u nepovoljniji položaj, obzirom da u toku saslušavanja nisu poučeni, da se mogu izjasniti o djelu koje im se stavlja na teret i iznijeti sve činjenice i dokaze koji im idu u korist, a ako to učine u prisustvu branioca, da će takav iskaz biti dopušten na glavnom pretresu, te će se bez njihove saglasnosti moći pročitati i koristiti na glavnom pretresu.

Davanje svih propisanih pouka osumnjičenom o njegovim pravima, je od suštinske važnosti sa zakonito sačinjavanje Zapisnika o saslušavanju osumnjičenog u istrazi. Ako se sa tog aspekta sagleda trenutna pozicija optuženih u ovom predmetu, očigledno je da je za njih povoljnija navedena izmjenjena odredba člana 78. stav 2. tačka c), te je evidentno da osumnjičeni nisu poučeni u skladu sa odredbama povoljnijeg Zakona, iz kojeg razloga je vijeće našlo da je neprihvatljivo uvrštavanje Zapisnika o ispitivanju osumnjičenih u dokazni materijal. Posljednji stav člana 78. također propisuje, da se na iskazu osumnjičenog, koji nije sačinjen u skladu sa odredbama ovog člana, ne može zasnivati sudska odluka, iz kojih razloga je vijeće odbilo prijedlog Tužioca, za uvrštavanje zapisnika iz istrage, u dokazni materijal.

### **c) Odluka o prihvatanju presuđenih činjenica u postupcima pred MKSJ**

Dana 26. februara 2008. godine i 29. maja 2008. godine, Tužilaštvo BiH je podnijelo prijedloge za prihvatanje utvrđenih činjenica u vezi sa karakterom oružanog sukoba u periodu navedenom u optužnici prema članu 4. Zakona o ustupanju predmeta. Prvi prijedlog je sadržavao ukupno 12 činjenica, koje su uzete iz presuda pretresnog vijeća MKSJ u predmetima *Tužilac protiv Tadića* (predmet br. IT-94-1-T od 7. maja 1997. godine) i *Tužilac protiv Mucića* (predmet br. IT-96-21 od 16. novembra 1998. godine) kao i presuda žalbenog vijeća u predmetu *Tužilac protiv Tadića* (predmet br. IT-94-1-A od 15. jula 1999. godine). Vijeće je održalo ročište o ovom prijedlogu dana 12. maja 2008. godine i omogućilo strankama i braniocima da iznesu svoje argumente na tužiočev prvi prijedlog. Dana 20. maja 2008. godine, vijeće je obavijestilo stranke da je razmatralo prihvatanje po službenoj dužnosti 7 činjenica kao dokazanih, a koje utvrđuju karakter oružanog sukoba u periodu naznačenom u optužnici te je omogućeno da stranke iznesu svoje argumente u pisanoj formi. Nakon toga, Tužilaštvo je podnijelo drugi prijedlog tražeći da se razjasne i prihvate činjenice o ulozi i položaju rezervnog sastava srpske policije čiji su optuženi bili članovi. Drugi prijedlog je sadržavao ukupno 5 činjenica, koje su uzete iz presuda pretresnog vijeća u predmetu *Tužilac protiv Krčajišnika* (predmet br. IT-00-39-T od 27. septembar 2006. godine).

Nakon pažljivog razmatranja argumenata i detaljnog uvida u pozitivne zakonske propise u vezi sa prihvatanjem presuđenih činjenica, vijeće je odbilo oba prijedloga Tužilaštva i povuklo svoj prijedlog po službenoj dužnosti.

Nakon toga, dana 18. avgusta 2008. godine, Tužilaštvo BiH je podnijelo treći prijedlog da se prihvate utvrđene činjenice i po saslušanju strana u postupku, vijeće je donijelo rješenje o prihvatanju nekih činjenica utvrđenih u postupcima pred MKSJ, i to u predmetima *Tužilac protiv Duška Tadića* br. IT-94-1, *Tužilac protiv Nasera Orića* br. IT-03-68, *Tužilac protiv Mucića i drugih (Čelebići)* br. IT-96-21.

Vijeće je prihvatilo slijedeće činjenice koje je predložio tužilac:

*(1)„ uzimajući u obzir prirodu i opseg sukoba u Republici Bosni i Hercegovini i strane umješane u taj sukob, a bez obzira na odnos između savezne Republike Jugoslavije (Srbija i Crna Gora) i snaga bosanskih Srba, ... u svako relevantno vrijeme, između strana u sukobu u Republici Bosni i Hercegovini se odvijao oružani sukob....”*

(Presuda pretresnog vijeća u predmetu *Tadić*, para.568)

(2) „...pr.je, za vr.jeme i nakon napada na Kozarac 24. m.cja 1992. godine odv.jali su se i nastavili da se odv.jaju širom teritor.je Bosne i Hercegovine tekući sukobi između vlade Republike Bosne i Hercegovine s jedne strane, i s druge strane, snaga bosanskih Srba, elemenata VJ kc.ji su ć.jelovali s vremena na vr.jeme na teritor.ji BiH, te razlićitih parav.cjnih grupa, a svi su oni okupirali ili se spremali da okupir.cju znać.cjan dio teritor.je te dr.žave.“ (Presuda pretresnog vijeća u predmetu Tadić, para.566)

(3) „,u periodu, kc.ji je relevantan za ovu optu.žnicu<sup>2</sup>, post.cjao je oružani sukob na teritor.ji BiH“

(Presuda pretresnog vijeća u predmetu Orić, para.759)

(4) „,...nada.je, navodno objesno uništava.rje imovine bosanskih Srba dešavalo se u kontekstu ratnih dejstava u istoćncj Bosni. Sl.jedi da su navodna krivićna ć.jela za kc.ja se optu.ženi tereti, poćir.jena za vr.jeme oružanog sukoba“

(presuda pretresnog vijeća u predmetu Orić, para.760)

(5) „,post.cjao je „oružani sukob“ u Bosni i Hercegovini u periodu kc.ji je relevantan<sup>3</sup> za ovu optu.žnicu(.....),“

(Presuda pretresnog vijeća u predmetu Ćelebić, para.192)

(6) „,Oružani sukob (.....) post.cjao je u Bosni i Hercegovini na datum priznavar.ja nezavisnosti dr.žave na dan 06. aprila 1992. godine“

(Presuda pretresnog vijeća u predmetu Ćelebić, para.214)

(7) „,Oružani sukob (.....) kc.ji je poćeo u Bosni i Hercegovini , bar od aprila 1992. godine, nastavio se tokom c.jele te godine.“

(Presuda pretresnog vijeća u predmetu Ćelebić, para 234)

(8) „,Oružani sukob u Bosni i Hercegovini je bio najduži od svih sukoba kc.ji se vodio za vr.jeme raspada SFRJ. Karakterišu ga masovna rase.javar.ja stanovništva kao i praksa provoder.ja „etnićkog ćišćer.ja“...“

(Presuda pretresnog vijeća u predmetu Ćelebić, para.107)

Ćlan 4. Zakona o ustupanju predmeta kao i pravilo 94. (B) Pravila o postupku i dokazima propisuje da nakon saslušanja stranaka, sud može na vlastitu inicijativu ili na prijedlog jedne od stranaka odlućiti da prihvati kao dokazane ćinjenice koje su utvrđene pravomoćnom presudom u drugom postupku pred MKSJ, ili da prihvati pisani dokazni materijal iz postupaka pred MKSJ ukoliko se odnosi na pitanja od znaćaja u tekućem postupku. Vijeće je dakle ispunilo formalne uslove iz ćlana 4. koji zahtijeva da se strankama omogući iznošenje argumenata.

Pored toga prilikom donošenja odluke koju je donijelo, imajući na umu razvijenu praksu MKSJ i Suda BiH u vezi sa utvrđenim ćinjenicama, vijeće je uzelo u obzir slijedeće kriterije: 1) Ćinjenica mora biti jasna, konkretna i da se može identifikovati; 2) biti ogranićena na zakljućke o ćinjenicama i ne ukljućivati pravne karakterizacije; 3) mora biti

<sup>2</sup> Oružani sukob koji se navodi obuhvata period od aprila 1992. – poćetak 1995. godine

<sup>3</sup> Oružani sukob koji se navodi obuhvata period od aprila 1992. – decembra 1992. godine

donekle bitna za neko pitanje u tekućem postupku, 4) ne smije biti predmet žalbe o kojoj se odlučuje ili preispitivanja; 5) ne smije se odnositi na krivičnu odgovornost optuženog; 6) ne smije biti predmet razložnog spora između strana u ovom predmetu; 7) ne smije se zasnivati na sporazumima o priznanju krivice u ranijim predmetima.

Sve činjenice koje je vijeće prihvatilo kao dokazane ispunile su ove kriterije. Ovo diskreciono pravo suda, da primi na znanje utvrđene činjenice, vrši se na osnovu pažljivog razmatranja prava optuženog na pravično i ekspeditivno suđenje u skladu sa principima pravičnog suđenja utemeljenog u članu 6. stav 1. Evropske konvencije o ljudskim pravima i člana 6. stav 2. i člana 13. ZKP BiH. Što se tiče činjenica koje je predložilo Tužilaštvo a koje nisu prihvaćene, vijeće je zaključilo da ove činjenice nisu ispunile nevedene kriterije te stoga nisu mogle biti prihvaćene kao takve konkretno u ovom predmetu.

Konačno, prihvatanje činjenica predloženih od strane tužioca kao “dokazanih” po kriterijima koje je navelo vijeće nije oslobodilo tužioca njegovog tereta dokazivanja niti se udaljilo od pretpostavke nevinosti po članu 3. ZKP BiH. Prihvatanje “kao dokazanih” činjenica iz konačnih presuda MKSJ ne znači da je tužilac ispunio teret pribavljanja dokaza o toj konkretnoj činjenici te da je nije morao dalje dokazivati u postupku izvođenja dokaza optužbe. Prihvatanje svake činjenice nije ni na koji način uticalo na pravo optuženih da osporavaju bilo koju od prihvaćenih činjenica u svoju odbranu, niti je spriječilo tužioca da izvede dodatne dokaze kako bi negirao osporavanje odbrane. Prihvatanje činjenica je samo dodatno potkrijepilo zaključak Suda, da se oružani sukob na području BiH odvijao u vremenu relevantnom za predmetnu optužnicu.

**d) Odluka o odbijanju prijedloga branioca drugooptuženog Dragana Stanojevića, za izvođenje dokaza saslušavanjem svjedoka Taletović Senije i Sejdini Hazime iz Zvornika**

Vijeće je na ročištu za glavni pretres održanom dana 20.08.2008. godine, donijelo odluku o odbijanju izvođenja dokaza saslušanjem svjedokinja Taletović Senije i Sejdini Hazime. Naime, branilac drugooptuženog, advokat Miloš Perić je dana 19.08.2008. godine, Sudu dostavio podnesak u kojem predlaže saslušanje ove dvije svjedokinje, na okolnost ponašanja drugooptuženog Stanojević Dragana prema većoj grupi žena i djece bošnjačke nacionalnosti u periodu april- avgust 1992. godine, u pogledu pomoći za preživljavanje i njihovoj ličnoj bezbjednosti. Vijeće je nakon razmatranja navedenog prijedloga, uz koji je dostavljena i izjava Taletović Senije, data advokatu Perić Milošu dana 19.08.2008. godine, našlo da je izvođenje istog dokaza nepotrebno i irelevantno.

Naime, član 263. stav 2. propisuje da Sud ima pravo da odbije izvođenje dokaza, ako ocijeni da okolnosti koje stranka želi da dokaže nemaju značaja za predmet ili da je ponuđeni dokaz nepotrebni. Vijeće u konkretnom slučaju, smatra ponuđeni dokaz nepotrebni i irelevantni za predmetni postupak; uz to, predloženi svjedoci bi svjedočili o karakteru optuženog Dragana Stanojevića, na koju okolnost je odbrana optuženog već saslušala svjedoke- Aćimović Draginju, Ristić Dobrivoja, Vidović Neđu i Hamzić Adema, pa je vijeće cijeno, da je na navedenu okolnost, saslušan dovoljan broj svjedoka. Predložene svjedokinje bi, prema navodima odbrane, također svjedočile o činjenicama koje se odnose na ličnost optuženog, i njegove osobine, što je samo u indirektnoj vezi sa činjeničnim

opisom optužnice, zbog čega je bilo opravdano zaključiti, da njihovo saslušanje u predmetnom postupku ne bi ukazalo na nove okolnosti, niti bi doprinjelo razjašnjenju stvari.

#### **e) Odluka o izmjeni redoslijeda izvođenja dokaza na glavnom pretresu**

Dana 19.05.2008. godine, na ročištu za održavanje glavnog pretresa izvršeno je prezentiranje materijalnih dokaza Tužilaštva na način kako su oni navedeni u optužnom aktu. Međutim, ulaganje pojedinih materijalnih dokaza je odgođeno, jer pojedini dokumenti u tom trenutku nisu posjedovali ovjeru Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju, pa se iz razloga ekonomičnosti nastavilo sa postupkom, a ulaganje navedenih ovjerenih dokaza u sudski spis se odgodilo za kasniju fazu pretresa. Na istom ročištu tužilac je najavio određeni broj novih dokaza koje namjerava predložiti vijeću, a koji nisu predloženi u optužnici, o čemu je odbrana na vrijeme upoznata, te čemu se nije protivila. Nakon formalnog okončanja dokaznog postupka Tužilaštva dana 28.05.2008. godine, zadržana je rezerva ulaganja dokaza kojima je nedostajala ovjera, te se po nalogu predsjednice vijeća pristupilo izvođenju dokaza odbrane, kako se ne bi odlagalo ročište za glavni pretres dok se ne pribavi ovjerena dokumentacije iz MKSJ. Odbrana na ovo nije uložila prigovor ni 19. maja ni 28. maja.

Dana 20.08.2008. godine, nakon što je odbrana iscrpila gotovu cijelu listu dokaza koje je namjeravala izvesti saslušanjem svjedoka, uputila je zahtjev predjedavajućem vijeću, da se napravi izmjena u redoslijedu izvođenja dokaza i da se konačno okonča izvođenje svih materijalnih dokaza Tužilaštva, obzirom da je to u interesu optuženih. Nakon ulaganja preostalih dokaza optužbe, čija ovjera je nedostajala, vijeće je odlučilo napraviti izmjenju u redoslijedu izvođenja dokaza na glavnom pretresu.

Razlog za ovakvo postupanje nalazi se u činjenici da je tužilac još 19.05.2008. godine najavio da će pored ulaganja dokaza koji su trebali biti ovjereni od strane Tribunala, izvesti i određeni broj novih dokaza, koji su blagovremeno dostavljeni odbrani, a koji se prvenstveno odnose na dokazivanje postojanja oružanog sukoba u periodu koji obuhvaća optužnica. Obzirom da je odbrana najavila izvođenje dokaza vještačenjem upravo na okolnost postojanja oružanog sukoba u inkriminisanom periodu kao i na okolnost komandnog ustrojstva policije i vojske i njihovog odnosa u istom periodu, vijeće je postupajući u skladu sa odredbama člana 261. stav 2. ZKP BiH odlučilo da je u interesu pravde, da se prvo izvedu novi predloženi dokazi Tužilaštva, kako bi vještak odbrane prilikom iznošenja nalaza i mišljenja imao na uvidu svu dokumentaciju kojom raspolaže Tužilaštvo, a koja se odnosi na postojanje oružanog sukoba. Odbrana se saglasila sa navedenim postupanjem koje se pokazalo kao cjelishodno, te su dana 20.08.2008. godine izvedeni navedeni novi materijalni dokazi Tužilaštva. Odbrani je također odobreno dodatno vrijeme za upoznavanje vještaka sa navedenom dokumentacijom, kako bi njegov nalaz i mišljenje bio što potpuniji, te je njegovo saslušanje odgođeno za 01.09.2008. godine, koji termin je kao odgovarajući, predložila odbrana. Smatrajući da je ovakvo postupanje u cjelosti u interesu pravde, te da je isključivo odlučeno u interesu optuženih, vijeće je zaključilo, da je u konkretnom slučaju, izmjena redoslijeda izvođenja dokaza na glavnom pretresu u cjelosti opravdana.

#### **f) Odluka o odbijanju uvođenja materijalne dokumentacije koja je preložena kao dokazni materijal optuženog Dragana Stanojevića**

Advokat Miloš Perić je na glavnom pretresu 26.08.2008. godine, u okviru izvođenja dokaza odbrane, predložio uvođenje materijalne dokumentacije koja se odnosi na postupak vođen pred Kantonalnim sudom Tuzla protiv navedenih optuženih, te dokumente koji se odnose na istražni postupak vođen od strane Tužilaštva BiH. Nakon što je vijeće razmotrilo relevantnost navedene dokumentacije, na ročištu održanom dana 27.08.2008. godine, predsjednica vijeća je postupajući u skladu sa članom 263. stav 2. objavila da se odbija uvrštavanje navedene dokumentacije u dokaze i to: obavijest Tužilaštva BiH broj: KT-RZ-119/06 od 10.04.2006. godine, prigovor mjesne nadležnosti koji je Kantonalnom sudu Tuzla podnio advokat Miloš Perić od 01.06.2006. godine, rješenje Kantonalnog suda Tuzla broj: 003-0-KPS-06-00020 od 02.06.2006. godine, rješenje Kantonalnog suda Tuzla broj: 003-0-KV-06-000151 od 15.06.2006. godine, rješenje Kantonalnog suda Tuzla broj: 0003-0-KPS-06-00021 od 19.06.2006. godine, rješenje Kantonalnog suda Tuzla 0003-0-KV-06-000166 od 05.07.2006. godine, rješenje Suda BiH broj: X-KRN- 06/243 18.08.2006. godine, dva poziva Tužilaštva BiH naslovljena na advokata Miloša Perića, kao branioca Dragana Stanojevića broj: KT-RZ 154/06 od 11.11.2007. i 26.03.2007. godine i Zapisnik o ispitivanju osumnjičenog Dragana Stanojevića broj: KT-RZ 154/06 od 13.04.2007. godine. Navedena dokumentacija je ocijenjena kao irelevantna za predmetni postupak, iz kojeg razloga nije uvrštena u dokazni materijal.

#### **g) Odluka o prihvatanju čitanja izjave Jahić Mustafe**

Advokat Miodrag Stojanović je tokom izvođenja dokaza odbrane četvrtooptuženog Slobodana Ostojića, predložio, da se kao dokaz na glavnom pretresu pročita izjava Mustafe Jahića, koju je ovaj svjedok dao istražitelju ove advokatske kancelarije Dejanu Bogdanoviću dana 09.07.2007. godine.

Navedeni prijedlog obrazlagan je činjenicom, da je ovaj svjedok prema kazivanjima određenog broja svjedoka optužbe preminuo, uslijed čega odbrana smatra ispunjenim uslov iz člana 273. stav 2. ZKPBiH, koji predviđa izuzetak od neposrednog izvođenja dokaza na glavnom pretresu. Tužilaštvo se principijelno protivilo prijedlogu odbrane, pozivajući se na formalnost krivičnog postupka, i tvrdeći da je prema odredbama ZKP-a Tužilaštvo jedini ovlašteni organ za prikupljanje izjava i saslušanje osoba u svojstvu svjedoka u fazi istrage.

Odbrana je u ovom pravcu predložila i saslušanje istražitelja Dejana Bogdanovića, na okolnosti uzimanja izjave od Mustafe Jahića, te se obavezala dostaviti sudu dokaz osmrtni navedenog lica, koje će nastojati pribaviti iz Austrije, obzirom da je prije smrti Mustafa Jahić dobio državljanstvo Austrije, a odrekao se državljanstva BiH, pa činjenica njegove smrti nije evidentirana u službenim evidencijama naše države.

Nakon što su se stranke na ročištu dana 04.09.2008. godine usaglasile da je smrt navedenog lica potvrđena od većeg broja svjedoka Tužilaštva, te nakon što su saglasni da se navedena činjenica učini nespornom, vijeće je odlučilo prihvatiti čitanje iskaza ovog svjedoka na glavnom pretresu kao jedan od dokaza četvrtooptuženog. Pored navedenog vijeće je i na okolnosti pod kojima je uzeta izjava od ovog lica saslušalo i advokata Dejana Bogdanovića, koji je uzimao izjavu u svojstvu istražitelja u kancelariji advokata Miodraga Stojanovića.

Također, vijeće se osvrnulo i na prigovor tužioca, te smatra da je ovakvo prikupljanje izjava od strane odbrane u skladu sa Zakonom. Naime, advokati imaju pravo i dužni su tokom postupka prikupljati činjenice i dokaze koji idu u korist njihovih branjenika, što se odnosi i

na istražnu fazu, sve dok se postupa u skladu sa odredbama člana 10. ZKPBiH, i ukoliko se sam način prikupljanja dokaza ne odnosi na opstrukciju vođenja oficijelne istrage koju provodi Tužilaštvo. Neophodno je navedenu situaciju posmatrati i kroz obvezujuću primjenu principa iz člana 14. ZKPBiH, koji garantira jednakost u postupanju, a koji princip bi bio prekršen ukoliko bi se odbrani zabranilo da već u fazi istrage provodi radnje usmjerene na pripremanje kvalitetnije odbrane. U konkretnom slučaju izjava je uzeta od strane lica doborovoljno i bez prisile, te bez sugeriranja u davanju odgovora, što istu čini podobnom za razmatranje, a konačnu ocjenu njene relevantnosti i dokazne snage, Sud daje prilikom iznošenja ocjene svih dokaza provedenih na glavnom pretresu.

#### **h) Odluka o odbijanju prijedloga Tužilaštva za izvođenje dokaza u replici, saslušanjem svjedoka Pezerović Samira**

Tužilac je u replici predložio izvođenje dokaza saslušanjem svjedoka Samira Pezerovića, na okolnost priznavanja staža u Armiji BiH, obzirom da je odbrana u okviru dokaza prezentirala akt Federalnog ministarstva za pitanja branitelja i invalida domovinskog rata, broj: 07-03-52-2/08 od 11.09.2008. godine- o priznanju učešća u jedinicima Armije BiH za određena lica, među kojima i za ovog svjedoka. Vijeće je nakon razmatranja navedenog prijedloga, odlučilo isti odbiti kao irelevantan, obzirom da je veći broj svjedoka pojašnjavao način na koji je licima priznavano učešće u jedinicama Armije BiH. Pored navedenog, akt Federalnog ministarstva je zvaničan i formalno-pravno autentičan akt mjerodavnog državnog tijela, čija vjerodostojnost nije ničim dovedena u pitanje, pa je vijeće njegovu dokaznu vrijednost cijeno zajedno sa ostalim dokazima prezentiranim na glavnom pretresu.

#### **5. Primjena materijalnog zakona Bosne i Hercegovine**

Tokom iznošenja završnih riječi, prigovor odbrane odnosio se i na primjenu načela iz člana 3. stav 2. KZ BiH, u kojem se navodi, da se krivična djela i krivičnopravne sankcije propisuju samo zakonom i da nikome ne može biti izrečena kazna ili druga krivičnopravna sankcija za djelo koje, prije nego što je učinjeno, nije bilo zakonom ili međunarodnim pravom propisano kao krivično djelo i za koje zakonom nije bila propisana kazna. Nadalje, član 4. stav 1. KZ BiH propisuje da se na učinitelja krivičnog djela primjenjuje zakon koji je bio na snazi u vrijeme učinjenja krivičnog djela ukoliko zakon nije izmijenjen nakon učinjenja krivičnog djela. U takvim slučajevima, primijenit će se zakon koji je blaži za učinitelja. Konačno, princip zakonitosti je također definisan u članu 7. stav 1. EKLJP, koji ima prvenstvo primjene u odnosu na sve ostale relevantne zakone u BiH po članu 2. stav 2. Ustava BiH.

Navedena krivična djela su počinjena 1992. godine u vrijeme kada je na snazi bio Krivični zakon SFRJ (u daljem tekstu: KZ SFRJ). KZ SFRJ nije propisivao krivično djelo ratnog zločina protiv civilnog stanovništva kao posebno krivično djelo. Međutim novi KZ BiH definiše ovo djelo kao posebno krivično djelo u članu 173. KZ BiH. Međutim, vijeće nalazi da je ovo krivično djelo propisano tadašnjim KZ SFRJ u okviru pojedinačnih krivičnih djela u članu 142. kao i u međunarodnim krivičnim pravom.

Član 4a. KZ BiH, koji je u skladu sa članom 7. stav 2. EKLJP,<sup>4</sup> navodi da članovi 3. i 4. ovog zakona ne sprečavaju suđenje ili kažnjavanje bilo kojeg lica za bilo koje činjenje ili nečinjenje koje je u vrijeme kada je počinjeno predstavljalo krivično djelo u skladu s općim načelima međunarodnog prava. Ovaj član pruža mogućnost da se odstupa od načela postavljenih u članu 3. i 4. KZ BiH te da se odstupa od primjene blažeg zakona kako to propisuje član 4. stav 2. KZ BiH u postupcima koji predstavljaju krivična djela prema međunarodnom pravu. Tekući postupak protiv optuženih spada u domen člana 4a., zato što počinjeni zločini od strane optuženih predstavljaju flagrantna kršenja međunarodnog prava.

Praksa Evropskog suda za ljudska prava naglašava primjenu člana 7. stav 2. umjesto primjene člana 7. stav 1. EKLJP u nekoliko predmeta<sup>5</sup> u kojima je predmet spora upravo bila retroaktivna primjena domaćeg krivičnog zakona. U predmetu *Kolk protiv Estonije* Evropski sud je naveo da je "tumačenje i primjena domaćih zakona u nadležnosti domaćih sudova ..."<sup>6</sup> Ovo se također primjenjuje u slučajevima kada se domaći zakon poziva na pravilo opšteg međunarodnog prava ili međunarodnog sporazuma.

Konačno, ovo pitanje je razmatrao Ustavni sud BiH u žalbi A. Maktoufa.<sup>7</sup> Ustavni sud je naveo da "U praksi, ni u jednoj državi bivše Jugoslavije u zakonodavstvu nije postojala mogućnost izricanja doživotnog zatvora niti dugotrajnih zatvorskih kazni, a što je Međunarodni krivični sud za zločine na području bivše Jugoslavije često činio (slučaj Krstić, Galić itd.). Istovremeno, koncept KZ SFRJ je bio takav da nije predviđao postojanje dugotrajnog niti doživotnog zatvora nego je za najteža krivična djela propisivao smrtnu kaznu, a za lakše oblike maksimalne zatvorske kazne do 15 godina zatvora. Dakle, jasno je da se ne može odvojiti jedna sankcija od cjelokupnosti cilja koji se želio postići kaznenom politikom u vrijeme važenja tog zakona."<sup>8</sup> "U vezi s tim, Ustavni sud smatra da nije moguće jednostavno «odstraniti» jednu sankciju i primijeniti druge, blaže sankcije i time praktično ostaviti neadekvatno sankcionirana najteža krivična djela."<sup>9</sup>

Analizirajući odredbe Krivičnog zakona BiH koje se primjenjuju, Evropsku konvenciju o ljudskim pravima i posljednje odluke Ustavnog suda BiH, vijeće smatra da je primjena KZ BiH opravdana u ovom predmetu a to je u skladu sa normama koje utvrđuju standarde za poštivanje ljudskih prava.

## **6. Nalazi Suda**

### **a) ocjena dokaza**

Nakon što je vijeće savjesno i sadržajno ocijenilo svaki dokaz pojedinačno i u vezi sa ostalim dokazima, koji su izvedeni na glavnom pretresu, te prethodno analizirajući navode optužbe i odbrane, utvrđeno je činjenično stanje kao u izreci iz slijedećih razloga.

<sup>4</sup> Član 7. stav 2. EKLJP navodi da ovaj član ne utiče na suđenje i kažnjavanje nekog lica za činjenje ili nečinjenje koje se u vrijeme izvršenja smatralo krivičnim djelom prema opštim pravnim načelima koja priznaju civilizovani narodi.

<sup>5</sup> Odluka ESLJP u predmetu *Naletilić protiv Hrvatske*, 51891/99.

<sup>6</sup> *Kolk protiv Estonija* br. 23052/04 citira *Papon protiv France* br. 54210/00, EKLJP 2001-XII i *Touvier protiv Francuske*, br. 29420/95, Odluka Komisije od 13. januar 1997. godine.

<sup>7</sup> Odluka ustavnog suda Bosne i Hercegovine, br. AP-1785/06 od 30. mart 2007. godine.

<sup>8</sup> Id. para. 68

<sup>9</sup> Id. para. 69

Član 3. stav 1. ZKP BiH propisuje da se optuženi smatra nevinim za krivično djelo dok se ne dokaže njegova krivnja.<sup>10</sup> Tužilac stoga nosi teret utvrđivanja krivice optuženog, i u skladu sa članom 3. stav 2. ZKP BiH optužba to mora uraditi izvan razumne sumnje.<sup>11</sup>

Činjenica da odbrana nije osporavala određene činjenične navode sadržane u optužnici ne znači da je vijeće prihvatilo te činjenice kao dokazane. Teret dokazivanja ostaje na tužiocu za svaku optužbu tokom cijelog suđenja. Shodno tome, u utvrđivanju da li je tužilac dokazao predmet izvan svake razumne sumnje, vijeće je pažljivo razmotrilo da li postoji bilo kakva druga razložna interpretacija uvrštenih dokaza, osim one koju je prihvatilo, kada je odlučilo da su ispunjena obilježja krivičnog djela za koje se optuženi terete, kao i svaki oblik odgovornosti za koji su oglašeni krivim. Svaka nejasnoća ili sumnja je riješena u korist optuženih u skladu sa načelom *in dubio pro reo*.<sup>12</sup>

U skladu sa članom 15. ZKP BiH, vijeće ima pravo da slobodno ocjenjuje dokaze.<sup>13</sup> Prema tome, optužbe protiv optuženih su pažljivo razmotrene, uključujući i sve uložene dokaze. Prilikom ocjene dokaza izvedenih tokom glavnog pretresa, vijeće je poklonilo dužnu pažnju, između ostalog, pojedinačnim okolnostima svjedoka, kao i njihovog mogućeg učešća u događajima i rizika da sebe inkriminiraju, te njihovom odnosu sa optuženim. Vijeće je također razmotrilo internu konzistentnost svjedočenja svakog svjedoka tokom direktnog ili unakrsnog ispitivanja i uporedilo ga sa izjavama koje su dali tokom istrage.

Ponekad se usmeno svjedočenje svjedoka razlikovalo od izjave koju su isti dali u istražnoj fazi. Vijeće konstatuje da je prošlo šesnaest godina od događaja navedenih u optužnici te da je najvjerovatnije protok vremena uticao na tačnost i vjerodostojnost sjećanja svjedoka. Vijeće je također utvrdilo, zbog prirode krivičnog postupka, da se svjedoku mogu postaviti drugačija pitanja na suđenju od onih koja su mu postavljena u prethodnim razgovorima, odnosno da se on može sjetiti dodatnih detalja, kada mu se o njima postave konkretna pitanja na suđenju. Bez obzira na to, ova pitanja su zahtijevala da se pažljivo razmotre prilikom utvrđivanja težine koja se treba dati takvim dokazima.

Nesumnjivo je, da je veliki broj svjedoka koji se pojavio pred vijećem žrtva događaja koji su se desili u Sudu za prekršaje i DP Novi Izvor. Njihova svjedočenja su zasnovana na strašnim dešavanjima koje su oni vidjeli ili su ih sami preživjeli. Vijeće također konstatuje, da sjećanje i iznošenje tako trumatičnih događaja može izazvati jake emocionalne reakcije i narušiti sposobnost takvih svjedoka da se izraze jasno i da iznesu potpun iskaz njihovih iskustava u pravnom kontekstu, a ovo posebno iz razloga što je određeni broj svjedoka, nakon ovog zatvora prebačen u logor Batkoviće, gdje su ponovo bili izloženi maltretiranju.

---

<sup>10</sup> Član 3. stav 1. ZKP BiH navodi da „se svako smatra nevinim za krivično djelo dok se pravomocnom presudom ne utvrdi njegova krivnja“. Ova odredba je u skladu sa svim glavnim institutima o ljudskim pravima. *Vičjeti*, Evropska konvencija o ljudskim pravima, član 6. stav 2; međunarodna konvencija o civilnim i političkim pravima, član 14. stav 2.

<sup>11</sup> Član 3. stav 2. ZKP BiH navodi da „sumnju u pogledu postojanja činjenica koje čine obilježja krivičnog djela ili o kojima ovisi primjena neke odredbe krivičnog zakonodavstva, Sud rješava presudom na način koji je povoljniji za optuženog.“

<sup>12</sup> Član 3. stav 2. ZKP BiH.

<sup>13</sup> Član 15. ZKP BiH navodi da „... postojanje ili nepostojanje činjenica nije vezano ni ograničeno posebnim formalnim dokaznim pravilima“.

Razmatranje usmenih svjedočenja pred vijećem, izvjesne nedosljednosti i netačnosti između prethodnih izjava i usmenog svjedočenja svjedoka, ili između različitih svjedoka predstavljaju relevantan faktor u procjeni težine i one nužno ne diskredituju cijelo svjedočenje svjedoka. Ako je svjedok detaljno ispričao suštinu događaja o kojima se radi, periferne devijacije nisu nužno dovele u pitanje istinitost takvog dokaza.

U okviru dokaza optužbe saslušan je veliki broj svjedoka koji su prilikom svjedočenja na glavnom pretresu neznatno odstupali od izjava koje su davali ranije istražnim organima. Takav je slučaj sa svjedocima Omerović Mirsadom, Smajlović Fadilom, Memić Fahrudinom i Buljubašić Alijom. Iskaze ovih svjedoka vijeće je prihvatilo kao isitinite.

Nadalje, tokom postupka saslušani su i svjedoci koji su tokom svog svjedočenja na glavnom pretresu pravili određena odstupanja od izjava koje su dali u istražnoj fazi. Takav je slučaj sa svjedočenjem Ramisa Smajlovića i Admira Hadžiavdića. Tako je odbrana sporila kredibilitet ovih svjedoka, tvrdeći da su dali veći broj izjava u istražnoj fazi, koje ni u kom pogledu nisu podudarne sa svjedočenjem na glavnom pretresu. Svjedok Ramis Smajlović u svom iskazu broj: Kt. 2273/05 od 16.01.2006. godine, ne spominje optužene, kao lica koja su ga pretukla kritičnog dana. Tokom pojašnjavanja ovog odstupanja u iskazima, svjedok je izjavio da ostaje kod izjave koju je dao na glavnom pretresu, te da u vrijeme ispitivanja u istrazi nije mogao jasno da se sjeti svih učesnika u kritičnom događaju. Svjedok Hadžiavdić Admir također u svom iskazu broj: Kt. 586/96 od 24.01.2006. godine navodi da u prostoriju gdje borave zatvorenici jeste donio viljuškasti ključ sa parkinga ispred zgarde zatvora, misleći isti upotrijebiti za bijeg, što je negirao u svim kasnijim izjavama. Međutim, tokom unakrsnog ispitivanja svjedok je potvrdio ove navode, dodajući da su u to vrijeme svi protivzakonito zatvoreni civili pomišljali na bjekstvo, iako su bili svjesni apstraktnosti te ideje. Ovaj svjedok je također imao odstupanja i u pogledu stražara koji su vršili premlaćivanje, ali je kao i svjedok Smajlović obrazložio, da je nakon davanja iskaza u istrazi više razmišljao i nastojao da se sjeti što više detalja o događaju i ostao je kod navoda iznesenih na glavnom pretresu. Vijeće je prilikom ocjene iskaza ovih svjedoka vodilo računa o svim različitostima i prigovorima koje je iznosila odbrana optuženih. Svjedoci su i nakon veoma detaljnog unakrsnog ispitivanja od strane odbrane svih optuženih i nakon postavljenih pitanja od strane članova vijeća, ostali dosljedni u svojim navodima. Vijeće nalazi, da su iskazi svjedoka dati na glavnom pretresu podudarni u ključnim elementima, kako u pogledu osoba koje su učestvovala u izvršenju djela tako i u ostalim okolnostima, tako da je ove iskaze prihvatilo kao istinite i poklonilo im vjeru. Učešće optuženog Sretena Lazarevića i Ostojić Slobodana, je odbrana isticala kao sporno, međutim vijeće pri odlučivanju o krivičnoj odgovornosti optuženih, nije svoj zaključak baziralo na iskazu samo ova dva svjedoka, već je cijeno i iskaze svjedoka koji su kritičnog dana boravili sa oštećenima u prostoriji. Obzirom da su njihovi iskazi dati na glavnom pretresu podudarni, te su saglasni sa izjavama ostalih svjedoka koji su svjedočili na okolnosti iz tačke I/4 i IV/1 vijeće ih je cijeno kao relevantne prilikom odlučivanja o krivičnoj odgovornosti optuženih Lazarević Sretena i Ostojić Slobodana.

Slična je situacija i u pogledu svjedoka Nuhanović Nurije, koji u izjavi datoj u Kantonalnom Tužilaštvu Tuzla od 24.05.2007. godine, ne inkriminira Sretena Lazarevića kao lice koje ga je pretuklo kritičnog dana. Međutim, ovaj svjedok je tokom daljeg izlaganja pojasnio da je

tek tada saznao koja su lica optužena, te se nije mogao sjetiti svih detalja o događaju o kojem je bio ispitivan. Ovaj svjedok tvrdi i da ga tada niko nije pitao na tu okolnost, a na glavnom pretresu u sudnici je jasno prepoznao optuženog Sretena Lazarevića, za kojeg tvrdi da je u vrijeme kritičnog događaja bio u prostoriji i da ga je udarao. Kao i u istrazi, svjedok je tvrdio da je tada morao stajati glavom okrenutom prema zidu, međutim, mogao je jasno vidjeti da je sa desne strane stajao optuženi Mile Marković, a sa lijeve Sreten Lazarević. Način na koji je izvršeno premlaćivanje ovog svjedoka ne odstupa od navoda iz istrage, te je vijeće ovom svjedoku povjerovalo u pogledu inkriminacija za koje se optuženi terete u tačkama I/3 i III/1 optužnice. Međutim, ovaj svjedok u istrazi nije spominjao učešće optuženog Slobodana Ostojića, kojeg također navodi u svom svjedočenju na glavnom pretresu, ali i dalje ostaje nesiguran, u pogledu njegovog aktivnog učešća u premlaćivanju jednog od oštećenih, pa vijeće u tom pravcu nije moglo zasnovati odgovornost optuženog Ostojić Slobodana na pretpostavkama ovog svjedoka.

Svjedok Omerović Jusuf je također imao manja odstupanja od izjava datih u istrazi u kojima se nije mogao precizno sjetiti imena svih stražara iz Suda za prekršaje i Novog izvora. Međutim, ovaj svjedok je tokom glavnog pretresa jasno opisao stražara Velikog Dragana, koji je prije sukoba radio u Glinici i kojeg poistovjećuje sa optuženim Draganom Stanojevićem kojeg je prepoznao u sudnici. Optuženog Sretena Lazarevića se jasno sjeća kao osobe koju je zatekao prvi dan po dolasku u Sud i kojeg je također prepoznao u sudnici, a optuženog Mile Markovića je poznavao od ranije. Ovaj svjedok je na glavnom pretresu pojasnio, da je imena svih stražara saznao boraveći u zatvorima. U pogledu četvrtioptuženog može se izjasniti da se radi o čovjeku koji je u inkriminisanom periodu bio plav, mršav i imao je funkciju neke vrste pisara u zatvoru, samo nije siguran da li se zvao Slobodan. Dakle, ovaj svjedok jasno i precizno ukazuje na optužene kao stražare u zgradi Suda za prekršaje i DP Novi izvor, tako da nema sumnje u njegovu sposobnost prepoznavanja stražara prilikom njihovog učešća u izvršenju pojedinih krivičnih djela za koja su oglašeni krivim.

U pogledu utvrđivanja postojanja komandne odgovornosti na strani optuženog Sretena Lazarevića, vijeće se pored iskaza saslušanih svjedoka oslanjalo i na izjave koje je u toku istrage dao svjedok odbrane Sredo Vuković. Ovaj svjedok je na glavnom pretresu poricao ranije iznesene tvrdnje, te kategorički tvrdio da nikada nije postavio Sretena Lazarevića kao svog zamjenika. Međutim, u svojim prethodnim izjavama u Tužilaštvu on eksplicitno pojašnjava svoju poziciju de facto upravnika zatvora dok je optuženog Sretena Lazarevića smatrao svojim zamjenikom. On u iskazima od 06.12.2005. i 13.02.2006. godine navodi da je Sretena odabrao za funkciju zamjenika, jer jer je bio najstariji među stražarima i nekako se činio kao osoba od povjerenja. Čak i na glavnom pretresu, gdje je svjedok osporavao svoje zvanje upravnika zatvora, i dalje ističe postojanje mogućnosti, da je nekada ovlastio Sretena na koordiniranje rada u zatvoru u njegovom odsustvu, ali je i dalje kategoričan da u tom pravcu ne postoji niti jedan pisani dokument. Vijeće je cijeno izjave date tokom istrage, u odnosu na svjedočenje dato na glavnom pretresu, te nalazi da su iste podudarne u velikom dijelu, sa samo jednim neslaganjem u pogledu statusa optuženog Lazarevića, pa smatra da je se radi o pokušaju izbjegavanja inkriminiranja optuženog po osnovu komandne odgovornosti. Također, ovaj svjedok nije ni pokušao da obrazloži zašto je na glavnom pretresu odstupio od svog iskaza iz istrage. Međutim, vijeće svoj zaključak o tome nije temeljilo samo na iskazu ovog svjedoka, već ga je dovelo u vezu sa iskazima svih

saslušanih svjedoka, što je obrazloženo u dijelu presude kojim je utvrđena komandna odogovornost na strani optuženog Lazarević Sretena.

U tom pravcu, vijeće je prihvatilo i posredne dokaze, dakle one koji ne proizilaze iz svjedočenja na osnovu vlastitog znanja svjedoka. Ocjenjujući dokaznu vrijednost ovih dokaza, sud je pažljivo razmatrao indicije o njihovoj vjerodostojnosti i u ovu svrhu cijenio, da li su iste potkrepljene drugim svjedočenjima ili materijalnim dokazima, na temelju čega se izvlačio jedini razuman zaključak.

U toku usmenog svjedočenja nekih od svjedoka, postalo je jasno da se njihove izjave bitno razlikuju u nekim pitanjima od svjedočenja drugih svjedoka. Naime, odbrana je tokom postupka saslušala nekoliko svjedoka odbrane koji su svjedočili da je bilo dovoljno hrane u zatvorskim prostorijama, da su uslovi bili relativno dobri i da niko nije pretučen.

Takoder određeni broj svjedoka odbrane, ukazivao je na korektno ponašanje stražara prema zatvoreniciima te njihove pozitivne karakterne osobine. Vijeće jeste cijenilo ove iskaze kao relevantne, ali je došlo do zaključka da status zatvorenika u okviru zatvora očito nije bio jednak. Tokom postupka nesumnjivo je utvrđeno da je postojao određeni broj ljudi koji su uživali izvjesni "povlašteni status". Radi se o licima koja su primala lječničku pomoć, imala mogućnost kontaktiranja sa članovima porodice, primanja paketa i odlaska na rad uz pratnju stražara. Tako je svjedoku Buljubašić Aliji, trećeoptuženi Mile proslijedio paket koji je svjedoku poslala njegova supruga, dok svjedok A tvrdi da je i zatvorenik Mustafa Jahić često dobijao neke pakete. Međutim, svjedok Halilović navodi da su isti stražari nekada znali i prijetiti ljudima koji bi donosili pakete zatvoreniciima, kao što je slučaj sa izvjesnom Nadom, koja je pokušala zatvoreniciima u par navrata proslijediti cigarete, ali je bila upozorena od strane stražara da to više ne čini.

Dok gotovo svi svjedoci odbrane, ukazuju na zadovoljavajuće uslove boravka u zgradi Suda za prekršaje i DP Novi izvor, svjedok Nuhanović Nurija ističe da je hrane količinski bilo veoma malo, a dešavalo se par puta da su dostavljali i hranu koja je bila pokvarena, pa je tako svjedok za vrijeme dok je bio zatvoren izgubio 28kg tjelesne težine. Spavali su na parketu, s tim da su oni koji su odlazili na rad mogli donijeti deke i strunjače. Medicinsku pomoć nisu primali koliko je njemu poznato, a imali su priliku vidjeti i vozila Crvenog križa koja su prolazila cestom, međutim nikada nisu svraćali u prostorije Novog izvora. Prostorija na spratu u kojoj su boravila zatvorena lica, bila je otprilike površine dvije kancelarije, dok je higijena bila na najnižem nivou, a on lično se nije kupao 7 mjeseci jer je toalet koji se nalazio pored prostorije bio potpuno neuslovan.

Vijeće je razmotrilo sva svjedočenja, te je cijeneći kontradiktornosti koje su se javile zaključilo, da zatvor u Sudu za prekršaje i zgradi Novog izvora nije raspolagao sa zadovoljavajućim kapacitetima za smještaj velikog broja lica koji se tu nalazio.

Ukoliko se sve iznesene činjenice sagledaju u cjelini može se steći dojam o općenito nehumanim uslovima koji su vladali. Osim neadekvatnih higijenskih uslova, zatvorenici su bili izloženi čestim zlostavljanjima i maltretiranjima od strane pripadnika paravojskih formacija, čiji ulazak u zatvor nije bio spriječavan ni na koji način. Zatvoreniciima je bilo ograničeno i pružanje medicinske pomoći, što je odbrana objašnjavala nedostatkom sanitetskog materijala u to vrijeme u Zvorniku. Deficit vode u zatvoru je također objašnjavao lošom infrastrukturom u Zvorniku.

Kako je ranije navedeno svjedoci su isticali i nedostatak količine hrane, te su ukazivali na činjenicu da je veliki broj njih znatno izgubio na kilaži, dok je prema tvrdnjama svjedoka A jedna osoba čak preminula uslijed nedovoljne ishrane. Odbrana je i ovu činjenicu osporavala, iznoseći tvrdnju da su zatvorenici primali iste količine hrane kao i vojska i policija RS-a, što je netačno, obzirom da su svi svjedoci potvrdili da su obroke imali dva puta dnevno, dok je svjedok odbrane Delić Vlado je eksplicitno rekao da su vojska i policija imali tri obroka dnevno. Također je činjenica da je hrana obično stizala u istim količinama te se nije vodilo računa da li je srazmjerna stvarnim potrebama tolikog broja zatvorenika.

Vijeće primjećuje da su u konkretnom predmetu, materijani dokazi bili obimni i od naročite važnosti. Tokom suđenja, nekoliko dokumenata je uvedeno u dokaze koji su pobijani od strane odbrane. Vijeće je ispitalo svaki dokument kojeg je osporavala odbrana u cilju odlučivanja o njegovoj vjerodostojnosti i dokaznoj vrijednosti.

Odbrana je tvrdila da su neki dokumenti nepouzdana, te da nemaju dokaznu snagu. Posebno osporavana prihvatljivost medicinske dokumentacije za Fahrudina Memića koju je uložio tužilac, na kojoj nije naveden datum niti ime doktora, tvrdeći da ti papiri nemaju element koji se traži za utvrđivanje autentičnosti. Međutim, činjenica da je dokument nepotpisan ili bez datuma nužno ne znači da nije autentičan.<sup>14</sup> Pretresno vijeće smatra da ovakvi dokumenti ne gube *a priori* na vjerodostojnosti. Da bi procijenilo autentičnost i relevantnost dokumenata, vijeće ih je razmatralo u svjetlu drugih materijalnih dokaza i svjedočenja. Pored toga, čak i u slučajevima kada autentičnost dokumenta nije sporna, vijeće nije u obavezi da činjenice koje isti sadrži prihvati dokazane. Povrede u vidu uboja tijela i posjekotina na čelu, koje je zadobio oštećeni kao posljedicu izvršenja krivičnih djela koja se stavljaju na teret optuženom Stanojeviću, navodi i vještak odbrane Vidak Simić u svom nalazu i mišljenju. Ovaj vještak je tumačio i medicinsku dokumentaciju koju je dostavio oštećeni i koju odbrana osporava, te je vidljivo da povrede koje su konstatovane u istoj, odgovaraju u velikoj mjeri onim povredama koje je oštećeni opisao da je zadobio za vrijeme boravka u zatvoru. Kakva je posljedica navedenog, u odnosu na inkriminaciju za koju se terete optuženi, isključiva je odluka vijeća, koja će biti obrazložena u dijelu presude kojim se utvrđuje krivična odgovornost optuženog Stanojevića.

Sporna je bila i medicinska dokumentacija oštećenog Nurije Nuhanovića, u kojoj su konstatovane degenrativne promjene na kičmi oštećenog, a koje se prema tvrdnjama vještaka odbrane ne mogu povezati sa događajima iz 1992. godine. Međutim, vijeće je u konkretnom slučaju saslušalo oštećenog na glavnom pretresu, te je posljedice izvršenja krivičnog djela cijenilo u odnosu na period neposredno nakon kritičnog događaja. Vijeće je na temelju iskaza oštećenog zaključilo da je kritičnog dana od posljedica premlaćivanja izgubio svijest, te su kao posljedica zadobijenih udaraca nastupila i mjestimična krvarenja, što je uzeto u obzir prilikom utvrđivanja odgovornosti optuženih za tačku I/3 I III/1 optužnice.

Odbrana je na ovu okolnost izvela dokaz vještačenjem od strane spec. sudske medicine Simić Vidaka, koji je na temelju dostavljene medicinske dokumentacije i izjava oštećenih

---

<sup>14</sup> *Tužilac protiv Radislava Ljubinca*, predmet br. X-KR-05/154, presuda od 8. marta 2007. godine, koju je prihvatilo žalbeno vijeće Suda BiH, drugostepena presuda od 4. oktobar 2007. godine Vidjeti također *Tužilac protiv Gekko Janković*, predmet br. X-KR-05/161, presuda od 16. februar 2007. godine, koju je prihvatilo žalbeno vijeće Suda BiH, drugostepena presuda od 23. oktobra 2007. godine.

na glavom pretresu dao nalaz i mišljenje, te isti usmeno obrazložio na glavnom pretresu dana 26.08.2008. godine. Odbrana je na temelju ovog vještačenja tvrdila da se u radnjama optuženih nisu stekla obilježja krivičnog djela mučenje iz tačke c) stav 1. člana 173. KZ BiH, obzirom da prema mišljenju vještaka niti jedan oštećeni nije trpio snažne psihičke ili fizičke bolove ili patnje. Vještak je u nalazu konstatovao da su zatvorenici tokom zatočenja zadobili povrede, koje se po pravilim sudske medicine mogu okvalifikovati kao lake tjelesne povrede, te su iste prouzrokovali blaži stepen boli prema Vizuelnoj analognoj skali boli, što je uobičajeni parametar u sudskoj praksi, gdje se intenzitet boli mjeri u rasponu od 1-10. U odnosu na sve oštećene ustanovljeno je da kao posljedica zadobijenih povreda nije nastupilo smanjene životne aktivnosti, niti je premlaćivanje ostavilo trag u vidu naruženosti fizičkog izgleda oštećenih. Međutim, ovaj vještak je također potvrdio da su zadobijene povrede mnogih u trenucima neposredno nakon povrijeđivanja dosezale prag boli 5, dok je zatvorenik svjedok A, uslijed ranije zadobijene povrede, odnosno preloma butne kosti, trpio bol koji doseže prag 8-9 navedene skale, a koje stanje je pogoršavano boravkom u neuslovnim prostorijama bez adekvatne medicinske pomoći. Ipak, ovaj vještak je potvrdio i da se radi o mjerenjima koja su uspostavljena objektivno, pri čemu dozvoljava da bol koju su u tom trenutku trpili oštećeni zasigurno veća od one koju je on procijenio, jer je prag tolerancije svake osobe različit, a radi se o subjektivnim utiscima koji bi mogli biti predmetom jedino neuropshijatrijskog vještačenja. Vijeće nalazi da je vještak imao na raspolaganju veoma skromnu medicinsku dokumentaciju, da nije vršio neposredni pregled kao i razgovor sa oštećenim. Međutim, vijeće je prilikom ocjene težine krivičnih radnji za koje su optuženi oglašeni krivim, pored nalaza i mišljenja vještaka kojeg je kao takvog prihvatio, ocijenilo i sve okolnosti događaja, uključujući način izvršenja djela, učestalost premlaćivanja, nehumane uslove u kojima su držani zatvorenici, bez odgovarajuće sanacije povreda, te konstatni strah i traumatična stanja koja su svakodnevno trpili, očekujući nova zlostavljanja, pa je u konkretnom slučaju, vijeće našlo, da su se u postupanjima optuženih stekla obilježja krivičnog djela nečovječno postupanje iz člana c) stav 1. član 173. KZ BiH, a ne mučenja iz tačke c) istog člana, kako to navodi optužnica.

U toku postupka odbrana je izvela i dokaz saslušanjem vještaka Matijević Mileta dr. pravnih nauka, na okolnost Organizacije i uloge MUP-a RS tokom 1992. godine, njegovog odnosa prema Vojsci RS, te prava i dužnosti stražara. Ovaj vještak je tokom usmenog iznošenja nalaza i mišljenja na glavnom pretresu dana 04.09.2008. godine istakao da je SJB Zvornik u periodu 1992. godine u svom sastavu imala tri organizacione jedinice, dok je struktura zaposlenih ojačavana angažiranjem pripadnika rezervnog sastava. Formalno pravno položaj rezervnih policajaca je bio isti kao i položaj redovnih. Vještak je ukazao i na problematičnu bezbjedonosnu situaciju tokom 1992. godine, uzrokovanu prisustvom velikog broja paravojnih formacija na području Zvornika. Odbrana je ovim vještačenjem nastojala dokazati da su stražari u zgradi Suda za prekršaje i DP Novi izvor, bili pripadnici rezervnog sastava policije, te nisu posjedovali odgovarajući stepen obučenosti za suprotstavljanje odnosno spriječavanje neovlaštenih ulazaka paravojske u zatvore i maltretiranje zatvorenika. Ovaj vještak je također trebao potvrditi da optuženi Sreten Lazarević nije imao nadređenu ulogu u odnosu na ostale stražare, jer nije posjedovao odgovarajući stepen stručne spreme, te da ne postoji niti jedan materijalni dokaz koji bi potkrepljivao ove tvrdnje. Vijeće je ocijenilo nalaz i mišljenje ovog vještaka, te nalazi da isti u velikoj mjeri oslikava objektivnu situaciju u strukturama MUP-a RS u vrijeme obuhvaćeno optužnicom, kao i opštu bezbjedonosnu situaciju u vrijeme počinjenja krivičnih djela za koje su optuženi oglašeni krivim. Međutim, upravo ovaj vještak tvrdi da su i

optuženi kao rezervni policajci i stražari, bili svjesni svojih obaveza, koje su se prvenstveno sastojale u obezbjeđivanju sigurnosti zatvorenih lica, spriječavanja bjekstva, spriječavanja pobuna i ekcesnih situacija. Dakle, optuženi su znali da imaju obavezu spriječavanja ulaska paravojskih formacija koje su zlostavljale zatvorenike. Upravo ovaj vještak je na glavnom pretresu izjavio kako smatra logičnim i opravdanim da stražari u slučaju ekcesnih situacija zatraže pomoć dežurnih iz SJB Zvornik koja se nalazila pored zatvora.

On je konkretno rekao “*jedan stražar je mogao tražiti od komandira ili načelnika pomoć, ako se očekuje napad ili mu neko prjeti*”, a u to vrijeme prema njegovim riječima SJB je brojala između 20-30 pripadnika policije. Dakle, ni vještak odbrane ne isključuje mogućnost pružanja otpora neovlaštenom ulasku paravojskih formacija od strane stražara, što će biti šire orazloženo u narednom dijelu presude.

U zaključku, vijeće se poziva na član 6 stav 3. ZKP BiH<sup>15</sup> i član 6. Evropske konvencije o ljudskim pravima<sup>16</sup> koji predviđa da nijedan optuženi nije dužan svjedočiti protiv sebe. U tekućem predmetu, svaki optuženi je iskoristio svoje pravo na šutnju i nikakvi štetni zaključci nisu izvedeni iz činjenice da oni nisu svjedočili.

#### **b) opšta obilježja krivičnog djela Ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 173. KZBiH.**

Na osnovu optužnice, optuženi se terete za krivično djelo ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 173. stav 1. tačka c) Krivičnog zakona BiH koji dijelom glasi:

1. Ko kršeći pravila međunarodnog prava za vrijeme rata, oružanog sukoba ili okupacije naredi ili učini koje od ovih djela:
  - c. ubijanja, namjerno nanošenje osobi snažnog tjelesnog ili duševnog bola ili patnje (mučenje), nečovječno postupanje....

kaznit će se kaznom zatvora najmanje deset godina ili kaznom dugotrajnog zatvora.

Optuženi se terete za individualnu krivičnu odgovornost po članu 180. stav 1. KZ BiH u vezi sa članom 29. 30. i 31. Pored toga, optuženi Sreten Lazarević se tereti za krivičnu odgovornost po članu 180. stav 2. Prije nego utvrdi pojedinačnu odgovornost optuženih i odgovornost nadređenog za navedena krivična djela, pretresno vijeće će najprije ustanoviti postojanje općih elemenata koji su uslov egzistiranja krivičnog djela ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 173. stav 1. tačka c) KZBIH.

Dakle, da bi dokazao optužbe za ratni zločin protiv civilnog stanovništva, tužilac je obavezan da najprije utvrdi *chapeau*, ili opšta obilježja takvog krivičnog djela i to:

---

<sup>15</sup> Član 6. stav 3. ZKP BiH navodi da optuženi “optuženi nije dužan iznijeti svoju odbranu niti odgovarati na postavljena pitanja”.

<sup>16</sup> Iako nije posebno navedeno u članu 6. Evropske konvencije o ljudskim pravima, Evropski sud za ljudska prava smatra da je pravo na šutnju i pravo da se ne inkriminira su opće priznati međunarodni standardi koji su ključ principa pravičnog postupka po članu 6. stav 1. Konvencije. Ova prava su usko povezana sa načelom utemeljenim u članu 6. stav 2, da osoba optužena za zločin jeste nevinna dok se ne dokaže da je kriva po zakonu. Vidjeti, *Saunders protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (Žalba 19187/91), presuda od 17. decembra 1996. godine (1997. godine); *R. protiv Direktora ureda za teške prevare, ex parte Smith*, 3 WLR 66 (1992. godine).

- 1) Kršenje mora predstavljati kršenje pravila međunarodnog humanitarnog prava (dodat kao obilježje članu 173. KZ BiH);
- 2) Kršenje se mora odvijati za vrijeme oružanog sukoba, unutrašnjeg ili međunarodnog
- 3) Krivično djelo mora biti počinjeno protiv osoba koji nisu imali aktivno učestvovali u neprijateljstvima (obilježje koje je dodato zajedničkom članu 3. Ženevske konvencije).
- 4) Mora postojati veza između radnji optuženog i oružanog sukoba

- Kršenje međunarodnog humanitarnog prava

Optužba za nečovječno postupanje kao kršenje zakona i običaja rata u ovom predmetu se zasniva na članu 173. KZ BiH u vezi sa zajedničkim članom 3. Ženevskih konvencija, koji propisuje minimalnu osnovu obaveznih pravila i odražava temeljne humanitarne principe na kojima se zasnivaju Ženevske konvencije u cjelosti. Također je široko prihvaćeno da je zajednički član 3. dio međunarodnog običajnog prava,<sup>17</sup> i da sva djela pobrojana u Konvenciji predstavljaju ozbiljna kršenja međunarodnog humanitarnog prava.<sup>18</sup> Kao takva ona povlače individualnu krivičnu odgovornost.<sup>19</sup> Prema tome, vijeće zaključuje da počinjenje navedenih krivičnih djela, predstavlja kršenja međunarodnog prava, čime je ispunjen jedan opšti uslov iz člana 173. KZ BiH.

- Postojanje oružanog sukoba

Član 173. KZBiH predviđa da krivično djelo mora biti u vezi sa kršenjem pravila međunarodnog prava za vrijeme oružanog sukoba. S obzirom da je vijeće utvrdilo da radnje optuženih ispunjavaju elemente kršenja pravila međunarodnog prava, člana 3. Ženevske konvencije, u tom pogledu vijeće konstatuje da su mnogi sudovi zaključili da se ovaj član primjenjuje ne samo na unutrašnje nego i na sukobe međunarodnog karaktera.<sup>20</sup>

Međutim, vijeće se nije bavilo utvrđivanjem karaktera oružanog sukoba za koji je u ovom predmetu utvrđeno da se desio u BiH u vrijeme relevantno za optužnicu, jer član 173. KZBiH ne zahtijeva da karakter oružanog sukoba bude utvrđen.

Oružani sukob postoji gdje god se pribjegli oružanoj sili između država, ili je to produženo oružano nasilje između državnih vlasti i organizovanih naoružanih grupa, ili između takvih grupa unutra jedne države. U smislu zajedničkog člana 3. Ženevskih konvencija, priroda ovog oružanog sukoba nije relevantna. Naime, nije bitno da li se ozbiljno kršenje desilo u

<sup>17</sup> Odluka o nadležnosti u predmetu *Tadić*, para. 89; presuda žalbenog vijeća u predmetu *Čelebići*, para. 143.

<sup>18</sup> *Prosecutor protiv Tihomir Blaškić*, predmet br. IT-95-14-T, ppresuda od 3. mart 2000. godine (presuda pretresnog vijeća u predmetu *Blaškić*), para. 176.

<sup>19</sup> Presuda žalbenog vijeć u predmetu *Čelebići*, paras. 153-174, a posebno para. 167. Pretresno vijeće konstatuje da se odredbe krivičnog zakona SFRY, koje su usvojene od strane Bosne i Hercegovine u aprilu 1992. godine (Krivični zakon SFRY, 1990 ed., član 142-143.), uspostavlja nadležnost bosanskih sudova nad ratnim zločinima počinjenim u vrijeme rata, oružanih sukoba ili okupacije, ne postavljajući nikakvu razliku između unutaršnjih i međunarodnih oružanih sukoba. Prema tome, optuženi u tekućem predmetu mogu se smatrati krivično odgovornim po domaćem zakonu za zločine nevedene u optužnici.

<sup>20</sup> *Tužilac protiv Delalića i dr*, predmet broj: IT-96-21-A presuda 20.02.2001. godine, stavovi 140-152, posebno stav 147. vidi također *Tužilac protiv Hadžihasanovića i dr* IT-01-47-AR 72, odluka po interlokutornoj žalbi kojom se osporava nadležnost s obzirom na komandnu odgovornost 16.07.2003. godine stav 13.

kontekstu međunarodnog ili unutrašnjeg oružanog sukoba, ukoliko su ispunjeni slijedeći uslovi: povreda mora predstavljati kršenje odredbi međunarodnog humanitarnog prava; odredba mora biti običajne prirode ili ako pripada ugovornom pravu, traženi uslovi moraju biti ispunjeni; povreda mora biti ozbiljna, odnosno mora predstavljati kršenje odredbe koja štiti bitne vrijednosti, a kršenje mora obuhvatiti teške posljedice za žrtvu, te povreda odredbi mora obuhvatiti individualnu odgovornost lica koje krši odredbu.

Područje na kojem se konkretno odvijaju borbe, nužno se ne poklapa sa geografskom zonom na koju se primjenjuje ratno pravo, ono se primjenjuje na čitavoj teritoriji zaraćenih država, odnosno u slučaju internih oružanih sukoba, na čitavoj teritoriji pod kontrolom jedne od strana, nezavisno od toga, da li se na tom mjestu stvarno vode borbe, sve do zaključenja mira, ili u slučaju unutrašnjih sukoba, sve dok se ne pronađe mirno rješenje. Dakle, kršenja zakona i običaja ratovanja mogu se počinuti u vrijeme i na mjestu gdje se ne vode nikakve borbe.

Ono po čemu se u krajnjoj konsekvenci ratni zločin razlikuje od običnog krivičnog djela, koje podliježe nacionalnom zakonodavstvu jeste to, da su ratni zločini određeni kontekstom u kojem su počinjeni- oružanim sukobom- ili pak o njemu ovise. Ratni zločin nije nužno neko planirano djelo, niti plod neke politike. Ne traži se uzročno- posljedična veza između oružanog sukoba i počinjena zločina, ali se u najmanju ruku traži da je postojanje oružanog sukoba u znatnoj mjeri utjecalo na sposobnost počinioca da počinji zločin, njegovu odluku da ga počinji, način počinjenja zločina ili cilj sa kojim je počinjen. stoga je za zaključak, da su krivična djela usko povezana sa oružanim sukobom dovoljno ako se utvrdi, kao što je ovdje slučaj, da su počinioci djelovali u službi oružanog sukoba ili pod okriljem oružanog sukoba.

Vijeće je saslušalo opsežne iskaze svjedoka, te izvršilo uvid u predočenu materijalnu dokumentaciju, kao što je Odluka Predsjedništva Republike Bosne i Hercegovine (R BiH) o proglašenju neposredne ratne opasnosti od 09.04.1992. godine, te odluka o proglašenju ratnog stanja od 20.06.1992. godine, Naredba o proglašenju opšte javne mobilizacije na teritoriji Republike Bosne i Hercegovine, Službeni glasnik R BiH, broj 7/92 od 20.06.1992. godine, kao i dokumente, izvještaje i izjave svjedoka.

Na osnovu izvedenih dokaza, vijeće zaključuje da je barem od aprila 1992. do marta 1993. godine na području opštine Zvornik postojao oružani sukob između snaga Armije Bosne i Hercegovine i vojske RS. Početkom aprila 1992. godine, bosanski Srbi su počeli postavljati barikade na putevima oko Zvornika i tako ga učinkovito izolirali, a među muslimanskim stanovništvom su se širile glasine da se sprema napad na Zvornik. Početkom aprila te godine, pogoršanjem opšte političko- bezbjedonosne situacije, Predsjedništvo BiH je proglasilo „stanje neposredne ratne opasnosti“. Ove činjenice su utvrđene iskazima Ahmeta Omerovića, Ramisa Smajlovića, Samira Pezerovića, Nurije Nuhanovića, Admira Hadžavića, zaštićenog svjedoka A, svjedoka odbrane Neđe Lukića Spomenke Stojkić, Srede Vukovića, Vlade Delića, Ismeta Ibrahimovića, Asima Banjanovića, utvrđenim činjenicama broj 1-8. kao i brojnim materijalnim dokazima koje je uveo tužilac.

Razne paravojne jedinice su takođe imale važnu ulogu u oružanom sukobu u opštini Zvornik, kao i u cijeloj Bosni i Hercegovini. Vijeće je dobilo dosta informacija o ovim grupama, na temelju čega se došlo do zaključka da je prisustvo istih bilo evidentno u i oko

Zvornika. Među najozloglašnijim jedinicama u opštini Zvornik su bili pripadnici jedinice „Gogić“ iz Loznice, „Šešeljevci“ iz Niša i pripadnici „Žutih osa“. Ove jedinice su uglavnom „činili kriminalci, osobe bez karaktera i morala, ljudi koji nisu imali pozitivnih osobina“, kako su iste opisali svjedoci odbrane Neđo Lukić, Sredo Vuković i Vlado Delić. Vijeće će učešće pripadnika paravojnih formacija u hapšenju i zlostavljanju zatvorenika u prostorijama Suda za prekršaje i zgradi Novog izvora obrazložiti u dijelu presude u kojem se govori o krivičnoj odgovornosti optuženih.

Dakle, tokom postupka nesporno je ustanovljeno da je na području opštine Zvornik, ali i šire postojano unutrašnji oružani sukob, čime je ispunjen još jedan od opštih elemenata postojanja predmetnog krivičnog djela.

- Osobe koje nemaju aktivnu ulogu u neprijateljstvima po zajedničkom članu 3. Ženevske konvencije.

Zajednički član 3. Ženevskih konvencija traži da optužba dokaže da je žrtva počinjenih zločina osoba, koja u vrijeme počinjenja krivičnog djela ni na koji način nije aktivno učestvovala u neprijateljstvima.<sup>21</sup>

Specifična situacija u kojoj su se žrtve nalazile u momentu počinjenja krivičnog djela mora biti uzeta u obzir prilikom utvrđivanja njihove zaštite po zajedničkom članu 3. Ženevskih konvencija. Prema tome, neophodno je utvrditi u svakom konkretnom slučaju, da li je osoba protiv koje je djelo bilo usmjereno, uživala zaštitu po ovom članu. Zbog široke primjene ovog člana u vrijeme neprijateljstava, grupa zaštićenih pojedinaca na osnovu odredbi iz zajedničkog člana 3. obuhvata, između ostalih sve one osobe, koje u to vrijeme nisu aktivno učestvovala u neprijateljstvima i koje su se našle u nasilju rata.<sup>22</sup>

Tokom pretresa vijeće je na temelju iskaza saslušanih svjedoka nesumnjivo ustanovilo da su sva lica, koja su lišena slobode i zatvorena u prostorijama Suda za prekršaje i zgradi DP Novi izvor, u momentu hapšenja i pritvaranja uživala zaštitu u skladu sa odredbama zajedničkog člana 3. Konvencija. Ovo iz razloga što su ova lica uhapšena za vrijeme obavljanja svakodnevnih poslova, ili dok su zajedno sa ostalim mještanima nalazili u bjekstvu. Niti jedno od uhapšenih lica nije bilo uniformisano niti naoružano, niti je na bilo koji način poduzimalo aktivno učešće u neprijateljstvima koji se odvijao među stranama u sukobu.

Tokom postupka odbrana je osporavala status cvilia, navodeći da su pojedini oštećeni u vrijeme protivpravnog zatvaranja bili pripadnici Armije BiH. Kao potvrda navedenom, odbrana je u sklopu svojih dokaza prezentirala akt federalnog ministarstva za pitanja boraca i invalida odbrambeno- oslobodilačkog rata broj: 07-03-52-2/08 od 11.09.2008. godine, kojim je dostavljena dokumentacija o priznanju učešća u jedinicama Armije BiH za Smajlović Ramisa, Memić Fahrudina, Buljubašić Aliju, Smajlović Fadila i Pezerović Samira. Navedenim licima je učešće priznato uglavnom od 08.04.1992. godine, što se uzima kao početak oružanih sukoba na teritoriju Bosne i Hercegovine. Svjedok odbrane Džemail

<sup>21</sup> Presuda žalbenog vijeća u predmetu *Čelebići*, para. 420.

<sup>22</sup> *Tužilac protiv Mladen Naletilić, aka "Tuta" and Vinko Martinović, aka "Šteta"*, Case No. IT-98-34-T, presuda od 31. marta 2003. godine (presuda pretresnog vijeća u predmetu *Naletilić i Martinović*) par. 229. vidjeti također presudu u predmetu *Blaškić*, para. 177, citat iz presude u predmetu *Tadić*, para. 615.

Isić, je u okviru svog izlaganja, pojasnio način uračunavanja učešća osoba u jedinicama Armije BiH. Ovaj svjedok tvrdi da u inkriminisanom periodu stanovništvo muslimanske nacionalnosti nije bilo vojno angažovano. Postojala je neka vrsta civilnog sektora teritorijalne odbrane, koja je funkcionisala na nivou seoskih straža. Ti ljudi nisu imali teško naoružanje, posjedovali su lovačke puške ili su pravili improvizirane naprave da bi se zaštitili od potencijalne opasnosti. Ovaj svjedok je potvrdio i da je u MZ Glumine postojao Krizni štab, čiji je predsjednik bio Ramis Smajlović od 1991. do kraja maja 1992. godine, međutim, njegova aktivnost se uglavnom sastojala u koordinaciji i uspostavljanju pozitivnih odnosa sa komšijama srpske nacionalnosti. U vezi sa navedenim, ovaj svjedok nadalje pojašnjava status Ramisa Smajlovića, koji je odbrana osporavala tokom postupka, tvrdeći da mu je poznato i da se Smajlović odlaskom u Tuzlu nakon razmjene, priključio jedinicama Armije BiH, međutim vojni staž je svima povezivan retroaktivno.

Vijeće je u pogledu ovih tvrdnji prihvatio i prijedlog odbrane da se kao dokaz uvrste činjenice iz presude MKSJ Tužilac protiv Hadžihasanovića i Kubure, te iz presude Tužilac protiv Kordića i Čerkeza, iz kojih nesumnjivo proizilazi da su oružane snage Armije BiH formirane dana 23.06.1992. godine, Odlukom predsjedništva RBiH, nakon kojeg datuma je dotadašnja teritorijalna odbrana RBiH preimenovana u Armiju BiH.

Tokom postupka, naročito je bio sporan status svjedoka Memić Fahrudina, u trenutku lišenja slobode, jer je on jedina osoba, koja je tom prilikom upotrijebila oružje, na način da je ispalio jedan metak nasumično, u trenutku kada su dvije naoružane i uniformisane osobe došle pred njegovu kuću.

Vijeće je ove navode odbrane razmatralo, kada je utvrđivalo status lica koja su zatvorena i držana u zgradi Suda za prekršaje i DP Novi izvor, te nalazi da su isti uživali zaštitu u skladu sa odredbama člana 3. Ženjskih konvencija. Ovdje treba imati na umu, da formalna pripadnost osobe, određenoj oružanoj formaciji ne isključuje njeno pravo na zaštitu u vrijeme kada ta osoba zaista ne poduzima aktivno učešće u neprijateljstvima. Niti jedno od zatvorenih lica, nije u trenutku hapšenja bilo uniformisano, naoružano, niti se nalazilo u okruženju borbenih dejstava, osim izolovanog slučaja Memić Fahrudina, koji je posjedovao pištolj sa dozvolom. Naime, radi se o osobi koja je kritičnog dana, obučena u civilno odijelo, došla u svoju kuću sa namjerom da uzme hranu, za svoju porodicu i mještane sa kojima je boravio u šumi, gdje su pobjegli uslijed opšteg pogoršanja bezbjedonosne situacije. Svjedok Memić jeste prilikom dolaska naoružanih i uniformisanih osoba pripadnika paravojne jedinice "Bijeli orlovi" pred njegovu kuću, nasumično ispalio metak u pravcu ulaznih vrata. Međutim, ako se ima na umu karakter pripadnika paravojnih formacija, te njihova ozloglašena reputacija, onda je opravdano zaključiti, da je ovakvo ponašanje svjedoka, bio čin samoodbrane, nego učešće u oružanom sukobu protiv srpskih snaga.

Relevantne činjenice koje nedvojbeno ukazuju da se radi o civilima jesu, da se te osobe u trenutku njihovog zarobljavanja nisu nalazile u okruženju borbenih dejstava, nisu bili u uniformi, nisu bili naoružani, stoga "za utvrđivanje položaja žrtve kao civila, valja uzeti u obzir prije njenu konkretnu situaciju u trenutku počinjenja zločina, nego njen status".<sup>23</sup> Nesumnjivo je dakle, da su sva lica lišena slobode i zatvorena u prostorijama Suda za

---

<sup>23</sup> MKSJ, predmet Blaškić, presuda pretresnog vijeća od 03.03.2000. godine, para. 214.

prekršaje i zgradi DP Novi izvor, uživala zaštitu u skladu sa odredbama zajedničkog člana 3. Ženevske konvencije.

- Veza između optuženih i oružanog sukoba

Pored postojanja oružanog sukoba optužba mora utvrditi da postoji dovoljna veza između navedenih djela optuženih i oružanog sukoba.<sup>24</sup> Oružani sukob ne treba da bude uzrok počinjenju krivičnog djela za koje se terete, ali je morao igrati značajnu ulogu u sposobnosti počinioaca da počinji ta krivična djela.<sup>25</sup> Ovdje također nije neophodno, da su se stvarna oružana neprijateljstva dešavala u opštini Zvornik, u vrijeme kada su se radnje navedene u optužnici desile, da bi norme međunarodnog humanitnog prava bile primjenjive. Dovoljno je da su navedeni zločini usko povezani za neprijateljstvima u Zvorniku ili u drugim dijelovima teritorije pod kontrolom strana u sukobu.<sup>26</sup>

Nakon oružanog zauzimanja Zvornika i okolnih sela, od strane srpskih snaga, dolazi do masovnog hapšenja vojno sposobnih muškaraca, koji su u početku držani u Poljoprivrednoj zadruzi Ekonomija, a kasnije u zgradi Suda za prekršaje i zgradi DP „Novi izvor“ koje su se nalazile pored Stanice javne bezbjednosti (SJB) Zvornik. Stražari koji su bili raspoređeni u ovim objektima su bili optuženi Sreten Lazarević, Dragan Stanojević, Slobodan Ostojić, kao i izvjesni Milan Mitrović, Sveto Bajić, Dragan Stjepanović, Srećo Ikonić, Dragan Petrović i Jovo (nepoznato prezime). Svjedok Sredo Vuković je potvrdio da je optuženi Mile Marković, došao na mjesto stražara, tek premještanjem zatvorenika sa Ekonomije u zgradu Suda za prekršaje.

Nesporno je da su optuženi u inkriminisanom periodu bili pripadnici rezervnog sastava milicije pri SJB Zvornik, te su u tom svojstvu bili nagažirani kao stražari u zgradi Suda za prekršaje i kasnije u zgradi DP Novi izvor, koji su i prije odluke o formiranju zatvora, bili glavni zatočenički objekti za civile nesrpske nacionalnosti iz opštine Zvornik. Identifikacija optuženih nije sporna. U zatvoru su postojala tri stražara sa istim imenom Dragan (Dragan Stanojević, Dragan Petrović Dragan Stjepanović). Zatvorenici su dvojicu od tih lica zvali i oslovljavali pod nadimcima „Veliki Dragan“ i „Mali Dragan.“ Na osnovu utvrđenja svjedoka oštećenih, a koji su potvrđeni iskazima svjedok Vuković Srede, Sud je utvrdio da su Stanojević Dragana sina Drage zvali „Veliki Dragan“ a Stjepanović Dragana sina Voje su zvali „Mali Dragan“ oba lica su bila iz Ročevića. Svaki od optuženih je bio uključen u funkcionisanje zatočeničkog objekta, pri čemu je utvrđeno da je optuženi Sreten Lazarević postupao u svojstvu *de facto* zamjenika upravnika zatvora, a djela za koja se optuženi terete su počinjena za vrijeme vršenja njihovih službenih dužnosti na mjestu stražara u zatvoru.

Navodi odbrane optuženog Ostojić Slobodana da je optuženi početkom avgusta angažovan na radnoj obavezi su neodrživi i isti nisu potvrđeni provedenim dokazima. Iz Rješenja o rasporedu optuženog na radnu obavezu u opštinskom Zavodu za urbanizam, i prostorno planiranje u Zvorniku, nije moguće odrediti tačan datum raspoređivanja optuženog Ostojića na radnu obavezu. Također, izjava svjedoka odbrane Stojkić Spomenke da je optuženi Ostojić Slobodan napustio zatvor 10-20 dana prije njenog izlaska (svjedokinja je izašla iz

<sup>24</sup> Presuda pretrsnog vijeća u predmetu *Čelebići*, para. 193.

<sup>25</sup> Presuda žalbenog vijeća u predmetu *Kunarac*, para. 58

<sup>26</sup> Odluka o nadležnosti u predmetu *Tadić*, para. 70

zatvora 31.08.1992. godine) i otišao na radnu obavezu vijeće nije prihvatilo, jer je svjedokinja očito imala privilegovan položaj u zatvoru te je htjela pomoći svim optuženima. Svjedokinja je ustvrdila “*prema meni su svi bili super i ovom prilikom im se pred Sudom zahvaćujem.*” Također, ova svjedokinja je navela da je sigurna da u zatvor nisu dolazila treća lica osim majora Marka Pavlovića, da zatvorenici nisu ni od koga maltretirani iako je iz niza provedenih dokaza vijeće izvelo sasvim suprotan zaključak. Također, nelogično je da se svjedok, nakon 16 godina, sjeća vremena kada je Ostojić Slobodan otišao na radnu obavezu jer se radi o minornom događaju za svjedoka. U prilog ovakvoj tvrdnji ide i činjenica da je iz spiska isplata ličnog dohotka za mjesec VIII 1992. godine, koji je izdala Srpska opština Zvornik vidljivo, da je Ostojić Slobodanu, koji je naveden pod rednim brojem 9. isplaćena plata za mjesec avgust 1992. godine.

Prema tome, na osnovu gore navedenih nalaza, vijeće zaključuje da su opšti (*chapeau*) elementi ratnog zločina protiv civilnog stanovništva u skladu sa članom 173. KZ BiH dokazani van razumne sumnje.

U svim tačkama optužnice, optuženi se terete da su za vrijeme oružanog sukoba, kršeći odredbe međunarodnog prava, učestvovali u namjernom nanošenju snažnog tjelesnog ili duševnog bola ili patnji (mučenje) nezakonito zatvorenim civilima. Vijeće je međutim našlo da se radnje optuženih mogu kvalifikovati kao nečovječno postupanje iz tačke c) stav 1. član 173. KZ BiH, ali prije obrazlaganja prirode krivično pravnih radnji, vijeće će se ukratko osvrnuti na nezakonitost zatvaranja civila u prostorijama suda za prekršaje i DP Novi Izvor, gdje su počinjena predmetna krivična djela.

### **c) Nezakonito zatvaranje civila**

Svi provedeni dokazi jasno ukazuju, da je lišenje slobode civila, te njihovo dovođenje u prostorije Suda i Novog izvora, bilo proizvoljno i nezakonito. Čak ni svjedoku Vuković Sredi, koji je imao funkciju upravnika u zatvoru nije poznato ko je vršio hapšenje ljudi, koliko ih se nalazi u zatvoru, ko su ljudi koji se tu dovode, niti iz kojih razloga su uhapšeni, ali pretpostavlja da su držani tu u svrhu razmjene. Ovaj svjedok tvrdi da je formiranje zatvora, te hapšenje i dovođenje lica, kao i njihovo ispitivanje koordiniralo rukovodstvo SJB Zvornik. Međutim, izjavio je i da u to vrijeme nije doneseno niti jedno rješenje o pritvaranju nekog lica, jer prema njegovom mišljenju u ratnim uslovim za tim nije ni postojala potreba. On lično nikada nije vidio takav dokument, a lica koja su dovodila zatvorenike, nikada nisu stražarima predavali bilo kakvu prateću dokumentaciju, niti su bilo šta usmeno saopćavali. Dakle nisu postojali pisani dokumenti, u kojima bi se navodili razlozi zbog kojih se lice lišava slobode. Obzirom na zvanje profesionalnog policajca poznata mu je procedura koja se mora ispoštovati u redovnim okolnostima zadržavanja osoba u pritvoru, ali je smatrao, da u vrijeme sukoba ne važe ista pravila postupanja prema licima lišenim slobode.

Način dovođenja ljudi u zatvor potvrdio je i svjedok Petrović Dragan, koji je bio jedan od stražara u zatvorima u sudu i Novom izvoru i koji decidno tvrdi da su lica dovođena u zatvor iz policijske stanice, pri čemu osobe koje su ih dovodile nikada nisu stražarima predavali pismena rješenja kojima se opravdava zadržavanje lica u zatvoru niti bi davala bilo kakva usmena objašnjenja o razlozima lišavanja slobode tih lica. On samo pretpostavlja da su ispitivana u SJB Zvornik, pri čemu ne zna da li su im predočavane bilo kakve izjave

koje su trebali potpisati. Također pojašnava, da se izvođenje lica iz prostorija ili njihov premještanje na drugu lokaciju mogao desiti isključivo po naredbi MUP-a, i niko od stražara to nije smio samoinicijativno učiniti. Također, odluku o zatvaranju civila ili njihovom puštanju mogli su također donijeti samo rukovodioci MUP-a.

Međutim, svjedok Delić Vlado koji je 1992. godine bio inspektor za imovinske delikte i čija služba je bila stacionirana u zgradi SJB Zvornik, navodi da u opisu njegovog posla nije bilo posjećivanje zatvora niti centara u kojima su držani civili muslimanske nacionalnosti. Također, nije mu poznato da je u Zvorniku u to vrijeme egzistirao zvaničan zatvor u organizaciji MUP-a. Jedne prilike posjetio je zatvorenika Čirak Sejfu u zgradi Novog izvora, i tom prilikom je prvi put vidio da su u zgradi zatvoreni ljudi, što mu je bilo čudno, jer u to vrijeme niko nije hapsio ni pritvarao lica po Zvorniku, a Sejfo mu je to pojasnio rekavši da su ga zapravo paravojne formacije jednostavno „pokupile“ i dovele tu.

Dakle, civili koji su bili zatočeni nikada nisu obaviješteni o razlozima hapšenja niti držanja u zatvoru, niti im je bilo kada predočen bilo kakav dokument kao pravni osnov lišenja slobode. Tako svjedoci Nuhanović Nurija, Hadžiavdić Admir i Pezerović Samir tvrde da im nikada nije saopšten razlog zatvaranja, ali su sami zaključili da je to „zbog toga što su muslimani“. Na sličan način to opisuju ostali svjedoci koji su bili zatvoreni u Sudu i Novom Izvoru. Ovim zatočenicima nikada nisu dozvoljavane posjete od strane rodbine, a eventualnu pomoć u vidu paketa i lijekova koje bi slali prijatelji ili porodica dobijali su samo oni koju su bili u tzv. „milosti stražara“ što je potvrdio veliki broj svjedoka.

Zatočnici nesrpske nacionalnosti u Sudu za prekršaje su bili zaključani u svojim prostorijama, dok su neki izvođeni na rad, koji je navodno bio na dobrovoljnoj osnovi, ali su svi izjavili da su se javljali za odlazak na isti, znajući da će tako dobiti dodatnu i prijeko potrebnu hranu, a ponekad i strunjaču i odjeću, te da će izbjeći svakodnevno maltretiranje.

Mnogi zatočnici su bili izloženi premlaćivanju i drugim oblicima zlostavljanja na način da je u bilo koje vrijeme, jedan broj zatvorenika imao vidljive tragove premlaćivanja. Jasno je dakle, da je u zatočeničkim objektima vladala atmosfera straha, potaknuta stalnim maltretiranjem zatočenika. Bivši zatvorenici koji su svjedočili pred pretresnim vijećem su detaljno opisali djela fizičkog nasilja i psihološkog zlostavljanja koja su pretrpjeli ili vidjeli u zatvoru tokom svog zatočeništva. Mnogi od njih čak i danas osjećaju fizičke i psihološke traume zbog ovih iskustava.

#### **d) Mučenje i nečovječno postupanje kao ratni zločin protiv civilnog stanovništva**

Nadalje, Sud je na temelju izvedenih dokaza izveo zaključak da su optuženi, krivično pravnim radnjama za koje su oglašeni krivima, počinili krivično djelo iz člana 173. stav 1. tačka c) KZ BiH, na način da njihove radnje predstavljaju nečovječno postupanje, a ne mučenje, koje je također predviđeno tačkom c) istog člana, obzirom da radnje optuženih u inkriminisanom periodu ne dosežu standard koji zahtijeva kvalifikacija mučenja.

Naime, naš zakonodavac u članu 172. u tački e) daje kratku definiciju ovog pojma. Međutim, zakonski propisi o mučenju su dobro uređeni običajnim međunarodnim pravom, a isto je definisano i u praksi MKSJ i MKSR. Da bi se krivično djelo mučenje smatralo ratnim zločinom moraju se zadovoljiti sljedeći elementi:

- i. Nanošenje, djelom ili propustom, teške tjelesne ili duševne boli ili patnje;
- ii. Djelo ili propust moraju biti namjerni;
- iii. Motiv djela ili propusta mora biti iznuđivanje informacija ili priznanja, kažnjavanje, zastrašivanje ili vršenje pritiska na žrtvu ili treću osobu, ili diskriminacija, iz bilo kog razloga, žrtve ili treće osobe.<sup>27</sup>

Članom 173. stav 1. tačka c) KZ BiH traži se da bol i patnja budu “snažni”, a to je standard koji veoma mnogo ovisi o kontekstu. Konkretno, definicija mučenja koje prouzrokuje “snažnu” bol ili patnju mora se uporediti sa lakšim krivičnim djelima nečovječno postupanje, okrutno postupanje i drugim nečovječnim djelima koja zahtjevaju “ozbiljnu” boli ili patnje. Iako precizan prag između “ozbiljne” i “snažne” boli nije definisan, jasno je ipak da je mučenje rezervisano za jedan ograničeniji, zvjerskiji skup ponašanja. Na primjer, Evropski sud za ljudska prava je zaključio da raznovrsni oblici namjernog zlostavljanja dosežu nivo mučenja, uključujući: „palestinsko vješanje“, tj. vješanje za ruke;<sup>28</sup> primjenu “falake” (“udaranje štapom po tabanima”) i lomljenje prsne kosti,<sup>29</sup> premlaćivanje puškama koje ima za posljedicu oštećenje mozga i trajni gubitak tjelesnih funkcija.<sup>30</sup>

Nema sumnje da postoji gotovo sveopšta osuda djela mučenja i nečovječnog postupanja. Član 173. stav 1. tačka c) KZ BiH i Ženevske konvencije, i instrumenti Ujedinjenih naroda zabranjuju nečovječno postupanje.<sup>31</sup> Međutim, nijedan od gorena vedenih instrumenata nije pokušao dati definiciju nečovječnog postupanja. Stav tužioca je da djela koja krše osnovni princip čovječnog postupanja i posebno poštovanje ljudskog dostojanstva predstavljaju nečovječno postupanje.<sup>32</sup> Dužnost ovog pretresnog vijeća je da utvrdi osnovno značenje djela u odnosu na činjenične nalaze.

Član 3. Evropske konvencije o ljudskim pravima (“EKLJP”) utvrđuje da „Niko ne smije biti podvrgnut mučenju, ili nečovječnom ili ponižavajućem postupanju ili kažnjavanju“. U predmetu *Irska protiv Ujedinjenog Krajevstva* da bi zlostavljanje potpadalo pod ovaj član “ono mora dosegnuti minimalan nivo težine. Ocjena ovog minimuma je po prirodi stvari relativna i zavisi od svih okolnosti predmeta, kao što su trajanje takvog postupanja, njegove fizičke i duševne posljedice i, u nekim slučajevima, pol, godine starosti i zdravstveno stanje žrtve”.<sup>33</sup>

Evropski sud i Evropska komisija za ljudska prava razvili su opsežnu sudsku praksu koja se tiče raznih oblika zlostavljanja, kao što su mučenje, nečovječno i ponižavajuće postupanje, zabranjenih članom 3. EKLJP.<sup>34</sup> Na primjer, u predmetu *Tomasi protiv Francuske*, Evropski

<sup>27</sup> *Kumarac*, Presuda žalbenog vijeća, paragraf 142.

<sup>28</sup> *Aksoy protiv Turske*, 23 E.H.R.R. 553 (1996)

<sup>29</sup> *Salman protiv Turske*, presuda od 27.06.2000. godine

<sup>30</sup> *Ilhan protiv Turske*, presuda od 27.06.2000. godine

<sup>31</sup> Član 5. Opšte deklaracije o pravima čovjeka; član 7. MPGPP; član 3. Evropske konvencije; član 5. Afričke povelje o ljudskim pravima i pravima naroda; član 5. stav 2. Američke konvencije o ljudskim pravima; član 6. Interameričke konvencije; član 16. Konvencije protiv mučenja; i član 3. Deklaracije o mučenju.

<sup>32</sup> *Završne riječi tužioca*, str. 18.

<sup>33</sup> *Irska protiv Ujedinjenog Krajevstva*, Presuda, Žalba br. 5310/71, 18.01.1978. godine, paragraf 162.

<sup>34</sup> *A protiv Ujedinjenog Krajevstva*, Presuda 23.09.1998. godine, ESLJP, paragraf 20 (citira se *Costello-Roberts protiv Ujedinjenog Krajevstva*, Presuda od 25.03.1993. godine, 247-C ESLJP (Scr.A) 1993).

sud je utvrdio da se radi o očigledno nečovječnom postupanju kojim se krši član 3. u slučaju kada je podnositelj žalbe bio podvrgnut šamaranju, udaran nogama i rukama, udaran po podlaktici, prisiljavan da stoji duži vremenski period bez potpore, sa rukama vezanim lisicama na leđima, kada su pljuvali na njega i prisiljavali ga da gol stoji ispred otvorenog prozora, kada je lišen hrane i kada mu je prijećeno vatrenim oružjem. Evropski sud je smatrao da veliki broj udaraca koje je zadobio g. Tomasi i njihov intenzitet predstavljaju dva elementa koja su dovoljno ozbiljna da se takvo postupanje smatra nečovječnim i ponižavajućim.<sup>35</sup> Sud je također smatrao da je postupanje „nečovječno“ ako je unaprijed planirano, ako se primjenjuje satima bez prekida i ako prouzrokuje stvarne tjelesne povrede ili intenzivnu fizičku i duševnu patnju.<sup>36</sup>

Pored toga, Komisija za ljudska prava („Komisija“) je utvrdila da prisiljavanje da stoji zavezanih očiju i vezan 35 sati dok je slušao jauke drugih pritvorenika koji su mučeni, prijetnje da će biti kažnjen, i prisiljavanje da sjedi zavezanih očiju i nepokretan na madracu tokom više dana predstavljaju nečovječno postupanje.<sup>37</sup> Takođe, kada je osoba tokom zatočenja podvrgnuta zlostavljanju kao što su udarci pendrekom u koljena, prijetnje noževima, udaranje nogama dok leži na zemlji, uzastopno udaranje palicama, željeznim cijevima i pendrecima, a zatim ostavljena bez ikakve ljekarske pomoći bez obzira na povrede glave i tijela, to predstavlja okrutno i nečovječno postupanje.<sup>38</sup>

Jasno je da su razna međunarodna sudska tijela koja su razmatrala primjenu krivičnog djela nečovječnog postupanja isto definisala na relativan način uzimajući u obzir sve činjenične okolnosti, uključujući prirodu radnje ili propust, kontekst u kojem je djelo počinjeno, njegovo trajanje odnosno ponavljanje, fizičke, duševne i moralne posljedice djela na žrtvu i lične okolnosti žrtve, uključujući godine, pol i zdravlje. U skladu s ovim, ovo vijeće razmatra sve okolnosti navodnih situacija, uključujući lične okolnosti žrtve.

Razmotrivši značenje nečovječnog postupanja u kontekstu međunarodne prakse, vijeće nalazi da je nečovječno postupanje namjerna radnja ili propust, to jest, radnja koja je, objektivno sudeći, namjerna a ne slučajna, koja uzrokuje tešku duševnu ili fizičku patnju ili predstavlja ozbiljan nasrtaj na ljudsko dostojanstvo ili povrede tjelesnog integriteta.

## **7. Krivična odgovornost optuženih**

Prije iznošenja činjenica i okolnosti, na temelju kojih je ustanovljena individualna krivična odgovornost svakog od optuženih, vijeće će iznijeti razloge kojima se rukovodilo kod utvrđivanja postojanja komandne odgovornosti na strani optuženog Sretena Lazarevića, u situacijama kada isti nije postupao kao saizvršilac ili pomagač.

### **a) Opšti elementi komandne odgovornosti**

Naime, pored optužbi za individualnu krivičnu odgovornost na osnovu ličnog učešća u protivzakonitom ponašanju, optužnica tereti Sretena Lazarevića za krivičnu odgovornost na osnovu njegovog položaja kao nadređenog u Sudu za prekršaje i DP „Novi izvor“.

<sup>35</sup> *Tomasi protiv Francuske*, 13 EHRR 1, 1993, paragraf 115.

<sup>36</sup> *Lorse i drugi protiv Holandije*, Presuda, Žalba br. 52750/99, 04.05.2003. godine, paragraf 60.

<sup>37</sup> *Soriano de Bouton protiv Urugvajca*, br. 37/1978. Pomenut ranije u fusnoti 12, str. 163.

<sup>38</sup> *Leslie protiv Jamačke*, br. 564/1993, paragraf 9.2.; *Bailey protiv Jamačke*, br. 759/1997, paragraf 9.3.

Pojam komandne odgovornosti je eksplicitno utvrđen u članu 180. stav 2. KZ BiH, u kojem se navodi da "činjenica da je neko od krivičnih djela iz člana 171. do 175. i člana 177. do 179. ovog zakona učinjeno od strane podređenog, ne oslobađa njemu nadređenu osobu od krivične odgovornosti ukoliko je ta nadređena osoba znala ili je mogla znati da se njen podređeni sprema učiniti takvo djelo, odnosno da je već učinio takvo djelo, a nadređena osoba je propustila da preduzme nužne i razumne mjere da spriječi učinjenje krivičnog djela, odnosno da učinitelj tog djela bude kažnjen". Pored toga, shvatanje da osobe na nadređenim položajima mogu biti krivično odgovorne za nezakonito ponašanje svojih podređenih je dobro utvrđena norma običajnog i konvencionalnog međunarodnog prava.

Prije prelaska na temeljnu diskusiju o važećem zakonu u pogledu doktrine komandne odgovornosti, vijeće prvo potvrđuje da prihvata, u skladu sa međunarodnim pravom, da pojedinci na ovlaštenom položaju, bilo u civilnim ili vojnim strukturama, mogu biti krivično odgovorni u skladu sa doktrinom komandne odgovornosti na osnovu svog *de facto* kao i *de jure* položaja nadređenog. Stoga ne bi trebalo shvatiti da samo nepostojanje formalne zakonske ovlasti da nadzire radnje podređenih onemogućava nametanje ovakve odgovornosti.

Iako član 180. stav 2. KZ BiH ne daje nikakve smjernice u pogledu toga šta je potrebno da bi nadređeni bio krivično odgovoran za radnje svojih podređenih, praksa ovog Suda, prihvatajući međunarodne standarde, postavlja sljedeće kriterije:

1. Postojanje odnosa nadređeni - podređeni između komandanta ili nadređenog i navodnog glavnog počinioca;
2. Nadređeni je znao ili je mogao znati da se podređeni sprema počinuti takva djela ili ih je već počinio; i
3. Nadređeni nije poduzeo nužne i razumne mjere da spriječi takva djela ili da kazni njihove počinioc.

#### 1. Uslovi za utvrđivanje odnosa između nadređenog i podređenog

Prvi uslov je da se utvrdi postojanje odnosa nadređeni-podređeni, bilo direktnog ili indirektnog, između nadređenog (optuženog) i podređenog koji se tereti da je počinio navedeni zločin. Utvrđeno je da, prema međunarodnom pravu, hijerarhijski odnos može postojati po osnovu *de facto* ovlasti optuženog nad njegovim podređenim, kao i po osnovu njegovog *de jure* položaja nadređenog.<sup>39</sup> Takav odnos ne mora biti formaliziran prije

---

<sup>39</sup> Presuda pretresnog vijeća u predmetu *Čelebići*, paragraf 370. potvrđena po žalbi; presuda žalbenog vijeća u predmetu *Čelebići*, paragrafi od 205. do 206. Sud je smatrao da se činjenica da je neko formalno označen kao komandant ne treba smatrati neophodnim preduslovom za pripisivanje komandne odgovornosti, pošto takva odgovornost može biti nametnuta preko *de facto*, kao i *de jure*, pozicije komandanta. Vidjeti također presudu pretresnog vijeća u predmetu *Kordić i Čerkez*, paragrafi od 405-406.

počinjenja krivičnog djela<sup>40</sup> i i dovoljno je prešutno ili implicitno shvatanje između zapovjednika i njegovih podređenih u pogledu toga kakav je njihov međusobni položaj.<sup>41</sup>

Doktrina komandne odgovornosti se uveliko zasniva na moći nadređenog da kontroliše djela svojih podređenih.<sup>42</sup> Imati kontrolu znači imati *stvarnu* ovlast nad podređenim.<sup>43</sup> Drugim riječima, da bi se neko smatrao odgovornim za krivična djela podređenih, mora se pokazati da je u vrijeme kada su krivična djela počinjena nadređeni, bez obzira da li je *de jure* ili *de facto* nadređeni, imao *stvarnu kontrolu* nad svojim podređenim koji su počinili krivična djela.<sup>44</sup> Stoga, čak i u slučajevima kada je komandant imao *de jure* ovlasti, tužilac još uvijek treba dokazati izvan razumne sumnje da je ovaj nadređeni vršio stvarnu kontrolu nad svojim podređenim.<sup>45</sup>

U skladu sa sudskom praksom međunarodnih sudova, "stvarna kontrola" znači stvarnu mogućnost da se spriječe krivična djela i da se kazne glavni počinioci.<sup>46</sup> Žalbena vijeća u predmetu *Blaškić* smatra da su "pokazatelji stvarne kontrole više stvar dokaza nego materijalnog zakona"<sup>47</sup> i da se ona mora utvrditi na osnovu dokaza izvedenih u svakom predmetu. S tim u vezi, faktori koji pokazuju ovlasti optuženog i njegovu stvarnu kontrolu mogu obuhvatati službenu funkciju koju je optuženi vršio, njegovu nadležnost da izdaje naredjenja, bila ona *de jure* ili *de facto*, postupak imenovanja, položaj optuženog u vojnoj organizaciji, te stvarne zadatke koje je obavljao.<sup>48</sup> Važno je naglasiti da činjenica da je optuženi imao sposobnost da izdaje naredjenja može biti bitan dokaz za utvrđivanje postojanja odnosa nadređeni-podređeni, ali ne može se samo na osnovu toga zaključiti da li je ta osoba vršila stvarnu kontrolu nad počiniocem, i to tako da se može smatrati odgovornom što nije spriječila ili kaznila počinioca za počinjena krivična djela.<sup>49</sup>

Pošto se komandna odgovornost zasniva na ovlasti nadređenog da kontroliše radnje njegovih podređenih, stepen kontrole koji ne zadovoljava prag efektivne kontrole je nedovoljan da se nadređeni smatra krivično odgovornim. "Znatan uticaj" kao sredstvo vršenja komandne odgovornosti nema status pravila međunarodnog običajnog prava kojim

---

<sup>40</sup> Presuda žalbenog vijeća u predmetu *Čelebići*, paragraf 193; *Tužilac protiv Krncjelca*, predmet br. IT-97-25-T, presuda od 15.03.2002. godine (presuda pretresnog vijeća u predmetu *Krncjelac*), paragraf 93; *Tužilac protiv Blaškića*, predmet br. IT-95-14-T, presuda od 03.03.2000. godine (presuda pretresnog vijeća u predmetu *Blaškić*), paragraf 301; presuda pretresnog vijeća u predmetu *Kordić i Čerkez*, paragraf 424.

<sup>41</sup> *Tužilac protiv Kunarca* i ostalih, predmet br. IT-96-23-T&IT-96-23/1-T, presuda od 22.02.2001. godine (presuda pretresnog vijeća u predmetu *Kunarac*), paragraf 397.

<sup>42</sup> Presuda pretresnog vijeća u predmetu *Čelebići*, paragraf 377, *Tužilac protiv Sefera Halilovića*, presuda, predmet br. IT-01-48-T, od 16.11.2005. godine (presuda pretresnog vijeća u predmetu *Halilović*), paragraf 57.

<sup>43</sup> Presuda pretresnog vijeća u predmetu *Čelebići*, paragraf 378. potvrđena po žalbi, presuda žalbenog vijeća u predmetu *Čelebići*, paragrafi 256, 265-266.

<sup>44</sup> Presuda žalbenog vijeća u predmetu *Aleksovski*, paragraf 76; presuda pretresnog vijeća u predmetu *Stakić*, paragraf 459. Upravo ovaj odnos poslušnosti i kontrole (ne uticaja) opravdava to da se nadređeni smatra odgovornim za odnos podređenosti.

<sup>45</sup> Presuda žalbenog vijeća u predmetu *Hadžihasanović*, paragraf 21, od 22.04.2008.godine.

<sup>46</sup> Presuda pretresnog vijeća u predmetu *Halilović*, paragraf 58, citirana presuda žalbenog vijeća u predmetu *Čelebići*, paragraf 256.

<sup>47</sup> Presuda žalbenog vijeća u predmetu *Blaškić*, paragraf 69.

<sup>48</sup> Presuda pretresnog vijeća u predmetu *Kordić i Čerkez*, paragrafi 418-424.

<sup>49</sup> Presuda pretresnog vijeća u predmetu *Kordić i Čerkez*, paragrafi 416, 419-424; presuda pretresnog vijeća u predmetu *Kunarac*, paragrafi 396-397; presuda žalbenog vijeća u predmetu *Čelebići*, paragrafi 193. i 197; presuda žalbenog vijeća u predmetu *Blaškić*, paragrafi 68-69.

bi se nametala krivična odgovornost.<sup>50</sup> Da li nadređeni ima neophodnu vlast i ovlaštenja da bude krivično odgovoran za nekažnjavanje ili nesprečavanje djela podređenih može se ocijeniti od slučaja do slučaja, vodeći računa o kumulativom efektu raznih funkcija optuženog.<sup>51</sup>

## 2. Uslov da nadređeni zna za krivično djelo

Drugi uslov je znanje nadređenog da se njemu podređena osoba sprema počinuti ili je već počinila krivično djelo. Odgovornost nadređenog nije oblik striktno odgovornosti.<sup>52</sup> Mora se dokazati da je nadređeni 1) imao stvarno znanje da njegovi podređeni čine ili su se spremali da počine zločine, ili (2) imao u svom posjedu informacije koje su bile takve prirode da je u najmanju ruku mogao biti upozoren na rizik izvršenja takvih krivičnih djela.<sup>53</sup>

Stvarno znanje se definiše kao "svijest da su relevantna krivična djela počinjena ili da će biti počinjena".<sup>54</sup> Stvarno znanje ne može se pretpostaviti nego se mora utvrditi neposrednim ili posrednim dokazima.<sup>55</sup> To znanje može se utvrditi dokazima poput pisanih izvještaja kojima se komandant obavještava o krivičnim djelima ili iskaza svjedoka kojima se utvrđuje da je optuženi znao za krivična djela. Nije važno, međutim, kako je nadređeni dobio tu informaciju ako je ona dovoljna da on postane svjestan nezakonitih radnji.<sup>56</sup> Ali u slučajevima kada nadređeni vrši neformalnije ovlasti traženi prag dokazivanja znanja je viši nego za one koji rade u okviru visoko discipliniranog i uređenog lanca komandovanja sa utvrđenim sistemima izvještavanja i nadzora.<sup>57</sup>

Znanje koje se imputira, tj. "mogao znati" zahtijeva da je komandant posjedovao neke opšte informacije koje su ga upozorile na vjerovatnoću da njegovi podređeni izvrše protivzakonite radnje.<sup>58</sup> Žalbeno vijeće u predmetu *Bagilishema* je napravilo razliku između informacija koje je optuženi možda imao o opštoj situaciji u relevantnom području (a koje nisu dovoljne da bi se on smatrao odgovornim kao komandant) i opštih informacija na osnovu kojih je bio upozoren da bi njegovi podređeni mogli počinuti krivična djela (što je dovoljno da se komandant smatra odgovornim za djela svojih podređenih, ako su ispunjeni i svi ostali uslovi).<sup>59</sup> Shodno tome, mentalni element u odnosu na "je mogao znati" utvrđuje se samo

---

<sup>50</sup> Presuda žalbenog vijeća u predmetu *Čelebići*, paragraf 266.

<sup>51</sup> Presuda pretresnog vijeća u predmetu *Orić*, paragraf 313, presuda pretresnog vijeća u predmetu *Brđanin*, paragraf 277.

<sup>52</sup> Presuda žalbenog vijeća u predmetu *Čelebići*, paragraf 239.

<sup>53</sup> Presuda žalbenog vijeća u predmetu *Čelebići*, paragrafi 223. i 241; presuda pretresnog vijeća u predmetu *Krnčjelac*, paragraf 94.

<sup>54</sup> Presuda pretresnog vijeća u predmetu *Kordić i Čerkez*, paragraf 427.

<sup>55</sup> Presuda žalbenog vijeća u predmetu *Čelebići*, paragraf 241, presuda pretresnog vijeća u predmetu *Kordić*, paragraf 427.

<sup>56</sup> Presuda pretresnog vijeća u predmetu *Blaškić*, paragraf 308; presuda pretresnog vijeća u predmetu *Aleksovski*, paragraf 80, presuda pretresnog vijeća u predmetu *Krnčjelac*, paragraf 94.

<sup>57</sup> Presuda pretresnog vijeća u predmetu *Kordić*, paragraf 428, presuda pretresnog vijeća u predmetu *Orić*, paragraf 320.

<sup>58</sup> Presuda pretresnog vijeća u predmetu *Kordić*, paragraf 437. Komandant ne treba stvarno imati informacije nego da su mu one dostavljene i da su mu bile na raspolaganju.

<sup>59</sup> *Tužilac protiv Ignace Bagilishema*, predmet br. ICTR-95-1A-1, presuda od 03.07.2002. godine (presuda žalbenog vijeća u predmetu *Bagilishema*), paragraf 42.

pozivanjem na informacije koje je nadređeni ustvari imao.<sup>60</sup> Dovoljno je da informacija bude takve prirode da ga barem upozori na opasnost od takvih krivičnih djela ukazujući na potrebu za dodatnom istragom da bi se utvrdilo da li su takva krivična djela počinjena ili će se počinuti.<sup>61</sup> Stoga, sama svijest komandanta o opasnosti da njegovi podređeni počine krivično djelo nije dovoljna da izazove njegovu zakonsku odgovornost. Mora se pokazati da je komandant bio svjestan velike vjerovatnoće da će krivično djelo biti počinjeno kao rezultat njegovog nečinjenja i da, svjestan te činjenice, on nije ništa učinio u vezi sa tim.<sup>62</sup> Drugim riječima, informacija koju on ima mora biti dovoljno jasna ili alarmantna da ukaže na vjerovatnoću da su teška krivična djela počinjena ili da se njihovo počinjenje sprema i da da povod komandantu da izvrši svoju dužnost da dalje istraži slučaj.<sup>63</sup>

Također nije dovoljno pokazati da je optuženi znao ili mogao znati, uopšteno, da se njegovi podređeni spremaju da počine ili da su počinili krivična djela, bez obzira na njihovu težinu i sličnost sa onima za koja se on tereti. Mora se utvrditi da je obavijest koju je optuženi primio bila obavijest o krivičnim djelima iste ili slične prirode kao i djela za koja se on sada tereti,<sup>64</sup> to jest, mora se pokazati da je optuženi imao informaciju koja ga je upozorila da su krivična djela slične težine i prirode kao ona za koja se on tereti počinjena ili da se sprema njihovo počinjenje, te da se ne radi o nekoj opštoj informaciji da bi neki od njegovih podređenih mogli biti uključeni u kriminalne aktivnosti bez više detalja.<sup>65</sup> Nije dovoljno pokazati da je optuženi znao ili mogao znati, uopšteno, da će krivična djela, bez obzira na njihovu težinu i sličnost sa onima za koja se on tereti, biti počinjena ili da su počinjena od strane njegovih podređenih. Takođe, optuženi se ne može smatrati odgovornim zato što je trebao znati za takva krivična djela, tj. zato što nije tražio i dobio informacije koje bi ga upozorile na to da su krivična djela počinjena ili da se njihovo počinjenje sprema.<sup>66</sup>

Znanje, stvarno ili na osnovu indicija, ne može se pretpostaviti samo na osnovu statusa komandanta.<sup>67</sup> U odsustvu direktnih dokaza o znanju, može se izvesti razuman zaključak iz raspoloživih dokaza da je komandant znao ili je mogao znati, a to se mora utvrditi izvan razumne sumnje.<sup>68</sup> Nije dovoljno samo pokazati da je komandant bio svjestan da postoji opasnost da bi njegovi podređeni mogli počinuti krivična djela zato što uvijek postoji opasnost da takva djela budu počinjena.

---

<sup>60</sup> Presuda žalbenog vijeća u predmetu *Čelebići*, paragrafi 238-239.

<sup>61</sup> Presuda žalbenog vijeća u predmetu *Čelebići*, paragraf 223, citira presudu pretresnog vijeća u predmetu *Čelebići* paragrafi 383. i 241.

<sup>62</sup> Presuda žalbenog vijeća u predmetu *Blaškić*, paragrafi 41-42, presuda pretresnog vijeća u predmetu *Kordić i Čerkez*, paragraf 437, presuda žalbenog vijeća u predmetu *Čelebići*, paragraf 238.

<sup>63</sup> Presuda pretresnog vijeća u predmetu *Kordić i Čerkez*, paragraf 437, presuda žalbenog vijeća u predmetu *Čelebići*, paragraf 238.

<sup>64</sup> Presuda žalbenog vijeća u predmetu *Krnjelac*, paragraf 155. Žalbeno vijeće je istaklo da nije dovoljno da je optuženi znao da su njegovi podređeni počinili radnje premlaćivanja da on bude osuđen za krivično djelo mučenja.

<sup>65</sup> Presuda žalbenog vijeća u predmetu *Krnjelac*, paragrafi 155, 178-179. Za komandanta se ne bi moglo reći da je znao ili da je mogao znati da je dati zločin počinjen ili da se njegovo počinjenje sprema zato što je on možda znao ili je mogao znati da je počinjeno ili da se sprema počinjenje lakšeg krivičnog djela ili nekog koje nema sva obilježja prvog.

<sup>66</sup> Presuda žalbenog vijeća u predmetu *Čelebići*, paragrafi 226-239, koja eksplicitno odbacuje podneske tužioca koje navode suprotno.

<sup>67</sup> Presuda žalbenog vijeća u predmetu *Čelebići*, paragraf 226; presuda pretresnog vijeća u predmetu *Kajelijeli*, paragraf 776: Iako hijerarhijska pozicija pojedinca može biti značajan *indicum* da je osoba znala ili mogla znati za krivična djela podređenih, znanje se neće pretpostaviti samo iz njegovog statusa.

<sup>68</sup> Presuda žalbenog vijeća u predmetu *Blaškić*, paragraf 41.

### 3. Uslov da nije spriječio ili kaznio

Treće, mora se utvrditi da nadređeni nije poduzeo nužne i razumne mjere da spriječi ili da kazni svoje podređene za krivična djela.<sup>69</sup> Nužne i razumne mjere su one koje komandant može preduzeti u okviru svojih ovlaštenja, a kojih je pokazatelj stepen efektivne kontrole koju je imao nad podređenima.<sup>70</sup> Prema tome, šta je nužno i razumno preventivno zavisi od stvarne dokazane mogućnosti komandanta da nešto poduzme u vezi sa krivičnim djelima koja čine osnovu optužbi.<sup>71</sup>

Komandant je dužan da spriječi svoje podređene da počine krivična djela kada on zna ili može znati da se oni spremaju da počine ta djela, a također i da kazni počinioca krivičnih djela kada on zna ili može znati da su njegovi podređeni već počinili ta djela.

Nadređeni ima dužnost sprečavanja u bilo kojoj fazi prije nego što podređeni počini krivično djelo, ukoliko on sazna da se sprema ili planira počinjenje takvog krivičnog djela, ili kada postoji osnovana sumnja da će takvo krivično djelo biti počinjeno.<sup>72</sup> Dužnost kažnjavanja, međutim, se javlja tek nakon što je djelo počinjeno. Zavisno od okolnosti i komandantove dokazane mogućnosti da to uradi, njegova „dužnost da kazni“ može obuhvatiti pokretanje istrage navodnih krivičnih djela u cilju utvrđivanja činjenica ili izvještavanje nadležnih organa o njima ili poduzimanje odgovarajućih disciplinskih mjera protiv počinitelja.<sup>73</sup> Stoga, je odlučivanje o tome koje bi mjere bile odgovarajuće u konkretnom predmetu pitanje dokazivanja, a ne materijalnog prava, te se mora utvrditi u kontekstu svih okolnosti u predmetu.<sup>74</sup>

Dužnost da spriječi počinjenje krivičnog djela nastupa kada komandant zna ili može znati da se djelo čini ili se njegovo počinjenje sprema, dok dužnost da kazni nastupa kada je krivično djelo već počinjeno. Iako se od komandanta traži da poduzme hitne i djelotvorne mjere da kazni ili spriječi teška krivična djela poput genocida, zločina protiv čovječnosti ili ratnih zločina, mjere koje se od komandanta traže su ograničene na one koje su izvodive u svim okolnostima koje su u njegovoj moći (vrsta i stepen mjera koje se mogu poduzeti u konačnici zavise od stepena stvarne kontrole nad ponašanjem podređenih u vrijeme kad je nadređeni trebao reagovati).<sup>75</sup> Drugim riječima, nadređeni nema obavezu da čini nemoguće i dužnost mu je da vrši ovlasti koje ima u okviru granica tih ograničenja.<sup>76</sup> Činjenica da je komandant propustio poduzeti određene mjere nakon što su njegovi podređeni počinili

---

<sup>69</sup> Presuda žalbenog vijeća u predmetu *Čelebići*, paragraf 226; presuda pretresnog vijeća u predmetu *Krnčjelac*, paragraf 95.

<sup>70</sup> Presuda žalbenog vijeća u predmetu *Blaškić*, paragraf 72, presuda pretresnog vijeća u predmetu *Orić*, paragraf 327.

<sup>71</sup> Presuda pretresnog vijeća u predmetu *Orić*, paragraf 327.

<sup>72</sup> Presuda pretresnog vijeća u predmetu *Kordić i Čerkez*, paragraf 445.

<sup>73</sup> Presuda pretresnog vijeća u predmetu *Kordić i Čerkez*, paragraf 446.

<sup>74</sup> Presuda žalbenog vijeća u predmetu *Blaškić*, paragraf 72.

<sup>75</sup> Presuda pretresnog vijeća u predmetu *Krnčjelac*, paragraf 95; presuda žalbenog vijeća u predmetu *Čelebići*, paragraf 226; presuda pretresnog vijeća u predmetu *Kordić i Čerkez*, paragrafi 441. i 445;

<sup>76</sup> Presuda pretresnog vijeća u predmetu *Krnčjelac*, paragraf 95; presuda žalbenog vijeća u predmetu *Čelebići*, paragraf 226.

krivična djela (poput izvještavanja njegovih nadređenih o djelima) ne navodi sama po sebi na zaključak o njegovom propustu da postupa u skladu sa svojim dužnostima.<sup>77</sup>

Ali propust komandanta da preduzme bilo kakve mjere nakon što sazna da je krivično djelo počinjeno je zasigurno faktor koji vijeće mora razmotriti i cijeniti.

Prema tome, prilikom utvrđivanja da li je komandant poduzeo sve nužne i razumne mjere, vijeće mora uzeti u obzir sve okolnosti koje su mogle spriječiti komandanta da uradi više od onog što je uradio (npr. da nije imao dovoljno vremena da poduzme određene mjere ili da postigne određeni rezultat ili nedostatak resursa za istragu ili opstrukcije nadređenih oficira, neposlušnost vojnika, itd.).

Zakon daje prednost tome da se komandant smatra odgovornim za djela njegovih podređenih kada komandantovo nekažnjavanje *deprinosi* krivičnim radnjama osoba pod njegovom komandom. Ovo je zbog toga što njegovi podređeni mogu protumačiti njegov propust kao znak da on odobrava, možda čak i ohrabruje, činjenje ratnih zločina.

## **b) Komandna odgovornost Sretena Lazarevića**

Uz optužbe za odgovornost za direktno učestvovanje u nečovječnom postupanju prema civilima, optužnica tereti Sretena Lazarevića za odgovornost nadređenog u skladu sa članom 180. stav 2. KZ BiH za nečovječna djela iz tačaka 1/6(a) i 1/6(b).

Prije nego što vijeće utvrdi činjenične nalaze u pogledu osnovnih krivičnih djela za koje se navodi da je optuženi krivično odgovoran kao nadređeni, prvo je neophodno ocijeniti da li je optuženi Sreten Lazarević, *inter alia*, imao položaj nadređenog u Sudu za prekršaje i DP „Novi izvor“. Takođe je neophodno utvrditi da li su ispunjeni zakonski kriteriji za postojanje krivične odgovornosti u skladu sa članom 180. stav 2. KZ BiH.

Postojanje ovakvog položaja se ne može utvrditi pozivanjem samo na formalni status koji je uživala određena osoba. Odlučujući faktor je stvarno posjedovanje moći ili kontrole nad radnjama podređenih. Prema tome, utvrđivanje odgovornosti Sretena Lazarevića kao nadređenog ovisi o činjeničnom utvrđenju njegovih ovlasti u Sudu za prekršaje i DP „Novi izvor“. Stoga, vijeće mora ustanoviti da li dokazi utvrđuju van razumne sumnje da je optuženi Lazarević imao položaj zamjenika upravnika i da li mu je taj položaj obezbijedio ovlasti da spriječi izvršenje krivičnih djela ili kazni počinioce.

U mjeri u kojoj je postojala formalna hijerarhijska struktura u Sudu za prekršaje i DP „Novi izvor“, svjedok Sredo Vuković je tvrdio da je on bio upravnik oba zatočenička objekta u periodu relevantnom za optužnicu i da je optuženi Lazarević bio njegov zamjenik. U svojoj prvoj izjavi datoj 06.12.2005. godine, Sredo Vuković navodi: „Ja sam bio komandant zatvora i moj zamjenik je bio Sreten Lazarević“. On je na glavnom pretresu ustvrdio da nije bilo promjene u strukturi stražara i hijerarhiji, prilikom prelaska u prostorije Suda i Novog izvora, pa shodno navedenom, vijeće zaključuje da se njegova izjava „kada sam ja bio odsutan, davao sam ovlasti Sretenu Lazareviću da bude na čelu zatvora“ odnosi i na situacije u DP „Novi izvor“ i Sudu za prekršaje.

---

<sup>77</sup> Presuda žalbenog vijeća u predmetu *Blaškić*, paragrafi 68, 69. i 72, presuda pretresnog vijeća u predmetu *Kvočka*, paragraf 316.

U svojoj kasnijoj izjavi datoj 13.02.2006. godine, svjedok Sredo Vuković također navodi, da je u aprilu ili maju 1992. godine imenovan za komandanta zatvora u prvom zatočeničkom objektu i da je Sreten postavio za svoju „zamjenu“. On kaže: „tokom mog odsustva, mijenjao me je Sreten Lazarević, koji je bio rezervni pripadnik. Ja sam izabrao Sretena za svoju zamjenu...“

Odbrana je u ovom pravcu prezentirala i materijalne dokaze, kojima je nastojala pokazati da je status optuženog u zatvoru bio jednak poziciji ostalih stražara. Pa je tako uložena spisak stražara za isplatu plata iz kojeg je vidljivo da je optuženi Lazarević primao isti iznos kao i ostali, te potvrda SJB Zvornik od 16.09.2008. godine, u kojoj stoji da se optuženi Sreten Lazarević nije nikada nalazio na rukovodnim mjestima u SJB Zvornik. Ovo vijeće je cijenilo navedene materijalne dokaze, međutim u toku postupka nesporno je utvrđeno da o imenovanju Vuković Srede za upravnika zatvora, i o postavljenju Lazarević Sretena za njegovog zamjenika, nikada nije donesena zvanična odluka. Navedena dokumentacija prezentirana je i vještaku odbrane Miletu Matijeviću, koji tvrdi da se na rukovodeću poziciju nikada nije mogla imenovati osoba koja ne ispunjava sve zakonom propisane uslove u pogledu stručne spreme. Međutim, isti vještak je u svom uvodnom izlaganju napomenuo da je tokom 1992. godine došlo do velikog deficita kadra u ovom pravcu, pa su se i neka druga lica postavljala na rukovodne pozicije, što je dovelo do lošeg kvaliteta u svim strukturama policije. Jasno je ne postoji pismeni dokaz o imenovanju, ali dokazi izvedeni pred ovim vijećem upućuju na nesumnjiv zaključak, da je optuženi u inkriminano vrijeme *de facto* obavljao ovu funkciju.

Brojni svjedoci koji su bili zatočeni u Sudu za prekršaje i DP „Novi izvor“ su takođe svjedočili o ulozi koju je Sreten Lazarević tamo imao. Iako svjedoci nisu bili u stanju da precizno odrede njegov čin, bili su jednoglasni u svom zaključku da je Sreten Lazarević bio zamjenik upravnika. Svjedoci Tužilaštva su objasnili da zatočenicima nije bilo službeno rečeno koje položaje su stražari imali u zatvoru i da su oni to saznali na osnovu ponašanja stražara tokom njihovog zatočeništva. Zatvorenici su do svojih zaključaka došli na osnovu onoga što su svakodnevno uočavali: misleći pri tome na držanje stražara, način na koji su se ponašali prema zatvorenicima i odnosili jedni prema drugima. Uopšteno, zatvorenici su smatrali da je Sreten Lazarević zamjenik upravnika, tačnije, stariji stražar koji je imao ovlasti i utjecaj nad ostalima.

Dok je ovaj dokaz relevantan za razmatranje vijeća u donošenju zaključka da je Sreten bio zamjenik upravnika DP „Novi izvor“ i Suda za prekršaje, on nije odlučujući za pravno pitanje da li je on imao komandnu odgovornost. Pitanje pred vijećem je da li je optuženi imao stvarnu kontrolu nad svojim podređenim, tj. da li je on imao ovlasti da izdaje naredjenja podređenima i da spriječi ili kazni za počinjenje krivičnih djela.

Kako bi utvrdilo, da li njegova djela u zatočeničkim objektima predstavljaju vršenje stvarnih ovlasti nadređenog, vijeće sada prelazi na razmatranje zadataka koje je Sreten Lazarević obavljao u zatvoru. Svjedok odbrane Dragan Petrović, također stražar u zatvoru, je naveo, da je Sreten obavljao administrativni posao u upravljanju zatvorom i da je optuženi reagovao, odnosno nalazio rješenja za bilo koji problem u zatvoru. Nadalje, optuženi je provodio znatno vrijeme u stražarskoj kancelariji, gdje se starao za administrativni posao neophodan za upravljanje zatvorom, uključujući naručivanje hrane za zatvorenike. Barem jedan zatvorenik je govorio o toj kancelariji kao „Sretenovoj

kancelariji“. Pored toga, u odsustvu Srede Vukovića, upravnika zatvora, Sreten bi svako jutro provjeravao stanje zatočenika da vidi da li je neko bolestan. Prema iskazu Alije Buljubašića, ovo provjeravanje zatvorenika svakog jutra je obavljala osoba zadužena za zatvor, pri čemu spominje upravo Sretenu. Što je potvrdio i svjedok Mustafa Halilović, koji je također izjavio da je Sreten bio jedini stražar koji je zvao doktora da pregleda nekog zatvorenika. Navedeno pokazuje da je Sreten Lazarević imao zadatak da pomaže Sredi Vukoviću, na način da je nadgledao i raspoređivao dnevne aktivnosti u DP „Novi izvor“.

Svjedok Nuhanović Nuriya se u pogledu položaja stražara Sretena Lazarevića i njegovih ovlasti u zatvoru izjašnjava, da mu je poznato da je Sredo Vuković bio komandir zatvora a Sreten njegov zamjenik. Navedeno mu je poznato iz razgovora sa ostalim zatvorenicima. Buljubašić Alija je do istog zaključka došao temeljem ponašanja Sretena prema ostalim stražarima, jer je jedne prilike prilikom organizovanja prebacivanja zatvorenika u Batkoviće, drugooptuženi Dragan došao i saopštio svjedoku da ne ide nigdje, međutim nakon toga dolazi Sreten koji saopštava da svjedok ipak ide u razmjenu, nakon čega nije bilo pogovora, pa je na osnovu toga zaključio da Sreten ipak naređuje. Svjedok Smajlović Ramis ovakav zaključak izvlači iz činjenice da je Sreten jedini stražar koji nikada nije radio noćne smjene, dok svi ostali jesu, a svjedok odbrane Jeremić Nenad je izjavio da Sretenu nikada nije vidio u pratnji lica koja su odvedena na rad, što je rekao i svjedok Omerović Mirsad, koji je gotovo svakodnevno išao na rad, i koji tvrdi da Sreten Lazarević nikada nije obezbijevavao zatvorenike, niti ih je vodio na rad. Dakle, informacije o statusu Sretena u zatvoru, mali broj zatvorenika bazira na vlastitom utisku, dok većina tu spoznaju bazira na podacima koje dobije od drugih zatvorenika, i to obično onih koje zateknu po dolasku, takav je slučaj i sa svjedokom Hadživdić Admirom.

Svjedok odbrane Banjanović Asim za Sretenu koristi izraz „gazda prostorije“, ovaj utisak je stekao jer je Sreten odlučio gdje će biti smješten. Naposljetku, ovaj svjedok pripisuje Sretenu i sposobnost da zaštiti zatvorenike od premlaćivanja, pa vijeće smatra da je ovo još jedna potvrda Sretenovih ovlasti i ovaštenja da donosi odluke u Novom izvoru i Sudu za prekršaje. Čak i svjedok Mustafa Halilović u svom dnevniku koji je vodio za vrijeme zatočeništva, na stranici gdje nabroja imena svih stražara pored imena Vuković Srede naznačuje da se radi u upravniku zatvora, dok optuženog Lazarević Sretenu navodi kao zamjenika.

Efektivna kontrola optuženog Sretena Lazarevića također je došla do izražaja kada je naredio stražarima- optuženima da preduzmu aktivnosti oko pronalaženja lica kao i sredstava koja su trebala poslužiti za navodni pokušaj bijega Hadživdić Admira. Pošto su stražari- optuženi izvršili identifikaciju tih lica, isti su u prisutnosti optuženog Lazarevića snažno pretukli zatvorenike Smajlović Ramisa i Hadživdić Admira. Naredni dan, optuženi Lazarević izvjestio je upravnika Vuković Sredu o dešavanjima i preduzetim aktivnostima, a dijelu razgovora prisustvovao je i Smajlović Ramis.

To što su zatvorenici čuli i zaključili na osnovu svojih opažanja, da je Sreten Lazarević bio zamjenik upravnika, samo je još jedna okolnost koju je vijeće razmatralo u donošenju zaključka da je Sreten bio zamjenik upravnika Novog izvora i Suda za prekršaje. Također, Sredo Vuković, prema vlastitom kazivanju je često bio odsutan iz zatvora radi odlaska na borbenu liniju. Po ocijeni vijeća moralo je postojati lice koje je bilo zaduženo za organizaciju i nesmentano funkcionisanje zatvora, posebno ako se ima u vidu da se isti

nalazio u dvije fizički odvojene zgrade, i da je u određenim prilikama u zatvoru bilo preko 100 zatvorenih lica. U ovakvu ocjenu vijeća uklapaju se aktivnosti optuženog Sretena Lazarevića koje su opisane kroz izjave svjedoka. Sve navedeno ukazuje da je u Sredinom odsustvu, Sreten je *de facto* bio zadužen za zatvor, te je imao ovlasti nad drugim stražarima.

### **c) Mogućnosti spriječavanja zlostavljanja zatvorenika**

Nakon utvrđivanja postojanja komandne odgovornosti na strani optuženog Sretena Lazarevića, vijeće će se ukratko osvrnuti i na jedan od glavnih argumenata koji je odbrana isticala tokom glavnog pretresa, a koji je u direktnoj vezi sa krivičnom odgovornošću optuženih.

Naime, odbrana je u toku postupka ukazivala na prisustvo paravojskih formacija na području Zvornika, te na njihovo nezakonito i agresivno ponašanje, koje je rezultiralo čestim upadima u zgradu Suda za prekršaje i zgradu Novog izvora, gdje su pribjegavali zlostavljanju i premlaćivanju zatvorenika. Odbrana je zastupala stanovište da optuženi, u to vrijeme, nisu bili u stanju spriječiti neovlašteni ulazak pripadnika paravojske i maltretiranje zatvorenika. Navedeni zaključak su, prije svega, temeljili na činjenici da su stražari zapravo angažirani iz redova rezervnog sastava policije, te nisu posjedovali odgovarajući stepen obuke za postupanje u kritičnim situacijama, kao što je slučaj sa pružanjem otpora nasilničkom ponašanju vojnika.

Ovakvo stanovište je podržavao i svjedok odbrane Sredo Vuković, koji u svom svjedočenju naglašava da stražari koji su se nalazili u Sudu za prekršaje i Novom izvoru nisu imali odgovarajući stepen stručnosti i sposobnosti da se suprotstave pripadnicima paravojskih formacija koji bi dolazili u zatvor. Prema njegovim tvrdnjama radilo se o licima koja su angažirana na poslove stražara početkom oružanih sukoba, i koji prije toga nisu prošla odgovarajuću obuku koja bi ih osposobila za pružanje otpora navedenim licima. Također svjedok Smajlović Ramis, je naveo da je Sredu poznao prije sukoba, i isti je bio profesionalni policajac, pa je njegov zaključak da je on jedini imao snage da se suprotstavi pripadnicima paravojske. Tako ovaj svjedok tvrdi da je jedne prilike Sredo Vuković, otjerao vojnike pod prijetnjom upotrebe oružja, pri čemu je bio svjestan da je i njegov život u opasnosti.

Međutim, sam svjedok Vuković je izjavio da se još jedne prilike, kada su uniformisana lica maltretirala Fadila Handžića za vrijeme rada na Ekonomiji, suprotstavio istima, o kojem događaju je odmah obavijestio pretpostavljene, koji su zatražili od svjedoka da prenese stražarima kako zatvorenike niko ne smije maltretirati, niti isti ubuduće smiju pustiti bilo koje uniformisano i naoružano lice u zatvor. Prema njegovim riječima, stražari su u tim slučajevima bili ovlašteni usprotiviti se vojnicima i čak tražiti pojačanje, odnosno dodatno ljudstvo.

Ove navode potvrdio je i svjedok odbrane Petrović Dragan, koji je u kritično vrijeme obnašao funkciju stražara u zatvoru. On tvrdi da stražari u zatvoru nisu prošli bilo kakvu vrstu obuke u smislu upotrebe vatrenog oružja, fizičke sile i načina vezivanja zatvorenika. Oni tada nisu imali pravilnik kojeg bi se pridržavali, jednostavno su se prema njegovim riječima ponašali „*shodno svcjckj savjesti*“. Saopšteno mu je kao i ostalima da je Sredo Vuković bio upravnik zatvora, a pretpostavlja da je on podnosio izvještaje načelniku ili

komnadiru policije. Ovaj svjedok je međutim decidan u tvrdnji da je uloga stražara i njihovo zaduženje imalo tri vida: prvi je bio obezbjeđivanje vanjske sigurnosti zatvora, što je značilo da su bili dužni spriječiti bilo kakav neovlašteni ulazak trećih lica u prostorije zatvora, drugi vid obaveze bio je obezbijediti unutrašnju sigurnost vršenjem kontrole nad ponašanjem zatvorenika, te održavanje reda unutar zatvora i treća obaveza sastojala se u obezbjeđivanju dovoljnih količina hrane i vode. On dalje ističe da je ulazak u prostorije gdje borave zatvorenici bio omogućen jedino ukoliko se dode u posjed ključa koji se držao u ladici od stola u stražarskoj sobi, te naglašava da niko osim čuvara u zatvoru i upravnika nije imao pristup tim ključevima. Pojašnjava, da su u istoj ladici stajali i ključevi prostorija Novog izvora i zgrade Suda za prekršaje.

Također, ovaj svjedok je potvrdio da su svi stražari u zatvoru znali da mogu tražiti ispomoć i dodatno ljudstvo od strane PS Zvornik. Prije svega, ova stanica se nalazi u vidokrugu zgrade Novi izvor. On smatra da je bilo gotovo nemoguće da treća lica samovoljno ulaze u zatvor i maltretiraju zatvorenike, upravo zbog blizine stanice i zbog postojanja telefonske linije u stražarskoj sobi, koju bi u takvim situacijama stražari mogli iskoristiti da pozovu pomoć odnosno dodatno ljudstvo. U njegovoj smjeni nikada nije bilo potrebe za tim, ali ostaje pri tvrdnji da su stražari imali na raspolaganju ovu mogućnost, ukoliko ocijene da nisu u stanju sami se oduprijeti nasrtaju trećih lica u prostorije zatvora. U to vrijeme dešavalo se da do zgarde zatvora dode par uniformisanih lica, koja su bila naoružana i vidljivo su se nalazila u alkoholiziranom stanju. Pretpostavlja da su to obično bila lica koja su u ratnim dejstvima izgubila člana porodice ili prijatelja pa su dolazili do zgrade suda i Novog izvora sa namjerom da provociraju i maltretiraju zatvorenike, ali svjedok i dalje tvrdi da ulaz u ove čuvane zgrade nije bio jednostavan. Stražari su imali obavezu da ih spriječe, što se uvijek radilo, tako da u smjeni u kojoj se on nalazio, ulaz ovim licima nikada nije dozvoljavan.

Svjedok Omerović Mirsad eksplicitno tvrdi da niko nije mogao ući u prostoriju u kojoj su boravili zatvorenici, osim ukoliko lice ne uzme ključ od stražara i na taj način omogući sebi ulazak. On sam nikada nije čuo bilo kakve prepirke niti je primjetio pružanje otpora od strane stražara, kada bi pripadnici paravojske dolazili u zatvor. Nadalje, pojašnjava da nikada nije čuo da se stražari sa nekim svadaju ili prepiru, a na osnovu čega bi mogao zaključiti, da su pokušavali spriječiti ulazak paravojske u zatvor. Nasuprot tome, navodi da je situacija bila potpuno drugačija u vrijeme kada bi Sredo boravio u zatvoru, jer tada niko nije mogao ući, odnosno za to vrijeme niko od paravojske i nije dolazio u salu gdje su boravili zatvorenici.

Tokom postupka utvrđeno je dakle da je stražarima bilo poznato koja su to njihova zaduženja, odnosno obaveze, kako to navodi stražar Dragan Petrović. Istima je također bilo poznato da u slučaju nužde mogu tražiti pojačanje. Međutim, ne samo da stražari nisu ni pokušali bilo kada spriječiti ulazak vojnika u zatvor, već su naprotiv, istima bez pružanja bilo kakvog otpora, otključavali prostorije u kojima su držani zatvorenici. Ovo je potvrdio svjedok odbrane Suljić Sejfo, koji je za vrijeme boravka u sudu primjetio, da naoružana i uniformisana lica nikada nisu na silu ulazila u prostorije gdje borave zatvorenici. On čak tvrdi da su prije njihovog ulaska vrata „uredno bila otključavana“ tako da nikada nisu ni imali potrebu da nasilnički provaljuju u sobe i razvaljuju vrata. Ove uniformisane osobe su dolazila najčešće u toku dana a rijetko u noćnim satima. Svjedok i ostali su po njihovom dolasku morali gledati u pod, dok bi lica ulazila i nasumično udarala zatvorenike i to

najčešće drvenim palicama nalik držačima za motiku od kuhane bukovine, te policijskim palicama- pendrecima.

Navedeno je potvrdio i svjedok Omerović Ahmet, koji tvrdi da su upravo stražari bili lica koja su pripadnicima paravojske dozvoljavali ulazak u prostorije gdje su boravili zatvorenici. Ova lica koja su dolazila da maltretiraju zatvorenike su obično dolazila danju ali i povremeno noću, imali su vojničke uniforme, kokarde, bombe, mačeve i sablje i predstavljale su se kao vojvode. Nadalje, opisuje da bi po dolasku vojnika u Sud za prekršaje, nakon izvjesnog vremena čuo zvuk otključavanja vrata, a stražar koji otvori bi ostajao na vratima, a vojnici bi prolazili pored njega u prostoriju i premlaćivali i maltretirali lica koja tu zateknu. Kao i prethodni svjedok, i on tvrdi da je postojala naredba, da po otvaranju vrata, svi zatvorenici moraju pogeti glavu i gledati u pod, pa je nekada bilo otežano primjetiti ko je od stražara otključao vrata, ali je mogao primjetiti da su vojnike uvijek puštali oni koji su bili dežurni taj dan, tako je siguran, da su za vrijeme njegovog boravka u Sudu, sva četiri optužena bila u situaciji da otvaraju vrata i propuštaju vojnike.

Kao argument koji pobija navode odbrane, treba samo još dodati činjenicu, da veliki broj svjedoka potvrđuje i opisuje situacije u kojima se stražari ipak suprotstavili pripadnicima paravojskih formacija, a koji bi se obično pojavljivali na mjestima gdje su se zatvorena lica odvodila na rad. Vojnici bi se obično pojavili sa otvorenom namjerom da maltretiraju zatvorenike, ali se u svakoj od tih situacija pokazalo, da su se stražari kada su to htjeli, ipak uspješno suprotstavljali, i nikad nije došlo do verbalnog ili fizičkog konflikta. Svjedok odbrane Jeremić Nenad je opisivao situacije u kojima su se stražari, prvenstveno optuženi Dragan Stanojević suprotstavljali većem broju uniformisanih i naoružanih lica, koja su se pojavljivala sa otvorenom namjerom da maltretiraju lica odvedena na rad, te je povodom navedenog izjavio, da su stražari u takvim situacijama „stavljali svaku glavu unjesto njihovih da bi ih zaštitili, a tom prilikom nisu bili naoružani.“

Kako je već izneseno u uvodnom dijelu presude, obavezu stražara da spriječe neovlaštene upade u zatvor potvrdio je i vještak odbrane Mile Matijević koji tvrdi da su čak i rezervni policajci na funkciji stražara sigurno bili svjesni da je suština njihovih dužnosti obezbijediti normalane uslove svim licima, koja se u bilo kojem statusu i obliku nalaze u zatvoru. Tačnije, trebalo je obezbijediti poštivanje reda u smislu bezbjednosti boravka zatvorenika, spriječavanja bjekstva, pripremanja pobuna i ostalih ekcesnih situacija. On takođe smatra da se prednost zgrade Suda i DP Novi izvor ogleda u činjenici, da je SJB zbornik udaljena svega 20 metara, te su stražari u svakom trenutku mogli tražiti pomoć ili pojačanje.

U narednom dijelu presude, vijeće će obrazložiti na koji način su ranije navedene okolnosti bile uzete u razmatranje, prilikom utvrđivanja individualne krivične odgovornosti svih optuženih.

### **Tačka 1.1 Sreten Lazarević**

Vijeće je utvrdilo, da je optuženi Sreten Lazarević odgovoran za počinjenje djela za koje se tereti tačkom 1.1. optužnice, na način da je sredinom maja 1992. godine u zgradi Suda za prekršaje, pomogao neidentifikovanoj osobi da teško pretuče zatvorenika Smajlović Ramisa, i to na način što se saglasio da se iz zatvoreničke prostorije dovede Smajlović Ramis, u prostoriju koju je koristio kao stražar, gdje je neidentifikovana osoba u prisutnosti

optuženog teško pretukla Smajlović Ramisa policijskom palicom, što optuženi ni na kakav način nije spriječio Dakle, tokom postupka, utvrđeno je van razumne sumnje, da je zatvorenik Ramis Smajlović teško pretučen od strane neidentifikovane osobe u prisustvu optuženog Sretena Lazarevića.

Navedeni događaj detaljno opisuje svjedok Ramis Smajlović, koji je nakon hapšenja 15.05.1992. godine, doveden u Sud za prekršaje, te smješten u jednu od prostorija. Istog dana, optuženi Mile Marković, je došao po njega i odveo ga u drugu prostoriju, gdje je bio optuženi Sreten Lazarević. Svjedok dalje navodi da mu je naređeno da stane uz zid okrenut licem prema zidu, nakon čega je čuo da je u prostoriju ušlo treće lice u maskirnoj uniformi koja ga je udaralo više puta policijskom palicom u predjelu ramena, od čega mu je vrat jako natekao, tako da se prema njegovim riječima „glava gotovo spcjila sa ramenima“. Nakon što je ta osoba završila da zadavanjem udaraca, naređeno mu je da ostane okrenut licem prema zidu, dok osoba koja ga je tukla nije napustila prostoriju.

Svjedoci Alija Buljubašić i Fadil Smajlović su takođe svjedočili o ovom događaju. Ovi svjedoci su opisali kako je Ramis Smajlović izveden iz njihove prostorije, te su opisali i potvrdili obim povreda koje je on imao na vratu i rukama kada se vratio. Njihovo svjedočenje je potvrdio i svjedok odbrane Dragan Petrović, koji je bio stražar u Novom izvoru i koji je izjavio da mu je Ramis Smajlović rekao da je bio teško pretučen prvog dana kada je došao u zatvor.

Na osnovu izvedenih dokaza, vijeće zaključuje da je premlaćivanje, koje se desilo, prouzrokovalo, tešku fizičku bol i patnju Ramisu Smajloviću, što je bilo evidentno. Čak je i optuženi Marković Mile, koji je doveo oštećenog u prostoriju, kasnije donio moker peškir kako bi istom ublažio bolove koje je trpio uslijed zadobijenih povreda.

Odredbama člana 31. KZBiH je propisano da se kao pomaganje u učinjenju krivičnog djela smatra između ostalog stavljanje na raspolaganje učiniocu sredstava, otklanjanje prepreka za učinjenje krivičnog djela. Radnja pomaganja za koju ovo vijeće nalazi da je optuženi krivično dogovoran, je ta da je optuženi doprinjeo izvršenju tuđeg krivičnog djela, na način što se saglasio da se iz zatvoreničke prostorije u drugu prostoriju dovede Smajlović Ramis, te je čitavo vrijeme posmatrao premlaćivanje Smajlović Ramisa a da to ni na kakav način nije spriječio. Također, izvršiocu je stavio na raspolaganje policijsku palicu kojim sredstvom je počinjeno krivično djelo. Nesumnjivo proizilazi da je optuženi u izvršenju radnje postupao u okviru eventualnog umišljaja do potpunog završetka aktivnosti, jer je isti bio svjestan mogućnosti nastupanja zabranjene posljedice, odnosno ista mu nije mogla ostati nepoznata, ali je pristao na njeno nastupanje. Dakle, naprijed navedenim radnjama, optuženi je pomogao da neidentifikovano lice nečovječno postupa prema zatvoreniku Smajlović Ramisu nanoseći mu tešku fizičku bol i patnju, te ga vijeće nalazi odgovornim za počinjenje krivičnog djela iz člana 173. stav 1. tačka c) u vezi sa članom 31. KZBiH.

Argumenti odbrane optuženog, da je svjedok Buljubašić Alija naveo da je kritične prilike Smajlović Ramisa iz zatvoreničke prostorije izveo Marko Pavlović, tadašnji komandant štaba TO nisu održivi. Naime, u toku postupka utvrđeno je da je svjedok Smajlović Ramis u više navrata maltretiran od neidentifikovanih lica i da je izvođen od strane majora Pavlovića, ali se radi o sasvim drugom događaju. Činjenični opis ove tačke je neznatno izmjenjen u skladu sa utvrđenim činjenicama na glavnom pretresu.

## **Tačka 1.2. Sreten Lazarević**

Vijeće je utvrdilo i da je optuženi Sreten Lazarević počinio djelo za koje se tereti u tački 1.2. optužnice, i to na način da je u junu 1992. godine u zgradi DP „Novi Izvor“, nakon što je zatvorenike upitao ko je od njih iz Bratunca, iz prostorije u kojoj su bili zatvoreni, izveo zatvorenika Omerović Sejfu i predao ga grupi neidentifikovanih lica, čime im je omogućio da ovog zatvorenika teško pretuku u obližnjoj garaži, nakon čega su ga ubacili u gepek vozila sa kojim su prethodno došli i odvezli se u nepoznatom pravcu, od kada se Omerović Sejfi gubi svaki trag. Iz pismena Crvenog krsta od 03.07.2006. godine, vidljivo da se pod brojem ID BAS-001058-01 oštećeni Omerović Sejfo vodi kao nestalo lice.

Zaključak o odgovornosti optuženog Sretena Lazarevića za navedeni događaj proizilazi iz iskaza svjedoka Ramisa Smajlovića, Alije Buljubašića, Jusufa Omerovića, Fadila Smajlovića, Ahmeta Omerovića i Mirsada Omerovića, koji su svjedočili o teškom premlaćivanju Sejfe Omerovića. Svjedoci su saglasno ustvrdili da je u junu 1992. godine nakon pitanja „Ko je iz Bratunca“ javio se Sejfo Omerović, koji je izveden iz prostorije u kojoj je držan zajedno sa ostalim zatvorenicima, te je predat grupi neidentifikovanih lica, koji su oštećenog odveli u garažu preko puta zatvora zgrade DP „Novi izvor“. Svjedoci zatvorenici, koji su posmatrali događaj sa svojih zatvorskih prozora, saglasno tvrde da je grupa neidentifikovanih lica više puta nogama udarila žrtvu ispred garaže, prije nego što je uveden unutra. Svjedoci su zapazili i da su ovi muškarci nosili crnu odjeću i crne kape na glavama. Premlaćivanje Sejfe Omerovića se prema njihovim riječima nastavilo i unutar garaže jer su jasno mogli čuti zvuk udaraca kao i „krike, povike i jauke“ žrtve. Nadalje, svjedoci se slažu da su nakon izvjesnog vremena krici prestali, te je Sejfino „beživotno“ tijelo ubačeno u gepek Mercedesa i odvezeno u nepoznatom pravcu, od kada se Sejfi Omeroviću gubi svaki trag. Da je optuženi Sreten Lazarević kritične prilike pozvao i izveo Omerović Sejfu iz zatvoreničke prostorije vijeće je utvrdilo na osnovu iskaza svjedoka Omerović Ahmeta koji je naveo da je kritične prilike u prostoriju došao optuženi Lazarević Sreten i pitao „Ko je iz Bratunca“. Pošto se Omerović Sejfo javio Sreten mu rekao da treba da side i da da izjavu. Ovaj navod posredno je potvrđen iskazom svjedoka Omerović Mirsada koji je ustvrdio da je kritičnog dana bio na radu na Ekonomiji i po povratku je saznao da je u garaži, preko puta zgrade zatvora, mučen i ubijen Omerović Sejfo. Svjedok je dalje ustvrdio da je tog dana kada su se vraćali sa rada optuženi Sreten Lazarević bio na dužnosti stražara.

Iskazi svjedoka su dosljedni i vjerodostojni i utvrđuju van razumne sumnje da je optuženi Sreten Lazarević izveo oštećenog iz prostorije gdje je bio zatočen i predao ga grupi neidentifikovanih lica, koji su teško pretukli žrtvu. Pored toga, optuženi Sreten je, za vrijeme dok se odvijao kritični događaj, bio prisutan u zgradi Novog izvora, pa istom dakle nikako nije moglo ostati nepoznato, da je oštećeni zaista i podvrgnut zlostavljanju, obzirom da je garaža u kojoj se isto odvijalo u neposrednoj blizini zgrade zatvora, a svi svjedoci su potvrdili da su se jauci i krikovi žrtve jasno čuli, dok je većina događaj čak posmatrala sa prozora zgrade.

Optuženi je postupao suprotno dužnostima koje je imao kao stražar, i time što je propustio obavijestiti komanidra zatvora o navedenom događaju (što je potvrdio i svjedok odbrane

Sredo Vuković) iako je znao da kao dežurni stražar tog istog dana, nakon izvođenja, nije vratio oštećenog u prostoriju iz koje ga je prethodno izveo.

Saizvršilaštvo je u smislu člana 29. KZ BiH između ostalog ostvareno i ako više osoba, preduzimajući što drugo, na odlučujući način doprinose izvršenju krivičnog djela. Saizvršilaštvo, pored zajedničke odluke o djelu zahtijeva i objektivni doprinos izvršenju djela, koji pretpostavlja preduzimanje takve radnje koja ima odlučujući značaj u procesu izvršenja djela i bez kojeg djelo ne bi moglo biti izvršeno. Na strani optuženog je postojala svijest i volja o izvršenju djela. Nadalje, optuženom je bilo dobro poznato, da su u zatvorske prostorije, često dolazile paravojne formacije, koje su zlostavljale zatvorenike. Ovi navodi su potvrđeni od strane oštećenih svjedoka koji su govorili o čestim "upadima" raznih paravojnih jedinica u zatočeničke objekte, i koji su stalno zlostavljali zatvorenike.

Dakle, kritične prilike, kada su u zatvor došla neidentifikovana lica- paravojne formacije i zatražili da im se preda tačno određeno lice iz Bratunca optuženi je bio svjestan, da će to lice biti izloženo maltretiranju, ali je i pored toga iskazao volju da učestvuje u tom događaju. Objektivni doprinos radnji izvršenja djela se sastoji u tome da je optuženi, nakon što je prozvaao lice iz Bratunca istog doveo i predao neidentifikovanim licima i na taj način im omogućio da ga zlostavljaju u obližnjoj garaži. Da se kritične prilike optuženi nije saglasio da preda Omerović Sejfu neidentifikovanim licima, te da je eventualno u toku izvršenja djela spriječio maltretiranje oštećenog, što je bio dužan činiti, ne bi ni došlo do izvršenja djela onako kako je i planirano.

Na osnovu izvedenih dokaza, vijeće zaključuje, da je stepen zlostavljanja koje je Sejfo Omerović trpio imalo za cilj da prouzrokuje, i jeste prouzrokovalo tešku tjelesnu i duševnu bol i patnju.

Međutim, uprkos tome što je Sejfo Omerović bio premlaćivan dok nije izgubio svijest, ovo premlaćivanje ne doseže nivo mučenja ali zasigurno predstavlja nečovječno postupanje. Prema tome, vijeće nalazi da je optuženi krivično odgovoran za krivično djelo nečovječno postupanje u skladu sa članom 173. stav 1. tačka c) u vezi sa članom 29. KZ BiH.

Vijeće međutim nije našlo da je djelo počinjeno upravo na način kako se to navodi u činjeničnom opisu optužnice, jer na osnovu prezentiranih dokaza nije moguće van razumne sumnje ustanoviti da je oštećeni u garaži bio zlostavljan, tako što je bio postavljen u položaj da visi nogama prema stropu, obzirom da su svi svjedoci saglasni u tvrdnji da unutrašnjost garaže nije bila vidljiva sa prozora sa kojeg su zatvorenici posmatrali događaj, pa je taj dio ispušten iz činjeničnog opisa optužnice.

### **Tačka 1.3 Sreten Lazarević i tačka 3.1. Marković Mile**

Vijeće je na temelju izvedenih dokaza van razumne sumnje ustanovilo da je Nurija Nuhanović, zajedno sa članovima svoje porodice, Fethijom Nuhanovićem, Mehmedalijom Nuhanovićem i Ramom Ibrahimovićem, doveden u DP Novi izvor 19.07.1992. godine, gdje su ga istog dana, u jednoj od prostorija pretukli optuženi Sreten Lazarević i Mile Marković, od kojih udaraca je ovaj izgubio svijest.

Jedini izvedeni dokaz u vezi ovog događaja je svjedočenje Nurije Nuhanovića. Prema tome, vijeće zaključuje da njegovo svjedočenje nije dostatno za zaključak da su isti dan zajedno s

njim, pretučeni Ramo Ibrahimović i Fethija i Mehmedalija Nuhanović, odnosno da se događaj desio na način kako je to navedeno u činjeničnom opisu optužnice.

Svjedok Nuhanović Nuriya je izjavio da je po hapšenju dana 19.07.1992. godine, u 11h, od strane nepoznatih naoružanih i uniformisanih lica, tek navečer doveden u prostorije zgrade Novi izvor. Ovaj svjedok je izjavio kako se sjeća, da je jedne prilike došao Sreten, sa stražarima Miletom, Slobodanom i misli da je bio još jedan po imenu Dragan, pa su u sobu gdje inače borave stražari odveli njega, Nuhanović Fethiju, Nuhanović Mehmedaliju i Ibrahimović Ramu, te su im naredili da stanu uz zid i stave ruke na njega. Lice mu nije bilo prislonjeno potpuno uza zid, tako da je mogao vidjeti osobu koja mu je zadala udarac sa desne strane u predjelu boka. To je bila osoba po imenu Mile koji je prije sukoba bio konobar. Mogao je primjetiti da je Sreten tukao Mehmedaliju pendrekom dok ga nije oborio. Ovo je mogao vidjeti, iako je bio okrenut prema zidu, jer se dešavalo sa njegove lijeve strane. Nakon što je Mehmedalija pao, Sreten se okrenuo prema svjedoku i počeo ga udarati, te se i on nedugo potom onesvijestio.

U pogledu prepoznavanja osoba koje su u to vrijeme bile u prostoriji, svjedok se izjasnio da je Mileta poznavao od ranije kao konobara, dok je ime Sretena saznao kasnije kroz boravak u zatvoru. Svjedok je ustvrdio da je siguran u imena stražara koji su ga pretukli kritičnog dana, jer je ta lica svakodnevno susretao u zgradi Novog izvora. Tokom postupka, odbrana je ukazivala na činjenicu da ovaj svjedok u izjavi koju je dao Tužilaštvu od 24.05.2007. godine, nije spominjao Sretena kao lice koje ga je udaralo. Međutim, svjedok Smajlović Ramis je u svom iskazu izjavio da se sjeća događaja kada je zatvorenik Nuriya izveden iz prostorije i pretučen. U tom trenutku Nuriya nije znao ime stražara koji je to učinio, ali mu je svjedok Smajlović rekao da mu pokaže to lice koje ga je udaralo, ukoliko ga prepozna, što je jedne prilike Nuriya i uradio, pokazujući očima na Sretena dok je prolazio hodnikom.

Svjedok odbrane Ibrahimović Ismet, tvrdi da mu Nuriya Nuhanović nikada nije pričao o navedenom događaju, iako su se nakon razmjene susretali u R Njemačkoj, niti se Nuriya ovom svjedoku nekada žalio na bolove koje ima kao posljedicu navedenog događaja. Međutim, ovaj svjedok je sam izjavio da je bio u zgradi Novog izvora do 15.07.1992. godine, dakle prije dolaska Nurije Nuhanovića, Fethije i Mehmedalije 19.07.1992. godine, pa je očigledno da ovaj svjedok nije bio prisutan u zatvoru kada su navedena lica pretučena, a činjenica da svjedok Nuhanović o tome nije nikada pričao, ne znači da se navedeni događaj nije desio.

Što se tiče stepena premlaćivanja koje je pretrpio, Nuriya Nuhanović ne samo da je bio tučen dok nije bio krvav i izgubio svijest, on je takode zadobio neke trajne povrede koje su barem izvjesni period uticale na njegovu radnu sposobnost. Vijeće je prihvatilo iskaz ovog svjedoka u dijelu koji u kojem decidno tvrdi da je optuženi Sreten Lazarević, nakon što je naredio da se okrene prema zidu i sa rukama na zidu, stajao sa njegove lijeve strane, dok je optuženi Marković bio sa njegove desne strane i tukao ga. Vijeće poklanja vjeru Nurijinom iskazu u dijelu u kojem tvrdi i da ga je Sreten tukao policijskom palicom dok nije pao u nesvijest. Kada se osvijestio, još uvijek je ležao na podu i bio je krvav. Nekoliko dana kasnije, Sreten je pitao Nuriju i druge da li žele da idu vani da rade, te se obratio oštećenom riječima „Što se desilo, desilo se“. Nuriya je ipak pristajao da ide na rad jer su svi zatvorenici izbjegavali ostanak u prostorijama u koje su svakodnevno „upadali“ vojnici i maltretirali zatvorenike, što ne znači da isti nije trpio velike bolove uslijed premlaćivanja

Na osnovu izvedenih dokaza, vijeće zaključuje da je stepen premlaćivanja koje je Nuriya Nuhanović pretrpio imao za cilj da mu prouzrokuje, i jeste prouzrokovao, tešku tjelesnu i duševnu bol i patnju, što je bilo očigledno na osnovu tjelesnih povreda koje je zadobio toga dana, odnosno jedinog dana kada je pretučen dok je bio u Novom izvoru. Vijeće zaključuje da stepen premlaćivanja koje je on pretrpio ne ispunjava zakonske kriterije za mučenje ali ispunjava zakonske kriterije za nečovječno postupanje. Počinioci ovog teškog premlaćivanja su bili Sreten Lazarević i Mile Marković, koji su postupali sa direktnim umišljajem, jer su svojim ponašanjem, odnosno premlaćivanjem osobe do stanja gubitka svijesti, potpuno bili svjesni mogućnosti nastupanja zabranjene posljedice ali su ipak htjeli njeno nastupanje, čime su počinili krivično djelo nečovječno postupanje iz člana 173. stav 1. tačka c) u vezi sa članom 29. KZ BiH.

Odbrana ovog optuženog je osporavala tvrdnje oštećenog tvrdeći da je sporan način na koji isti tvrdi da se odvijao kritični događaj, obzirom da se radilo o ljetnim mjesecima, pa je nejasno kako je optuženi Mile na nogama imao čizme kada je zadavo udarce oštećenom. U konkretnom slučaju ovakva tvrdnja odbrane bazira se na pretpostavkama da optuženi u to vrijeme nije nosio čizme u zatvorenoj prostoriji. Vještak odbrane Mile Matijević jeste potvrdio da je straža trebala biti jednako uniformisana i da se razlikuje zimska i ljetna unifroma, pri čemu je potvrdio i da se čizme smatraju terenskom opremom i da se ne nose u zatvorenim prostorijama. Međutim, ovaj vještak je pojasnio da se u to vrijeme nosila oprema koja je bila na raspolaganju, a ne ona koja je propisana Zakonom, jer se radilo o periodu u kojem je postojao deficit stručnog kadra i opreme, i u kojem čak ni zakonska regulativa nije obuhvatila sve vidove ustrojstva i funcionisanja MUP-a i Vojske, pa se ne može privatiti tvrdnja odbrane u pogledu obaveznog formalnog odijevanja stražara u zatvoru.

#### **Tačka 1.4 Sreten Lazarević i 4.2 Slobodan Ostojić**

Tužilac je utvrdio izvan razumne sumnje da su oba zatvorenika Ramis Smajlović i Admir Hadžavić bili teško pretučeni u Novom izvoru od strane stražara u zatvoru, uključujući i optuženog Slobodana Ostojića dok je Sreten Lazarević to posmatrao. Na osnovu izvedenih dokaza, vijeće je zaključilo da su se događaji navedeni u dispozitivu presude desili, te da predstavljaju ratni zločin protiv civilnog stanovništva u skladu sa članom 173. stav 1. tačka c. u vezi sa članom 29. KZ BiH.

Mnogi svjedoci, uključujući Samira Pezerovića, Ramisa Smajlovića, Admira Hadžavića, Mustafe Halilovića i zaštićenog svjedoka A, svjedočili su o ovom događaju.

Tako svjedok Nuhanović Nuriya, tvrdi, da je jedne prilike u prostoriju ušao stražar Slobodan i tražio da se preda pajser i ključ, jer je navodno vidio da je neko od zatvorenika to unio. Tada je jasno postavio ultimatum, i rekao da se navedene stvari samo izbace ispod rešetaka, ne mora se ni znati ko je uzeo. Svjedok Nuhanović u tom trenutku nije znao da li neko od zatvorenika zaista kod sebe ima tražene stvari. Svjedoci su saglasni u tome da, nakon što je rok prošao i nakon što se pretresom nije pronašao navedeni predmet, došao je Slobodan i odveo Ramisa Smajlovića i Admira Hadžavića u drugu prostoriju. Prema riječima Admira Hadžavića, dolaskom u drugu prostoriju naredeno im je da da stanu licem okrenutim prema zidu, pri čemu je mogao primjetiti da su od stražara bili prisutni Sreten,

Miloš, Mali i Veliki Dragan i Slobodan Ostojić. Udarali su ih policijskim palicama. Njega su konkretno udarali Dragan i Slobodan, koje je ovaj svjedok prepoznao u sudnici, ali nije mogao vidjeti ko je udarao Ramisa, dok je Sreten sve vrijeme bio prisutan u prostoriji ali ga nije udarao. Sve stražare je mogao jasno vidjeti, jer se u par navrata okretao prema njima moleći ih da prestanu sa udarcima, tvrdeći pri tom, da niko nije imao namjeru da bježi, na što su oni odgovarali psovka. Svjedok Smajlović Ramis opisuje događaj na isti način, te je siguran da su ga tukli Mali Dragan, i Slobodan, dok je Sreten sve vrijeme bio prisutan, ali nije reagovao ni na koji način, da bi spriječio ili zaustavio premlaćivanje. U vrijeme kada je pretučen poznavao je samo Sretenu, dok je imena ostalih saznao kasnije u razgovoru sa ostalim zatvorenici. Udaran je pendrekom po leđima i mišićima ispod koljena, ali niti jednom nije pao. Nije čuo da stražari nešto razgovaraju, osim što mu se čini da je u jednom trenutku Dragan Velki rekao kako oni možda i nisu krivi

Hadživdić Admir je dalje ustvrdio da mu se trajanje premlaćivanja činilo kao vječnost, i svaki put kada bi pao govorili bi mu da ustane, a kada više nije mogao ustati udarali su ga nogama. Pokušao je par puta odglumiti da je pao u nesvijest, međutim nisu ga prestali udarati. Ne sjeća se da li su sami prestali jer su se umorili ili je neko naredio. Po povratku u prostoriju opisuje da su on i Ramis bili „*crni od batina*“ pa su im ostali zatvorenici pomagali, tako što su se u narednom periodu hranili uz njihovu pomoć, te su im stavljali obloge. Posljedice ovog premlaćivanja je osjećao čak naredna tri dana, nije mogao sam otići ni do wc-a, jer nije mogao stajati na nogama, pa bi ga obično nosili do tamo.

Međutim, i svjedok A koji je bio u prisutan u istoj sobi tvrdi da je Admir i Ramisa upravo izveo stražar Slobodan, koji je prethodno dao ultimatum a kasnije se vratio i rekao „*Ramise, Admir, niste donjeli, isteklo je vrijeme!*“, nakon čega ih odvodi u susjednu sobu. Upravo je ovaj stražar nakon premlaćivanja, vratio Admiru do prostorije gdje borave zatvorenici, vodeći ga ispod ruke, jer se on od zadobijenih udaraca nije mogao sam kretati. Ovaj svjedok također tvrdi da su povrede na Ramisu i Admiru bile veoma vidljive, a za vrijeme dok su ih tukli, mogao je čuti i udarce i jauke iz sobe u koju su odvedeni, dok Mustafa Halilović tvrdi da je jasno čuo Slobodana kako pita oštećene da li su htjeli bježati.

U kasnijem izlaganju na pitanja odbrane svjedok Hadživdić je potvrdio, da on jeste donio ključ sa parking porstora za pripadnike SUP-a gdje je obavljao neke poslove, jer mu se u tom trenutku činilo da je moguće pobjeći iz zgrade Novog izvora, ali ubrzo je shvatio da je takva ideja bila potpuno besmislena. On tvrdi da zatvorenici jesu razmišljali o tome, ali je to bila neka idealistička težnja, obzirom da je bilo nemoguće izaći iz prostorija u kojima su držani, a slobodne teritorije nije bilo sve do Tuzle. Sjeća se i da je Slobodan po dolasku rekao da se ključ probaci ispod metalnih vrata, ali se ne sjeća da je pri tome rekao da onome ko ga dobrovoljno preda, neće praviti probleme.

Vijeće dakle, zaključuje da su Ostojić Slobodan i drugi stražari, u prisustvu zamjenika upravnika zatvora Lazarević Sretena, teško pretukli oštećene, koji nakon toga nisu mogli ni stajati ni hodati bez tuđe pomoći nekoliko dana.

Pošto je zatvaranje Admiru i Ramisa bilo nezakonito, ne može ih se okriviti što su čak i pomislili da pobjegnu. Odbrana je u cilju opravdavanja ovakvog postupanja stražara kao dokaz uložila izvod iz Pravilnika o načinu vršenja poslova službe javne bezbjednosti-objavljen 1977. godine, po kojem se prema riječima vještaka Mile Matijevića postupalo i tokom 1992. godine. Odbrana je zastupala tezu da su se ova dva oštećena spremala na bijeg te su pribavila sredstvo kojim bi to mogli postići ali i nanijeti povrede stražarima.

Vještak je pojašnjavajući navedeni događaj uputio na član 43. Pravilnika, koji govori o situacijama u kojima je opravdano upotrijebiti silu prema zatvorenicima, međutim i on je kategoričan da se kod pretresa i pronalaženja predmeta koji služe za bijeg, prvo upotrijebi fizička snaga, a kao zadnju mogućnost navodi upotrebu gumene palice. Pored toga, decidan je u tvrdnji da je sredstvo prinude opravdano upotrijebiti samo dok traje stanje aktivnog ili pasivnog otpora, te izričito naglašava da policajac tom prilikom ne smije prekoračiti primjenu sile. U konkretnom slučaju postupanje stražara prema oštećenima je nadmašilo svako premlaćivanje koje je zakonom dozvoljeno za one koji krše zatvorska pravila. Osim toga, upitna je i primjena Pravilnika i uopće tvrdnja vještaka da je primjena sile opravdana u konkretnom slučaju. Ovdje se može postaviti pitanje, kako je bilo moguće da se navedeno postupanje stražara dovodi u vezu sa Pravilnikom, koji opravdava primjenu fizičke sile u pojedinim situacijama, a po kojem su stražari navodno postupali, kada se ima na umu da su sva lica u zgradi Suda i Novog izvora, protivzakonito lišena slobode i zatvorena. Dakle, legitimnost u postupanju je narušena u samom početku, a na nju se odbrana obazire tek kada su u pitanju prava optuženih. Ako su stražari postupali u skladu sa Zakonom, kako je bilo moguće da su u velikom broju situacija zanemarili svoju osnovnu dužnost, koju je vještak odbrane naglasio više puta tokom davanja iskaza, a odnosi se na bezbjednost zatvorenih lica, odnosno spriječavanje neovlaštenog ulaska nepoznatih lica u zatvor i maltretiranje zatvorenika, koje se gotovo svakodnevno dešavalo.

Na osnovu izvedenih dokaza, vijeće zaključuje da su premlaćivanja Admira i Ramisa bila namjerna i da su uzrokovala tešku fizičku i duševnu bol i patnju. Težina premlaćivanja i zadobijene posljedice ispunjavaju zakonske kriterije koje predviđa nečovječno postupanje. Optuženi Sreten Lazarević i Ostojić Slobodan su u počinjenju radnji postupali kao saizvršiooci. Ostojić Slobodan je neposredni izvršilac djela, a Lazarević Sreten je dao takav doprinos (naredio pretres, dovođenje oštećenih, posmatranje premlaćivanja i traženje priznanja) koji po logici stvari ima značaj radnje izvršenja krivičnog djela. Postupajući na navedeni način, optuženi Lazarević Sreten i Ostojić Slobodan su preduzeli svjesne i voljne radnje za počinjenje krivičnog djela, koje je njihovo zajedničko djelo. Prilog svakog od njih je bitan i bez tih priloga djelo ne bi moglo biti izvršeno na planirani način.

U počinjenju djela isti su postupali sa direktnim umišljajem, svjesni protivzakonitosti premlaćivanja i posljedice takvog djelovanja, i htijući njeno nastupanje, čime su ovi optuženi počinili krivično djelo nečovječno postupanje iz člana 173. stav 1. tačka c) u vezi sa članom 29. KZBiH

#### **Tačka 1.6. a) i b) Sreten Lazarević**

Optuženi Sreten Lazarević, se po komandnoj odgovornosti tereti da je propustio spriječiti, kazniti ili barem prijaviti izvršenje krivičnog djela od strane drugih stražara, koji su otvarali vrata zatvora pripadnicima paravojske i dozvoljavali im da zlostavljaju zatvorenike. Preciznije, neutvrdenog dana stražari su dozvolili neovlaštenim licima da uđu u zatvor i da urezuju križeve na čela zatvorenika Memić Fahrudina, Skurlić Edina i Hadžić Fadila. Tužilac je također dokazao van razumne sumnje, da je zatvorenik Ramis Smajlović bio seksualno zlostavljan, tako što su zatvorenici bili primorani da jedni drugima stavljaju polni organ u usta, između ostalih Ramis Smajlović i nepoznati zatvorenik romske nacionalnosti

a) Svjedok Smajlović Ramis se sjeća, da se događaj iz optužnice desio neutvrđenog dana u noćnim satima. U to vrijeme zatvorenici su već spavali, kada su u prostorije Novog izvora ušli pripadnici paravojske, te su prvo izveli Memić Fahrudina i Pedžić Kasima, koje su pretukli, a poslije toga dolazi izvjesni Saša sa nekom svojom grupom, u kojoj se nalazila i djevojka u maskirnom odijelu. Jedna od osoba iz grupe je sa sobom nosila nož, koji je bio specijalne izrade i bio je veoma oštar na vrhu. Kasnije pojašnjava da je Saša bio ozloglašeni pripadnik paravojskih formacija, a mogao je čuti od ostalih zatvorenika da je u vrijeme dok su oni boravili u Sudu za prekršaje i ranije u zatvoru na Ekonomiji to lice dolazilo i zlostavljalo zatvorenike. Svjedok odbrane Delić Vlado je pojasnio da je lice, koje zatvorenici prepoznaju kao "Saša" zapravo momak iz Vojvodine, koji je u to vrijeme pripadao paravojskim formacijama. Ovaj svjedok je čak imao priliku raditi uviđaj, u slučaju ubistva 5 građana, što su prema operativnim saznanjima počinili upravo Saša i neka djevojka koja je stalno bila uz njega, a koja je poznata kao izvjesna Lelica.

Svjedok Buljubašić Alija se sjeća navedenog događaja u prostorijama Novog izvora, kada su jedne prilike naoružani vojnici ušli u prostorije gdje borave zatvorenici, te su Skurliću, Fazliću i Memić Fahrudinu urezivali križeve na čelo. Tim momcima je poslije bilo naredeno da ližu svoju krv sa poda. Kasnije pojašnjava da je Memić Fahrudin morao čak, za vrijeme dok je lizao vlastitu krv sa poda, staviti prste na pod, da bi vojnici za to vrijeme gazili po njima. Ovaj svjedok je lično vidio da su urezivali križeve po čelu i prsima naborajanih zatvorenika. Nije mu poznato kako su ušli u prostorije, obzirom da su vrata bila zaključana, pretpostavlja da su ih stražari pustili. On dalje tvrdi, da stražari nisu ulazili sa vojnicima, vjerovatno bi ostajali ispred vrata. Detalje o tome nije mogao primjetiti, jer je postojala naredba da zatvorenici, po ulasku vojnika moraju stajati uspravno, sa rukama na leđima i glave pognute prema podu, te se po ulasku trećih lica u sobu, moraju obratiti riječima "*Izvolite, gospodine srpski vojniče!*"

Žrtva navedenog događaja, svjedok Memić Fahrudin se sjeća, da su lica koja su mu urezivala križ na čelo, gazila po prstima, te su rekli da su iz Radalja. Kasnije su mu neki zatvorenici rekli da su mu tom prilikom skinuli i sat sa ruke, što on uopće nije osjetio. Svjedok Omerović Mirsad nije prisustvovao navedenom događaju, ali je po povratku sa rada mogao vidjeti ožiljke na Skurliću i Fadilu. Vidio je da su imali duboke povrede, a misli da Edin Skurlić i danas ima ožiljak na čelu, jer su njemu, kako je mogao čuti, bajonetom urezivali križ, te je također čuo da je navedeno učinio izvjesni Saša. Ovaj svjedok također tvrdi, da su vojnici mogli jedino ući, ako ih stražari kod kojih se nalaze ključevi puste unutra i naglašava razliku između situacija kada bi u zatvoru boravio Sredo, koji nikada nije dozvoljavao ulazak u prostorije gdje borave zatvorenici, u odnosu na situaciju kada su dežurni bili drugi stražari, za koje nikada nije imao priliku vidjeti ni čuti da su se usprotivili ulasku naoružanih vojnika.

b) U odnosu na seksualno zlostavljanje zatvorenika svjedočio je Memić Fahrudin koji je bio prisutan u prostoriji kada je Veliki Dragan otvorio vrata, a za njim je ušao Saša, u pratnji dvojice momaka i jedne djevojke. On je naredio Ramisu i nekom čovjeku Romske nacionalnosti da svuku pantalone i oralno se zadovoljavaju, dok je djevojka koja je došla s njima posmatrala događaj sve vrijeme smiješeći se. Ovo je jasno mogao vidjeti jer su te prilike njega pretukla ta ista lica.

Svjedok Smajlović Ramis je potvrdio, da su jedne prilike, vojnici koje je predvodio ranije spomenuti Saša, došli u prostorije Novog izvora, te su natjerali svjedoka i druge da se međusobno oralno zadovoljavaju. Svjedok je to morao činiti sa jednom osobom Romske nacionalnosti, dok je Fadil Handžić to činio sa jednom starijom osobom. Sjeća se da je sa Sašom bila i jedna djevojka, koja je to sve posmatrala, ali se ne sjeća ko je od stražara bio prisutan te prilike. Ove navode potvrdio je svjedok Omerović Ahmet, kojem je upravo Ramis pričao o navedenom događaju, pri čemu je spomenuo da su i svjedokovi sinovi bili prisiljeni na isto, ali oni to nikada nisu rekli, dok je svjedok Omerović Mirsad izjavio i na glavnom pretresu, da on i njegov brat nikada nisu seksualno zlostavljani, ali mu je poznato šta se desilo Smajlović Ramisu, jer tog kritičnog dana nije išao na rad, pa je čuo priču od drugih zatvorenika. Obzirom na okolnosti učinjenja djela, način i posljedice koje je proizvelo, pretresno vijeće zaključuje da je opisano zlostavljanje zatvorenika od strane paravojske predstavlja nečovječan čin.

Nakon što je vijeće utvrdilo da su stražari omogućili pripadnicima paravojske ulazak u prostorije gdje borave zatvorenici, te njihovo zlostavljanje, te da je optuženi Lazarević Sreten bio u hijerarhiji organizacije zatvora i imao efektivnu kontrolu nad stražarima, pretresno vijeće mora razmotriti dokaze da bi utvrdilo, da li je optuženi znao da se prema počinjenju krivičnih djela ili su ih počinili njegovi podređeni te da li je poduzeo ikakve razumne mjere da spriječi, kazni ili barem prijavi njihovo nedozvoljeno ponašanje nadređenima.

Prilikom utvrđivanja da li je optuženi znao ili imao razloga da zna za zlostavljanje zatvorenika, vijeće je razmotrilo slijedeće dokazne faktore: karakter krivičnih djela, njihovo ponavljanje i trajanje, blizina optuženih mjestu gdje su počinjena krivična djela, vidljivi materijalni dokazi da su krivična djela počinjena, sveobuhvatnost krivičnih djela i počinjenje krivičnih djela u proteklom periodu pod sličnim okolnostima ili u kojima su učestvovala iste osobe.

Vijeće se prisjeća svojih prethodnih nalaza da su premlaćivanja zatvorenika od strane neovlaštenih lica bila uobičajena u Sudu za prekršaje i DP Novi Izvor. Vijeće se također prisjeća da je optuženi bio prisutan u zatvoru kada su neovlaštena lica zlostavljala zatvorenike, te da su čuli zvuke premlaćivanja, vidjeli materijalne dokaze zlostavljanja, čuli jauke i jecanje žrtava. Iako vijeće prihvata da optuženi Lazarević možda nije znao da će pripadnici paravojske urezivati krstove na čela tih osoba, zaključuje se, da je optuženi imao informacije iz prve ruke o premlaćivanjima zatvorenika, zato što je u većini drugih slučajeva, ili bio prisutan ili direktno učestvovao u fizičkom maltretiraju zatvorenika.

Prema tome, vijeće nalazi da je optuženi zaista znao za fizička i psihička zlostavljanja zatvorenika od strane neovlaštenih lica kojima su stražari dozvolili da uđu. Sretenovo svakodnevno prisustvo u zatvoru, i njegovo direktno učešće u zlostavljanju zatvorenika kao i njegovo poznavanje fizičkog stanja zatvorenika potkrepljuje ovaj zaključak. Svjedok odbrane Redžić Mehmed je izjavio, da je na barem polovini zatvorenika u svako doba bilo vidljivo da su pretučeni. S obzirom na to da je Sreten lično znao da su on i drugi stražari u više navrata dozvolili neovlaštenim licima da uđu u zatvor i da maltretiraju zatvorenike, on je imao potrebno znanje o konkretnim zločinima za koje optužba tvrdi da nije spriječio.

Znajući da su njemu podređeni stražari dozvolili neovlaštenim licima da uđu u zatvor da fizički i psihički zlostavljaju zatvorenike, optuženi je bio dužan da spriječi nezakonita postupanja i da kazni stražare za njihova nedjela. Apsolutno nijedan dokaz nije ponuđen koji ukazuje da je optuženi poduzeo bilo kakvu mjeru da kazni stražare koji su dozvolili neovlaštenim licima da uđu u zatvor ili da spriječi ponavljanje ovih krivičnih djela. Sve i ukoliko nije imao mogućnost kažnjavanja stražara za njihovo postupanje, imao je obavezu izvještavanja upravnika zatvora, koji bi poduzeo aktivnosti u tom pravcu.

Postoji međutim mnogo dokaza da je optuženi mogao postupati na način da spriječi dalje nanošenje fizičkog i duševnog bola i patnje kojima su zatvorenici bili izloženi. Kao prvo, policijska stanica je bila udaljena svega nekoliko metara i policajci na dežuri su se mogli pozvati telefonom. Drugo, Sredo Vuković je svjedočio da je očekivao da ga stražari obavijeste da su neovlaštena lica ušla u zatvor i da maltretiraju zatvorenike, ali je na glavnom pretresu bio odlučan da mu to nikad nije bilo rečeno. Kad je Sredo vidio urezane križeve, zaprijetio je da će jednog ili više stražara koji su dozvolili ulaz poslati na front. Nakon ovoga, neovlaštenim licima više nije bilo dopušteno da se približe zatvoru ili zatvorenicima. Dakle, Sreten je mogao odmah prijaviti izvršenje krivičnih djela, i stražare koji su dozvolili ulazak i zlostavljanje bi prestalo. Umjesto toga, optuženi nije učinio ništa dozvolivši da se fizičko i duševno zlostavljanje zatvorenika nastavi. Ovo je potvrdio i svjedok Mustafa Halilović koji je u okviru svog svjedočenja izjavio *“Sreten nije nikada pokušavao zaustaviti vojnike, ali Sredo jeste, čak je rekao stražarima da nikoga ne smiju pustiti u zatvor bez odobrenja”*

Zakonska dužnost osoba koje su na funkcijama jeste da poduzmu potrebne mjere da spriječe zločin ili da kazne počinioca, a to podrazumijeva i da u određenim okolnostima samo prijave to djelo nadležnim organima. Ovo je zbog toga što međunarodno pravo također priznaje da se od nadređenog ne može tražiti da čini nemoguće. Iz ovog razloga, nadređeni se može smatrati krivično odgovornim samo što nije poduzeo mjere koje su u njegovoj nadležnosti. U ovom predmetu, vijeće smatra optuženog Lazarevića krivično odgovornim što nije obavijestio policiju i/ili Sredu da neovlaštena lica ulaze u zatvor i zlostavljaju zatvorenike.

Prema tome, na osnovu izvedenih dokaza, pretresno vijeće zaključuje da je optuženi krivično odgovoran po teoriji odgovornosti nadređenog za nečovječno postupanje prema Smajlović Ramisu, Memić Fahrudin, Skurlić Edinu i Hadžić Fadilu kako je opisano u dispozitivu presude.

### **Tačka 2.1. optuženi Dragan Stanojević**

Tužilac je tokom postupka uspio izvan razumne sumnje dokazati, da je optuženi Dragan Stanojević u više navrata otključavao zatvorske prostorije te omogućavao srpskim vojnicima da zlostavljaju zatvorenika Fahrudina Memića pokazujući na njega i govoreći vojnicima da je on osoba koja je ranila nekog Srbina.

Svjedok Buljubašić Alija se sjeća prilike, kada je u prostoriju u Novom izvoru, došao neki vojnik u pratnji stražara Dragana, te je pitao svjedoka da li poznaje Abdulaha Buljubašića, pa nakon što je svjedok odgovorio da mu je to rodak, dobio je udarac premdrekom. Optuženi Dragan, koji je tu još uvijek bio prisutan, rekao je da ne treba maltretirati svjedoka, jer je

pogrešno zatvoren, pa je pokazao na *momka iz Sapne*, na kojeg je obično pokazivao vojnicima, tvrdeći da je bio u Armiji BiH, nakon čega bi ga ovi maltretirali. On lično misli da je Dragan imao neki kriterij za odabir lica na koja je uvijek pokazivao, vjerovatno da bi spasio ostale zatvorenike. Svjedok je ovom momku iz Sapne, više puta donosio kocku šećera i neke kapi i lijekove koje je nalazio po kućama, da bi se smirio. Ovo je činio uvijek kada bi ga pretukli, što se relativno često dešavalo. Navedeni „*mladić iz Sapne*“ je zapravo bio Memić Fahrudin. Oštećeni je kao svjedok na glavnom pretresu također potvrdio, da je stražar Dragan u više navrata otvarao vrata vojnicima, pokazujući na njega i govoreći kako je on pripadnik Armije BiH, zatim kako je bacio bombu i ranio vojnika, zbog čega su ga kasnije prozvali „bombaš“. Ovaj stražar je uvijek davao podstrek vojnicima da ga pretuku. Zna sigurno da je upravo taj Veliki Dragan kako su ga zvali, otvarao vrata i pokazivao na njega, ali nije siguran da li bi ostajao u prostoriji dok su ga tukli. Ovaj stražar je bio krupan i imao je tamniju put, a u sudnici ga je prepoznao kao drugooptuženog Dragana Stanojevića. Njegov generalni zaključak je, da svaki put kada bi Dragan otvarao vrata, on bi bio pretučen.

Pored svakodnevnih maltretiranja Memić Fahrudina, svjedoci su potvrdili i događaj za koji optužnica tereti Stanojevića. Naime, kritični događaj se desio istog dana kada i seksualno zlostavljanje svjedoka Smajlović Ramisa. Konkretno oštećeni Memić Fahrudin tvrdi, da je tog dana vidio stražara Dragana kako otvara vrata, nakon čega za njim ulazi Saša u pratnji dvojice momaka i djevojke. Nakon što su zlostavljali Ramisa, naredili su oštećenom da legne na patos, sa rukama skupljenim u pesnicu koje je morao staviti ispod stomaka, te mu je najmanje jedan od njih skakao po leđima, kojom prilikom mu je počela curiti krv iz uha, vjerovatno od nekog pritiska. Djevojka iz pratnje, se obratila svima u prostoriji, rekavši da će se vratiti sutra i sve ponoviti. Navedeno je potvrdio i svjedok Omerović Ahmet, koji je bio prisutan u prostoriji kada je lice u uniformi sa kokardom na glavi skakalo Memiću po leđima, dok je on ležao na patosu. On je u svom izlaganju potvrdio da je zapravo stražar Dragan, kojeg prepoznaje u sudnici kao drugooptuženog, prozvaio Memić Fahrudina „bombašem“ te je uvijek pokazivao vojnicima da njega trebaju udarati. Suprotno ovakvim kazivanjima stražara, Memić je uvijek zatvorenici govorio da je zapravo doveden u zatvor sa Vidakove njive, praktično iz kuće, tako da je svima bilo nejasno zašto je dobio ovaj naziv. Pored njega razne nadimke imali su još neki od zatvorenika, pa je tako Fetah prozvan „dinamitaš“, Halilović Mustafa je bio „Sašin otac“. Kasnije su te nadimke koristili i drugi stražari, kada bi po ulasku u prostoriju pokazivali vojnicima koga treba maltretirati.

Svjedok Smajlović Fadil je potvrdio da je *mladić iz Sapne* gotovo uvijek bio maltretiran, nekada bi vidio da ga pretučenog ubace u sobu, a u par navrata je bio prisutan, kada su ga vojnici tukli, kojom prilikom stražari nisu bili prisutni u prostoriji. Međutim, svjedok Omerović Mirsad tvrdi da je također bio prisutan u par navrata kada su vojnici tukli Memić Fahrudina, i mogao je primjetiti da bi vrata otvarao Dragan koji bi po ulasku vojnika obično ostajao tu, dakle, nije ulazio u prostoriju, samo bi posmatrao, ne poduzimajući ništa što bi spriječilo vojnike da maltretiraju ovog zatvorenika.

Vijeće prihvata da je Memić Fahrudin često premlaćivan, za vrijeme svog zatočeništva, te su zadobijene povrede bile jasno vidljive.

U donošenju odluke da je optuženi Dragan Stanojević prekršio član 173. stav 1. tačka c) u vezi sa članom 29. KZ BiH, vijeće je zaključilo, da je Memić Fahrudin bio zlostavljan zbog

preduzimanja radnji od strane ovog optuženog, koje su bitno doprinjele izvršenju krivičnog djela. Na strani optuženog je postojala svijest i volja o izvršenju djela. Optuženom je bilo dobro poznato da su u zatvorske prostorije dolazile paravojne formacije koje su zlostavljale zatvorenike. U kritičnim prilikama kada su u zatvor dolazile formacije, optuženi je bio svjestan da je isključivi razlog njihovog dolaska bio da zlostavljaju zatvorenike, ali je i pored toga iskazao volju da učestvuje u tom događaju. Objektivni doprinos radnji izvršenja djela sastoji se u tome, da je optuženi dobrovoljno otvarao vrata zatvora, dozvoljavajući pripadnicima paravojskih formacija nesmetan ulazak u prostorije gdje borave zatvorenici. Da se optuženi kritične prilike nije saglasio da dozvoli ulazak ovih lica, ili pak da je u toku izvršenja spriječio maltretiranje istih, ne bi ni došlo do planiranog izvršenja. Također, važno je istaći da su svi svjedoci saglasno utvrdili, da je u smjenama optuženog Stanojević Dragana, najviše bilo maltretiranja od strane paravojskih formacija.

Stav odbrane, da je optuženi bio primoran propustiti pripadnike paravojske u prostorije gdje borave zatvorenici, se ne može prihvatiti. Iz provedenih dokaza proizilazi da su drugi stražari imali poteškoća oko komuniciranja sa paravojskim licima prilikom njihovog dolaska, ali je evidentno, da kada je stražar bio Petrović Dragan, niti u jednom slučaju isti nije otvarao vrata, niti su lica bila zlostavljana. U prilog ovakvom zaključku vijeća ide i činjenica što je optuženi Stanojević uvijek uzimao i aktivno učešće, na način što je pokazivao na zatvorenika Memić Fahrudina, a prema iskazu svjedoka Omerović Ahmeta, u ovakvim situacijama je obično stajao na vratima i *“sm.jehurio se”*.

Vijeće je utvrdilo da bez obzira na karakter i učestalost ovih premlaćivanja kojima je oštećeni bio izložen, fizička, zatim duševna bol i patnja koju je on podnio, nisu dostigle nivo mučenja, nego samo nečovječnog postupanja, na način da je isti bio izložen neprestanom zlostavljanju, premlaćivanjem kundacima i pesnicama, nakon čega bi mu bilo naređeno da liže vlastitu krv, te je uvijek ostavljan bez ikakvog medicinskog tretmana. Uprkos, ozbiljnim ozljedama, vijeće je zaključilo da su u postupanju optuženog ispunjena obilježja krivičnog djela nečovječno postupanje iz tačke c) stav 1. član 173. KZ BiH u vezi sa članom 29. istog zakona.

## II

### **8. Oslobađajući dio presude**

**Na osnovu člana 284. stav 1. tačka a) optuženi Sreten Lazarević oslobođen je optužbe da je počinio krivično pravne radnje pod tačkom 1.5. Treće izmjenjene optužnice.**

U pogledu inkriminacija za koje se tereti optuženi, vijeće na temelju izvedenih dokaza zaključuje da se navedeni događaj desio na način kako je to navedeno u činjeničnom opisu optužnice. O navedenom događaju svjedočio je Memić Fahrudin, koji je izjavio da je dana 22. misli da je bio petak 1992. godine, iz prostorije u Sudu za prekršaja, odveden u prostoriju u kojoj su boravili stražari gdje je zatekao Sretenu i jednog vojnika duge kose. Po dolasku ispitivali su ga za brata njegovog zeta, koji se zove Hasan, te su rekli kako imaju informacije da on švercuje naoružanje. Tom prilikom Sreten ga je udario po licu *„preko ruke“*. U kasnijem izlaganju pojašnjava da ga je Sreten zapravo udario u lice skupljenom rukom, te je osjećao kao da je primio jači šamar. Ovaj svjedok dodaje da je tada na sebi već

imao vidljive povrede, jer su mu često bili rasječeni usna ili uho, a događaj se desio neposredno nakon incidenta sa urezivanjem križeva, pa je tada imao urezan križ na čelu, ali misli da se nije mnogo primjećivao.

Međurim, svjedok je također izjavio da u odnosu na ostale povrede koje je zadobijao, ova nije bila tako teška, više je bila ponižavajuća, te kao posljedicu navedenog nije zadobio nikakve modrice ili otok na svom licu. Dakle, vijeće smatra da postupanje optuženog nije uzrokovalo ozbiljnu fizičku ili duševnu bol, niti je narušen tjelesni integritet optuženog, kako to u najmanjoj mjeri traži jedno od obilježja krivičnog djela iz člana 173. stav 1. tačka c). KZ BiH. Činjenica da je postupak bio samo ponižavajući, bez ispunjenja ostalih elemenata, nije dovoljan za opstojnost krivičnog djela za koje se optuženi tereti u ovoj tački optužnice.

**Na osnovu člana 284. stav 1. tačka c) optuženi Marković Mile oslobođen je optužbe da je počinio krivično pravne radnje pod tačkom 3.2 Treće izmjenjene optužnice.**

Tužilaštvo je u pogledu inkriminacije iz ove tačke optužnice izvelo samo jedan dokaz i to saslušanjem oštećenog svjedoka A, koji je izjavio da je jedne prilike po njega u prostoriju došao Mali Dragan i odveo ga u sobu sprat niže u kojoj inače borave stražari. U sobi se nalazio jedan sto, a odmah pored njega je vidio da stoji izvjesni Brane, za kojeg misli da je također bio zatvorenik, jer je bio u civilnoj odjeći. On ga je odmah po dolasku udario u stomak, nakon čega je svjedok pao. Tada je Mile nastavio da ga udara nogama, na kojima je imao vojničke čizme, od kojih udaraca svjedok i danas ima ožiljak ispod brade. Prema riječima oštećenog, naredeno mu je da drži ruke ispred lica kako krv ne bi prskala po zidovima. Za to vrijeme Brane je i dalje stajao iza stola i posmatrao. Mile se tom prilikom obraćao svjedoku i ispitivao ga ko je ubio brata njegove žene na Veljoj Glavi, na što mu oštećeni nije mogao dati odgovor.

U prostoriju ga je vratio Mali Dragan, i tu je zatekao Nuhanović Nuriju, Halilović Mustafu i izvjesnog Hadžiju sa Kule. Mali Dragan ga je doveo do kreveta i spustio, i sjeća se da ga je Mustafa Jahić obrisao nekim mokrim peškirom. Nije saznao razloge premlaćivanja, ali pretpostavlja da je to zbog toga što je jednom bio na prozoru i razgovarao sa nekim maloljetnim komšijama koji su dovedeni u Sud, a koje je ispitivao o svojoj porodici. Poslije događaja imao je priliku vidjeti stražara Mileta, koji mu je opsovao majku i rekao „*zar nisi umro*“. Svjedok ga je tada zamolio da ga ubije, da se ne muči više, na što je on odgovorio „*znaš li da mčj metak košta 5 maraka, i moraš da se napatiš*“.

Međutim, u toku postupka niti jedan drugi svjedok nije potvrdio premlaćivanje oštećenog, iako su svi boravili zajedno u prostorijama na spratu. Svjedok Halilović Mustafa se ne sjeća navedenog događaja, odnosno nije mu poznato da je oštećeni pretučen, i naglašava da bi sigurno primjetio da jeste. Oštećeni je također tvrdio, da je nakon premlaćivanja vraćen u prostoriju u kojoj je boravio i svjedok Nuhanović Nurija, međutim ni ovom svjedoku nije poznato ništa o navedenom događaju. Svjedok Buljubašić Alija nije nikada čuo, da se zatvorenici žale na postupanje optuženog Marković Mile, što je potvrdio i svjedok Pezerović Samir, dok je Smajlović Ramis izjavio da je u isto vrijeme sa njim u zatvoru bio i oštećeni, ali mu nije poznato da li je imao nekih problema i da li ga je neko tukao. Omerović Ahmet je na glavnom pretresu izjavio, da je za vrijeme zatočeništva poznavao oštećenog, ali se ne sjeća da je isti bio premlaćen za vrijeme njegovog boravka. Najzad, svjedoci Omerović Jusuf, Smajlović Fadil, Redžić Mehmed, Banjanović Asim i Suljić

Sejfo, načelno su svjedočili o korektnom odnosu optuženog prema zatvorenicima, te istima nije poznato da je optuženi Marković bilo kada iz prostorije izveo oštećenog, niti im je on bilo kada pričao o navedenom premlaćivanju.

Pored toga, odbrana ovog optuženog je osporavajući vjerodostojnost iskaza oštećenog, tačnije osporavajući tvrdnje da ga je Mile tukao govoreći „*Ko mi je ubio šuraka na Veljčj glavi*“, izvela dokaz saslušanjem svjedoka Gligorević Rajka, koji je otac pokojne supruge optuženog Mile Markovića. Ovaj svjedok je u svom svjedočenju decidno izjavio da nema sina, dakle da optuženi nema *šuraka*. On je također potvrdio da su njegove ostale tri kćerke udate, ali njihovi muževi nisu nastradali, samo je jedan preminuo 2007. godine u Dobanovcu. Od osoba koje bi optuženi mogao nazivati *šurakom*, mogli bi se smatrati i muževi Miletove dvije sestre, ali koliko je svjedoku poznato niti jedan od njih nije nastradao.

Vijeće u konkretnom slučaju nije moglo van razumne sumnje ustanoviti da se inkriminirani događaj desio na način kako to optužnica navodi, temeljeći to svoje uvjerenje isključivo na iskazu oštećenog, naročito ako se uvaži potpuno nelogična tvrdnja o izjavi optuženog za vrijeme premlaćivanja, kada je nesumnjivo, da optuženi nema niti jednog člana porodice kojeg bi mogao smatrati *šurakom*, a niko iz njegove porodice nije nastradao tokom sukoba. Činjenica je da ostali svjedoci, koji su bili prisutni u prostoriji sa oštećenim ne spominju navedeni događaj, koji ne bi mogao ostati nezapamćen, ako se zaista desio. Shodno navedenom, vijeće je u nedostatku dokaza, koji bi van svake razumne sumnje utvrdili krivičnu odogovrnost optuženog, oslobodilo istog optužbe da je počinio krivično djelo iz člana 173. stav 1. tačka c) KZ BiH.

**Na osnovu člana 284. stav 1. tačka c) optuženi Ostojić Slobodan oslobođen je optužbe da je počinio krivično pravne radnje pod tačkom 4.1. Treće izmjenjene optužnice**

Dokazi izvedeni na glavnom pretresu, nisu bili dostatni, da se dokaže učešće ovog optuženog, u premlaćivanju zatvorenika Nuhanović Nurije, Nuhanović Fethije, Nuhanović Mehmedalije i Ibrahimović Rame. Prije svega, tokom pretresa nije izveden veći broj dokaza, koji bi nesumnjivo potvrdili, da je optuženi Ostojić bio prisutan u zgradi DP Novi izvor dana 19.07.1992. godine, kada se odvijalo premlaćivanje oštećenih.

Na ovu okolnost svjedočio je oštećeni Nuhanović Nurija, koji je decidno opisao učešće optuženih Lazarević Sretena i Marković Mileta u navedenom događaju, ali se nije mogao jasno izjasniti u pogledu učešća optuženog Slobodana Ostojića u premlaćivanju ostalih lica koja su s njim dovedena u prostoriju.. On samo zaključuje sa velikim stepenom vjerovatnoće, da je optuženi Ostojić tukao Nuhanović Fethiju i Ibrahimović Ramu jer je „*stajao na strani gdje su se oni nalazili*“ i mogao je jasno vidjeti da je „*prilazio*“ ostalim oštećenima, ali uslijed pozicije u kojoj se nalazio nije vidio jasno da li on istima i zadaje udarce, niti koga od oštećenih je on tukao. Sporno je učešće optuženog Ostojića i samo njegovo prisustvo u prostoriji, ako se ima na umu i činjenica, da oštećeni Nuhanović Nurija, u okviru unakrsnog ispitivanja nije mogao prepoznati u sudnici optuženog Ostojića, iako je kategorički tvrdio da je upravo njega vidio kritičnog dana u prostoriji u kojoj se odvijalo premlaćivanje.

Obrana ovog optuženog, je ponudila i alibi saslušanjem svjedoka Mičić Radivoja i Ristanović Radivoja, koji su tvrdili da je kritičnog dana, odnosno 19.07.1992. u selu Jasenica bila proslavla Molitve na kojoj je prisustvovao optuženi. Kako bi potkrijepili tu tvrdnju, u sudski spis je uložen kao dokaz crkveni kalendar za tu godinu, iz kojeg je jasno vidljivo da je Petrovdan te godine bio 12. jula 1992. godine u nedelju, što prema riječima saslušanih svjedoka znači da je Molitva sela Jasenica bila slijedeću nedelju, dakle 19.jula 1992. godine.

Prema riječima saslušanih svjedoka, optuženi Ostojić je sa suprugom bio u selu Jasenica u posjeti rodbini. Svjedok Ristanović Radivoje tvrdi da je Slobodan bio u njegovoj kući do 19h, nakon čega odlazi kod rođaka Mičić Radivoja, koji se također pojavio na svjedočenju i potvrdio da je Slobodan bio kod njega u posjeti do 22h, nakon čega je njega i suprugu odvezao kući.

Vijeće međutim, nije poklonilo vjeru iskazima ovih svjedoka. Prije svega, svjedok Ristanović Radivoje, tokom ispitivanja nije bio siguran koji dan bi bila Molitva u Jasenici, ako Petrovdan pada u nedelju, dakle nije znao da li se slavi tu nedelju i nedelju nakon toga, jer tradicija kaže prvu nedelju nakon Petrovdana. Vijeće nalazi da je to neuobičajeno za osobu koja se jasno sjeća tradicionalnih praznika, slavi iste i sjeća se osoba koje su na njoj prisustvovala. On je također rekao da je prije dolaska na svjedočenje pogledao sa optuženim kalendar iz 1992. godine, kako bi se prisjetio kada je bio Petrovdan i Molitva u selu. Također, vijeće nije povjerovalo ni iskazu Mičić Radivoja, koji je također potvrdio da je Molitva bila 19.07.1992. godine, te da je Slobodan svake godine dolazio u Jasenicu kod rodbine na Molitvu. Naime, ovaj svjedok tvrdi da mu je optuženi dolazio svake godine, ali i da je on odlazio u njegovo selo Padžine na slavu Treće trojice, pa ipak na pitanja predsjednika vijeća izjavljuje, da ne zna koje godine se Slobodan oženio, niti mu je bio na svadbi, te ga nije posjećivao ni nakon rođenja njegove djece, jer je navodno mao nekih obaveza. Dakle, iskazi svjedoka su nekonzistentni i nedosljedni drugim nespornim činjenicama, te su prije svega nelogični. Svjedoci vrlo argumentovano i kategorički tvrde da je Slobodan upravo te 1992. godine bio kod njih u selu, na Molitvi, kao njihov prijatelj, iako su im nepoznate bilo kakve pojedinosti o statusu Slobodana u to vrijeme, te njegovom angažmanu kao stražara. Svjedok Mičić koji naglasak stavlja na snažne privatne odnose sa optuženim, jako malo zna o istima, te očito nije bio nikada prisutan niti jednom važnijem događaju u životu optuženog, kao što su vjenčanje ili rođenje djeteta. Dakle vijeće nije poklonilo vjeru ovim svjedocima, niti je prihvatilo alibi optuženog.

Međutim, u toku postupka nije izveden dokaz saslušanjem drugih osoba, koje su navodno oštećene izvršenjem krivičnog djela, za koje se teretio optuženi u ovoj tački optužnice, pa vijeće zaključuje, da na osnovu saslušanja jednog od oštećenih, nije moguće van razumne sumnje ustanoviti učešće optuženog u izvršenju predmetnog krivičnog djela.

Vijeće je prilikom ocjene dokaza cijeno i druge dokaze provedene na glavnom pretresu, međutim, nije vršio njihovu detaljnu analizu, niti je našao da su isti relevantni za doošenje konačne odluke o krivičnoj odgovornosti optuženih za počinjenje predmetnog krivičnog djela. Vijeće je odlučilo na ovaj način, obzirom da ti dokazi u krajnjoj liniji ne bi utjecali na konačno utvrđeno činjenično stanje kao i zaključke, do kojih je vijeće došlo, na temelju dokaza čiju ocjenu je dalo u presudi

### III

#### **9. Odbijajući dio presude**

Na osnovu člana 283. stav 1. b) vijeće je donijelo presudu kojom se odbija optužba, obzirom da je tužilac podnošenjem Druge izmjenjene optužnice od 12.09.2008. godine odustao od krivičnog gonjenja za krivično pravne radnje navedene u tačkama I/2 i I/7 c) Prve izmjenjene optužnice, a koje se odnose na optuženog Sretena Lazarevića, i inkriminacija iz tačaka II/2 i II/3 koje se odnose na optuženog Dragana Stanojevića.

#### **10. Odmjeravanje kazne**

Odlučujući o visini kazne za svakog optuženog, vijeće je naročito cijenilo činjenicu da su krivična djela za koja su optuženi oglašeni krivima učinjena sa umišljajem, direktnim ili eventualnim, dakle sa nesumnjivim znanjem optuženih o karakteru njihovih radnji i njihovih posljedica.

Vijeće je posebno cijenilo činjenicu, da su sve nedopuštene radnje počinjene prema pripadnicima skupine druge nacionalnosti u odnosu na nacionalnost optuženih. Pripadnici te nacionalnosti, kako je to utvrđeno, cijelo vrijeme su se nalazili u vlasti optuženih, bespomoćni, dakle apsolutno podređeni samovolji optuženih.

Od otežavajućih okolnosti na strani optuženih, vijeće je imalo u vidu da su djela počinili u svojstvu rezervnih policajaca- stražara u zatvoru, svjesni svog položaja i moći u odnosu na zatvorenike koje su bili dužni štiti, a posebno u odnosu na Lazarević Sretena, koji je postupao kao nadređeni stražarima, dakle bio je nosilac većeg stepena odgovornosti. Također, od otežavajućih okolnosti na strani optuženih Lazarević Sretena i Stanojević Dragana, vijeće je imalo u vidu brojnost radnji, odnosno upornost koju su optuženi iskazali u izvršenju djela.

Od olakšavajućih okolnosti, vijeće je na strani optuženih imao u vidu porodično stanje, korektno držanje na Sudu, te činjenicu da su paravojne formacije otežavale stražarima obavljanje njihove dužnosti, a u odnosu na optužene Marković Mileta i Ostojić Slobodana odsustvo upornosti i bezobzirnosti u izvršenju djela.

Vijeće smatra da je izrečena kazna zatvora u trajanju od deset godina u odnosu na optuženog Lazarević Sretena proporcionalna težini počinjenog djela i stepenu krivične odogovornosti optuženog, te će se izrečenom kaznom postići svrha kažnjavanja.

Utvrđene olakšavajuće okolnosti u odnosu na ostale optužene, po svom kvalitetu i kvantitetu vijeće je cijenilo kao osobito olakšavajuće okolnosti, te je imajući vidu trenutno porodično i zdravstveno stanje optuženih, odlučio da optuženog Dragana Stanojevića osudi na kaznu zatvora u trajanju od sedam godina, a optužene Mileta Markovića i Slobodana ostojića na kaznu zatvora u trajanju od po pet godina, smatrajući da će izrečena kazna ispuniti svrhu kažnjavanja.

## **11. Odluka o troškovima**

U pogledu odluke kojom se optuženi oslobađaju naknade troškova krivičnog postupka vijeće je mišljenja da optuženi nisu takvog materijalnog stanja da bi bili u mogućnosti snositi troškove krivičnog postupka pa ih je u skladu sa odredbom člana 188. stav 4. ZKPBiH oslobodio naknade istih.

## **12. Odluka o imovinsko pravnim zahtjevima**

Postupajući u skladu sa članom 198. stav 2. ZKP-a BiH, vijeće je oštećene preživjele žrtve zločina, sa eventualnim imovinsko pravnim zahtjevom uputilo na parnicu, obzirom da se isti u toku postupka nisu mogli izjasniti o visini svog zahtjeva, a podaci prikupljeni u toku ovog postupka nisu vijeću pružili pouzdan osnov za potpuno ili djelimično dosuđenje imovinsko pravnog zahtjeva.

**Zapisničar**

**Lejla Haračić**

**Predsjednik vijeća  
Sudija**

**Mira Smajlović**

**Pouka o pravnom lijeku:** Protiv ove presude dozvoljena je žalba Apelacionom odjeljenju Odjela I Suda Bosne i Hercegovine u roku od 15 (petnaest) dana po prijemu pismenog otppravka ove presude.

Žalba se u dovoljnom broju primjeraka predaje ovom sudu.